

KARYS

1969
LAPKRITYS - NOVEMBER

Nr. 9

KARYS

1969
Nr. 9 (1456)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

K. KODATIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Lietuvos Karo Mokyklos baigimo ženklas	(viršelis)
<i>J. Miškėnis</i> — Lietuvos kariuomenę prisiminus	269
<i>J. V. Sūduvas</i> — 30 metų XX kadro laidai	270
<i>Bal. Brazdžionis</i> — Ten kur mirtis gresia kiekvieną minutę	271
<i>Kalpas Uoginius</i> — Spalio Antrosios proga	273
<i>P. Būtėnas</i> — Laiminga pagava	277
<i>B. K. Talkininkas</i> — Jaunas žemaitis Rytų ir Vakarų fronte	280
Tremties Trimitas	287
Šaulė Tremtyje	289
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	291
Karinės Žinios	293
K r o n i k a	295

ATSTOVAI: Baltimore **M. ŠIMKUS**
Chicago **J. STANKUNAS**
Cleveland **F. EIDIMTAS**

Los Angeles **O. ŽADVYDAS**
Philadelphia .. **A. IMPOLĖNAS**
Australija **V. ŠALKŪNAS**

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International",
"Marginal", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Trečiokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis
("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas,
P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew
Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Gee-
long North, 3215, Vic. Australia

L. Vasilūnas — 3 Wall Street
Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de
La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription \$7.00 per year. Single copy 70 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1456)

LAPKRITYS - NOVEMBER

1969

Lietuvos kariuomenę prisiminus

JONAS MIŠKINIS

Lietuvos nepriklausomybės metais be kitų bendrų tautos švenčių bei pramogų, kariuomenė su visuomene minėdavo jos istorijos reikšmingiausią momentą, tai atgijusios kariuomenės kūrimosi pradžią, 1918 m. lapkričio 23 dieną. Dideliu ir reikšmingu ženklu išsispaudė lietuvių tautos sąmonėje tas 1918 m. įvykis. Tą dieną atgijusi Lietuvos valstybė įgijo realią savo valios reikšėją — kariuomenę.

Kelis amžius lietuvių tauta vergavo. Kai kitos tautos kūrė sau gražesnę gyvenimą, ji buvo verčiama dirbti svetimiems. Bet koks jos savarankiškumo pasireiškimas buvo slopinamas pačiu žiauriausiu būdu. Aišku, tokiose sąlygose ji negalėjo nieko naujo kurti. Jai rūpėjo išlaikyti savo senolių kilnią dvasią, atsispirti prieš gausius ir labai skaudžius mėginimus. Tatai jai pavyko. Todėl ji ir nežuvo, o prisikėlė laisva, nepriklausoma ir pradėjo naują gyvenimą.

Lietuvių tauta, bekurdama naują ateitį, susidurdavo su naujais mėginimais bei pavojais. Kartais tokie mėginimai baigdavosi džiaugsmu, kartais — liūdėsiu. Tas labai ryškiai atsispindi mūsų patriotinėje poezijoje. Va, kaip dainius Maironis sako:

*Jauna, laisva, pati savęs valdovė,
Tautų eilėn įstojo Lietuva.
Savu krauju vergijos nusiplovė,
Sutraukius pančius ištvėrme sava!*

Lietuva globėjų neturėjo. Turėjo išorėję ir viduje daug atvirų ir užsislėpusių priešų. Tuo brutalių jėgų viešpatavimo metu garbingų tautos veteranų buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė. Tada atėjo laikas ir lietuvių tautai parodyti savo jėgą, susipratimą ir subrendimą, atgijusios valstybės vėliavai išlaikyti, sutraukti paskutinius vergovės likučių pančius.

Paskelbtoji nepriklausomybė buvo ideja — pats didžiosios Laisvės idejos vainikas, tačiau, kai ir kiekvieną ideją, taip ir šią, ant karo grūvėsių išdygusią, reikėjo jėga ir ginklu apginti.

Ir vos tik Lietuva spėjo prisikelti, tuojau atsidadė pavojuje. Tada, Maironis vėl šaukia:

*Pavojų motina — tėvynė,
Ateina audra iš pietų!
Tai lenkas, išgama tautos,
Mums neša pančius ir žudynę,
Dvarų ieškodamas prarastų...*

Tad, nieko nelaukdami, iš visų Lietuvos kampų rinkosi savanoriai-kariai ir ėjo ginti savo gimtąjį kraštą. Daugeliui iš tėviškės teko bėgti slapčia, nes ji kai kur buvo priešų okupuota. Ilga kelionė laukais ar miškais, sekino kovai reikalingas jėgas, o nuplyšęs batas drėkino kojas, gi, nudėvėtas drabužis nešildė kūno. Retos eilės, su trūkumais ir menkais ginklais, nepasisekimai, kritusiųjų lavonai ir sužeistųjų vaitojimai lyg ir slopino pasiryžimo dvasią, bet Lietuvos kariai nepalūžo. Jie nugalėjo ne tik fizines kliūtis, bet atsispyrė ir dvasinėms pagundoms. Ryžtas nugalėjo sunkumus. Tiesa, sunkūs tuomet metai buvo. Lietuvos kariuomenė turėjo organizuotis pradžioje tiktai geros valios žmonių dėka. Tačiau pasiryžimo, valios ir ištvermės pakako tai lietuvių savanorių armijai. Ir, va, ta jauna mūsų kariuomenė anuomet atliko milžiniškus žygius. Vos besikuriančiai jai teko stoti į kautynių lauką, išmėginti savo silpnas jėgas su daug galingesniu priešu. Kovėsi su trimis priešais: kovojo dėl kiekvienos Lietuvos žemės pėdos. Todėl anų laikų mūsų kariai ir atrodė kaip tie milžiniškos dvasios ir pajėgos galiūnai. Kad ir nebuvo kariuomenė gerai ginkluota, tačiau, karių narsumas ir drąsa buvo didžiausi veiksniai ir tas padėjo jiems nugalėti gausesnius priešus.

Todėl, Lietuvos žydėjimo metu, jautrioji lietuvių visuomenė savajai kariuomenei, ne tiktai parodydavo nuoširdžių, kilnių, karius stiprinančių ir paskatinančių jausmų, bet ir kiek galėdama savas ginkluotąsias jėgas stiprino darbu ir aukomis.

XX kadro karininkų laidos priesaika

30 metų sukaktis PLP Karo mokyklos XX kadro karininkų laidai

1939 m. rugsėjo 16 d. P.L.P. Karo Mokykla, A. Panemunėje, išleido XX kadro karininkų laidą, vadovaujant mokyklos viršininkui gen. Musteikiui. Neeilines mokyklos gyvenimo išleistuves temdė tik ką prasidėjęs II Pasaulinis karas. Žaibiškas vokiečių armijos triuškinimas kaimyninės Lenkijos, karo gaisrai Lietuvos pasienyje ir Sovietų Rusijos armijos žygis Vilniaus link nelinksmam nuteikė XX laidos auklėtinius, taip laukusius savo mokslo baigimo dienos — išleistuvių šventės. Karo grėsmės Tėvynei akivaizdoje buvo atsakyta ir iškilmingo tradicinio išleistuvių baliaus. Daugumas jaunųjų leitenantų, tuoj po oficialių pakėlimo iškilnių, dar tą pat dieną, jau buvo pasiųsti į skirtus kariuomenės dalinius — pasienių pulkus. Ten jų laukė darbas naujai mobilizuotuose daliniuose, krašto vadovybei paskelbus dalinę karinių jėgų mobilizaciją prieš jaučiamą grobuoniškų kaimynų grėsmę Lietuvos saugumui ir nepriklausomybei.

Tai buvo paskutinė kadro karininkų laida, išleista nepriklausomoje Lietuvos valstybėje, išbuvusi karo mokykloje tris metus ir išklausiusi reformuotą mokymo kursą. (Ankstybesnės laidos mokėsi du metus.)

Šiandien, praėjus 30-čiai metų, dar gyvi likę XX laidos auklėtiniai, pasklidę po laisvojo pasaulio kraštus, su pagarba ir skaidria nuotaika prisimena anas žvalias, kupinas jaunystės, ryžto ir idealų dienas, praleistas senosios Alma Mater kazematuose. Prisimena dienas A. Panemunės lau-

kų pratimuose, Šilosėdų augštumoje, Gaižūnuose prie sunkaus kulkosvaidžio, ar patrankos, paskaitų klasėse, ar iškilmės parado maršą, tvirtu žingsniu žengiant pro estradą, palydint maršo garsams, baltų pirštinių ritminguose mostuose, šypsenose veiduose.

Drauge prisimenami ir savo laidos kankiniai rusų kalėjimuose, Sibire: Antanas Naikelis, Saigėnas, Vismantas, Levinskas. Prisimenami žuvusieji didvyrių mirtimi Tėvynės miškuose, beviltiškose partizanų kovose prieš rusišką okupantą.

Su panieka paminimi ir savos laidos Tėvynės išdavikai, nuėję tarnauti okupantui rusui ir sulaužiusieji iškilmingą karinę priesaiką: „... Niekados nesusidėsiu su Lietuvos priešu ir jam jokių paslapčių neteiksiu!...“ — kaip Vincas Rūrinkevičius-Rimas (Lietuvos partizanų karinio teismo sprendimu pasmerktas mirti ir sušaudytas 1948 m. kovo 16 d. Gudelių-Budviečių kaime), M. Pakalniškis, St. Strelčiūnas, kurių likimas nežinomas.

Baigiant norėtusi palinkėti visiems dar gyviems XX laidos kolegoms geriausios kloties sveikatos tėvynės padangėje, niekad nepamiršti gimtosios pavergtos žemės, visomis priemonėmis siekti Lietuvos išlaisvinimo ir būti ištikimiems tautos karinei tradicijai. Mūsų mylimam ir geriamam Karo mokyklos viršininkui gen. Musteikiui, visiems lektoriams ir kadro karininkams linkime ištvermės ir susitikimo išvaduojoje tų žemėje.

J. V. Sūduvas

Ten, kur mirtis gresia kiekvieną minutę

(Lietuvio kario išgyvenimai P. Vietname)

BAL. BRAZDŽIONIS

Mes negalime įsivaizduoti, koks šiurpulingas karas vyksta Pietų Vietname. Televizija, radio, spauda, tik mažą dalelę teparodo. Todėl gyvas žodis, išgirstas iš kūr tik parvykusio kario, darosi juo vaizdingesnis. Čia trumpai patieksiu pasikalbėjimą su korp. Juozu Kepalu, kurio tėveliai gyvena Stone Park. Jis pats išbuvo net 13 mėn. Vietname, pavojingose pareigose, kur mirtis grėsė kiekvieną minutę.

— Sveikinam, Brangus Kary, kad laimingai sveikas grįžai iš fronto. Tėveliai apie tave kalbėjo ir nuolat tave minėjo, nes esi vienturtis sūnus. Pasakyk mums, kaip įstojai į JAV kariuomenę.

— Įstojau savanoriu į marinų korpą, nes į jį įstojau daug mano draugų. Iš namų išvykau į Kaliforniją, kur karinėje bazėje paruošė specialią komandą — būrį ypatingiems uždaviniams. Mokymosi programa buvo sudėtinga, o tarnyba pavojinga — būti visą laiką prieš užnugary slapukais. Per 5 mėnesius baigėme žvalgybos mokyklą, tada jau išsiuntė į Okinavą ir vėliau — į P. Vietnamą. O tenai, tiesiog į Dang-Nang bazę, kuri yra prie Š. Vietnamo rubežiaus. Nauji vaizdai, nauji miestų gyventojai. Mus patalpino į atskirą pastatą ir buvome atskirti nuo reguliarios kariuomenės.

— Kaip JAV kariai jaučiasi nuvykę į P. Vietnamą?

— Žinoma, nėra taip jauku ir gera. Mačiau karius dirbant aerodrome, statant naujus namubūstines, rengiant išitvirtinimus. Mačiau karinėse įstaigose dirbančių daug P. Vietnamo civilių. Klimatas neįprastas — šiltas, drėgnas. Iš miesto mus išvežė į kaimą, mažesnė bazė ir ten visą laiką praleidau.

— Kokius išgyvenimus teko išgyventi veikiant žvalgyboj?

— Pirma žvalgyba į priešų tarpą buvo labai baisi: nežinai, kur esi, ar jo ten daug. Nuleido mus helikopteriu, 8 dienom ir tupėk ten,

Korporalas Juozas Kepalas

Dažniausia vykdavome naktimis, nors tas irgi pavojinga, nes nežinodavome, kur priešas mus pasitiks. Maisto, reikalingų žinių ir instrumentų krovynys ant nugaros, net iki 80 svarų. Kadangi mes turėdavome palaikyti nuolatinį ryšį su savo centrine, tai priešas kartais susekdavo iš mūsų radio pranešimų, pajusdavo, kur mes esame. Todėl turėdavome nuolatos kaitalioti vietovę. Prasiskinti kelią pro džungles būdavo labai sunku, nes negalėjome sukelti triukšmo.

— Džiunglėse, juk, pilna visokių žvėrių, gyvačių?

— Matydavome tigrų, įvairių gyvačių, bet nei kartą mūsų neužpuolė, nes mes miegodavome tankiuose krūmuose, kur nei žvėrys nekiša nosies. Jei priešas mestų granatą, ji pasiliktų krūmuose kaboti nepavojinga.

— Ar teko su priešu iš arti susikauti?

— Teko labai daug kartų, nors mes vengdavome kovų. Kartą, vadinamoje, "Happy Valley" apylinkėje mus nuleido su uždaviniu, kad būtina turime parvesti nors vieną gyvą belaisvį. Vos buvo belikę trys dienos, o belaisvio vis nėra. Mūsų tik saujelė, o jų gal tūkstančiai. Priešas aplink mus sukiniėjosi, girdėjome jų šnekas, dundėjimą, bet negalėjome prie jo prieiti. Vietovė buvo labai kalnuota. Kalnuose laipiojimas sunkus, kartais tarpeklius tik virvės pagalba galėdavome pereiti. Tie kalnai ne tiek pavojingi, o labiausiai reikėdavo saugotis įvai-

rių priešų padarytų spąstų: paslėptų duobių, minų, Einant kalnais, vienas mūsų karys į duobę įkrito ir susižeidė. Aš turėjau perimti vadovavimą. Sužeistajam perrišome koją ir pamažu slinkome kalno viršūne. Palikęs savo dalinį saugioje vietoje, ėjau jieškoti vietos, kur helikopteris galėtų nusileisti. Užtikau daug priešų buvimo liekanų, todėl nutariau, sugrižęs prie dalinio, trauktis kita kryptimi. Nors buvo jau naktis, tačiau pajutomė apšaudymą ir sviediniai pradėjo kristi mums po kojomis. Pasislėpėme džiuŅglėse. Vienas priešų patrulis praslinko tik kokios dvi pėdos nuo mūsų. Galėjome jį pasigrobtį, bet kai girdėjome iš visų pusių didžiulį priešų slinkimą, palikome jį ramybėje.

Uždavinys paimti nelaisvėn priešų nors vieną kareivį neatšauktas. Parvykę į bazę, pailsėjė, ir vėl vykstame į priešų gilumą. Bet ši kartą patekome į priešų vidurį. Tik nusileidom ir mus apsupo. Atrodė, lyg jie tik ir laukė mūsų. Pirmame susišaudyme, vienas mūsų buvo sunkiai sužeistas į koją. Iš priešų pradėjo kristi ant mūsų ir granatų, ir patrankų sviediniai. Truputį aptilus, pranešėme bazėn, kas atsitiko, ir kad tuoj būtų apšaudyta vietovė, kur priešas buvo įsitvirtinęs. Kulkos zvimbė, sproginėjo, tačiau ir mūsų artilerija taikė į priešų pozicijas ir atrodė, kad kiek jų ir sumažino. Mūsų beliko gyvų tik keturi. Tada paprašėme lėktuvų bombardavimo, šiems tuoj atskridus ir mėtant degančias bombas, mums beliko tik susitarti su helikopteriu ir, krovinius numetus į upę, pavyko laimingai išsprukti iš to apsupimo. Uždavinio neįvykdėme, tik praradome savo draugus. Parvykom į bazę liūdni su lavonais ir sužeistaisiais.

— *Būdamas tokiame dalinyje, kiek kartų išvykote į priešų sekimą?*

— Per tą laiką vykome 28 kartus. Kiekvienas neapdairus žingsnis, grėšė mums pražūtimi. Tačiau tik trys mūsų kariai buvo nukauti. Aš buvau kartą sužeistas į ranką. Daug kartų teko nusileisti į priešų užnugarį virvėmis, kopėčiomis. Kiekviena kartą būdavo vis nauji uždaviniai. Juos stengėmės kuo geriausiai atlikti, nes mes visi buvome savanoriai. Ypač turėjome išžvalgyti kelius, kur priešas padarydavo iš mūsų nesprogusių sviedinių minas, kurias nužymėdavo palenktais medeliais. Uždavinį, paimti gyvus priešų karius, pasitaikydavo kartais įvykdyti, staigiai užpuolus iš pasalų. Nors mes jų kalbos nemokėjome, bet jie mus suprasedavo. Išlaikydavom juos su savimi iki reikėdavo grįžti atgal bazėn, o vėliau juos paimdavo specialūs daliniai. Jų niekas nešaudė ir nekankino. Būdavo, kad iš jų tarpo pasisiūlydavo vykti į žy-

gius, kurių metu jie mus užveddavo ant savo draugų.

— *Priešas nuolat smarkiai apšaudė JAV bazes. Ar yra kokios bazių sargybos?*

— Taip, mūsų sargybos budi, bet priešas apšaudė iš 15-20 mylių atstumo ir sunku nustatyti, kur jų raketų bazės yra įrengtos. Buvo patirta, kad dienos metu įrengimus sumeta į upes, ežerus, ar balas, o naktį ir vėl šaudė. Paskutinėmis dienomis DaNang bazė gavo daug raketų sviedinių. Daug žmonių ir karių ten žuvo, nes sviedinių sprogimai yra labai pavojingi.

— *Kovose dėl vieno kalno, netoli DaNang žuvo daug JAV karių, kaip ten atsitiko? Kas atsitiko prie DMZ linijos?*

Nors mūsų kariuomenė stovėjo už DaNang, tačiau, anoje pusėje yra, kur kas, augštesni kalnai ir priešas lengvai galėjo sekti mūsų judėjimą. Tai vykdavome naktį. Lyg tyčia, man jau būtų ir nereikėję eiti į kautynes, nes greitai turėjau vykti į JAV, tačiau priešas nerimavo. Buvo gautas įsakymas visiems vykti. Vadas įspėjo, jog dėl to kalno bus sunkios kautynės. Dalis karių važiavo sunkvežimiais. Jų tarpe ir aš buvau. Kai tik išlipome, tuoj ir pradėjo kulkos į mus zvimbti. Jaunuoliai krito kaip musės, nors mūsų artilerija irgi priešą guldė. Nežiūrint didelių nuostolių kalną, kuris buvo paimtas priešų, su įbesta jų vėliava, atsiėmėme. Einant pirmyn, su kitais mūsų kariais, man pasisekė pirmam paimti tą priešų vėliavą ir įsmeigti JAV. Tą vėliavą ir parsivežiau čia į namus, o kalnas ir dabar yra JAV karių žinioje.

— *Kokius atžymėjimus gavote ir kur atostogas praleidote?*

— Kadangi mūsų dalinys buvo specialus, tai pasireikšti taip jau herojiškai neteko. Tačiau buvau apdovanotas P. Vietnamo Camp, Purple Heart ir kitais medaliais. Atostogas daug karių praleidžia Hong Konge. Teko ir man ten pamatyti ramų ir gražų civilių gyvenimą ir juo džiaugtis.

— *Teko matyti Šiaurės Vietnamo karius, kaip jie atrodė?*

— Jie visi gerai ginkluoti, net kai kurie jų ginklai yra pranašesni už mūsų. Labai išmankštinti ir kariauti moka, nes kautynėse būdavo sunku juos nugalėti. Jie taip kartais prislinkdavo prie mūsų pozicijų, kad nei apšvietę raketomis apylinkę, nematydavome, kur jie pasislėpė. Užėmus jų vietas, rasdavome daug iš JAV gautų įvairių gydymo prietaisų, vaistų, atsiųstų iš Kalifornijos ir Illinois universitetų. Tai

SPALIO ANTROSIOS PROGA

KALPAS UOGINIUS

Spalio antroji — Angelų Sargų diena — buvusios nepriklausomos Lietuvos policijos šventė. Šia proga spaudoje nekartą buvo minėta buv. mūsų policijos organizacija bendrai, bet niekas dar, berods, neminėjo specifinių policijos darbo savybių, nuo kurių dažnai priklausė net jos pareigūnų karjera. Mūsų policijos (turiu omenyje viešąją policiją) darbo dirva labai plati. Be bendrų — piliečio asmens ir turto nepavojumo apsaugos srityje išpareigojimų, nebuvo gyvenimo srities, kurioje policija nebūtų turėjusi ką veikti. Todėl jos pareigūnai (be netarpiinių tiesioginių) turėjo ir daug tarpinių, netiesioginių viršininkų, o dėl darbo komplikotumo, neretai tekdavo susidurti ir su prokuratūra. Neveltui tad sakyta, jog policininkas visada stovi viena koja karste, kita — kalėjime. Tai nereiškia, jog policijos tarnautojas būtinai būtų linkęs nusikalsti. Ne, tik darbo gausumas ir jo pobūdis nuolat laikydavo jį, nelyginant, po kabančiu Damoklo kardu. Mūsų policija buvo tvarkoma karinės drausmės pagrindais. Politiniai ji buvo neutrali. Savo pareigų kelyje susidurdavo dažniausiai su žmonėmis linkusiais nusikalsti, su nukentėjusiais nuo nusikaltėlių, arba šiaip kokiom būdon ar nelaimėn patekusiais. Tokie "klijantai" visada įsijautrinę, nervuoti, siekia tik savo reikalų patenkinimo, neobjektyvūs, iš policijos pareigūno reikalauja padaryti daugiau negu jo teisės jam leidžia. Teoriniai — policija veik jokių teisių, — vien tik pareigas teturėjo. Todėl nė visų patenkinti, nė visiems įtikti ji ne-

galėjo. Gi, jos darbu arba atskirais jos veiksmis nepatenkintieji, dažnai keršydavo, provokuodavo, skūsdavo. Kad būtų aiškiau, labai suglaustai čia apibrėšiu porą, policijos darbo keblumų aptarimui, būdingų epizodų.

Aš, šių eilučių autorius, 1926 m. tarnavau Šiaulių apskrities policijos VIII nuovados viršininku. Atsimenam, tais metais buvo renkamas III Lietuvos Seimas. Šiaulių apskrityje buvo skaitlingos ir veiklios krikščionių demokratų ir socialdemokratų partijų organizacijos, kurios, rinkimų įkarščio metu, smarkiai kirtosi. O pagal patarę: kur kertama ten ir skiedros byra. Balandžio 23 d. socialdemokratų veikėjai pranešė man, kad rytoj 13 val., Šaukėnuose, rengiamas jų mitingas; kalbės šiaulietis advokatas Venclauskis ir kt. Deja, pranešimas neatitiko susirinkimų įstatymo sąlygoms ir tuojau, su reikiama sąlyga, paaiškinimais, buvo gražintas įteikėjui.

Balandžio 24 d. naktį, nuovadon išibeldė šauliai su pranešimu, kad kur tai Vaiguvo apylinkėje, krūmuose, veikia trys "krūminės" bravorėliai į kuriuos jie nuvesią ir "operacijoje" pabūsią liudininkais. Tamsu, šlapdriba, keliai "kiauri", naktis patogi tiktai "krūminei" virti, ne keliauti. Piliečiai žinojo, kad policijai nei naktis, nei blogas oras, nei blogas kelias neegzistuoja ir, kad policijos tarnyba jokiomis darbo valandomis ar šventėmis nesiriboja. Kaip nevykti?! Išsiunčiau du raitus pareigūnus, nes tik tiek teturėjau arklių ir pareigūnų.

buvo aiškus priešų rėmimas. Mums širdis skaudėdavo, kad mūsų pačių žmonės remia mūsų žudikus. Komunistų propaganda maišo ir mūsų karius, kurie kartais jais patikėdavo. Įvykdavo nemalonumų, ypač juodųjų tarpe. Ten Vietname žmonės yra labai nemokyti, primityviški, juos gali prieš agentai lengvai įtikinti, todėl ir pasitaiko išdavimų, ginklų vogimo iš JAV bazių. Didžiausia mūsų karių nelaimė, kad mūsų vyriausybė neleido veikti taip, kad priešas būtų visiškai nuslopintas. Pietų Vietname žmonės yra pavargę nuo karo, ypač bijo komunistų keršto, kurie išžudė daug vietnamiečių pareigūnų ir karių.

— Kai baigsite mėnesio atostogas, kur vyksite?

— Po šių atostogų vyksiu į Kaliforniją baigti pasirašytą sutartį — dar vienus metus, ir po to, jau į civilinį gyvenimą. Užteks karinės tarnybos, savo pastangas, rūpestį ir vargą atidaviau JAV gynybai, tegu visi tiek atlieka, tai Amerika ilgai ir laisvai gyvuos — Baigė savo žodžius J. Kepalas.

Čia vienturtis p. Kepalų sūnus patyrė labai gerai, kas yra laisvė, ramus gyvenimas ir poilsis, kelias į turtą ir kokia brangi yra gyvybė, o tuo tarpu kautynėse ir stovint su ginklu fronte, ji taip yra pigi, priešas papylė kulkų seriją ir nespėja pagalbos mašinos išvežti jaunuolių kūnus iš kautynių lauko. Jų ten daug žuvo, daugiau kaip 34,000. O, jie visi tikėjo į gražesnį ateities rytojų.

Sekantį rytą, sekmadienį (IV.24), pats pakeičiau nuovadoje, be pertraukos 24 valandas budėjusį, tarnautoją ir pro langus bestebėdamas kas dedasi miestelyje, susidomėjau patvoriais-pasieniais, su kokių tai popierių lustais bebėgiojančiais vyrais. Prisiminiau vakar grąžintąjį soc-dem. mitingo reikalą pranešimą ir dingtelėjo man: ar tik jie ne mitingo skelbimus platina?... Jei taip, reiškia — mitingą rengia. Nuovadoje, kaip sakytą, buvau vienas. Sekmadieniais, įvairiais reikalais žmonės nuovadą gausiai lankydavo, darbo būdavo daug. Taipgi, žinojau, jog mūsų politikieriai, ypač tuo metu, prieš Seimo rinkimus, mitinguose mandagumo nepaiso, kad vietiniai katalikų veikėjai “cicilikų” veiklą seka ir, jei įvyks mitingas, gali būti ir peštynės, — rimtai pagalvojau kas daryti?... Tuo metu atėjo prieš kelias dienas iš tarnybos pasitraukęs buv. policininkas. Paprašiau jį padėti man. Apvilkau jį miline, uždėjau šalną, prijuosiau parabėliaus makštį (be pistoleto) ir taip išleidau miestelin žvalgybon, kad turėdamas su gatve ryšį žinočiau kas ten darosi. Policijos pasirodymas gatvėje psichologiniai veikia žmones, ypač stabdomai veikia nelegaliai veikiančius. Netrukus, “žvalgas” atneša man kelis raudonus skelbimus su šūkiu: “Proletarai visų šalių vienykitės!”, kurių tirštai priklijuota ant tvorų, sienų, sienų, vienas net ant nuovados durų buvo priklijuotas. Skelbiama, kad šiandieną, po pamaldų, malūno aikštėje, bus svarbus mitingas, žmonės raginami skaitlingai jame dalyvauti. Nujautimas nemelavo: įvykis bręsta. Mitingas teks skirstyti. Betėsdamas žvalgybą, mano talkininkas dažnai mane informuoja. Pats interesantų apgultas besidarbuoju raštiniėje. Apie 10-11 val. iš mane supančio žmonių tarpo išgirdau klausimą: “Tamsta busi nuovados viršininkas?” — “Aš esu” — atsakiau. Prieš mane stovėjo man dar nematytas, augštas, akiniuotas, rudaplaukis vyras, kuris užsirekomendavo esąs iš Šiaulių atvykęs, mitinge kalbėti, advokatas K. Venclauskis, o su juo buvo dar pora žmonių: A. Povylius iš Radviliškio valsč., Žiūronų kaimo (buv. Dumos atstovas), vietos soc-dem. veikėjas V. Greivickas, Foktas ir kt. Pasisveikinęs ir visus susodinęs mandagiai pareiškiau, kad nežiūrint malonumo su jais pasikalbėti, turiu priminti, kad aš mitingo nelaukiau, nes juk vakar pranešiau, kad dėl pačių rengėjų neapsižiūrėjimo pavėluotai įteikto pranešimo, mitingas negali būti leistas. Advokatas Venclauskis pašoko: Kaip tai, esą, jis atvykęs 40 kilometrų padaryti žmonėms rinkimų reikalą pranešimą, o čia, “negalės” būti leista?... Iš jų, kaip ir iš įstatymo pusės jokių kliūčių mitingui įvykti nesą, tesąs tik mano asmeninis nusistatymas jiems trukdyti... Aš, dėstau savo, remiuos susirinkimų įstatymu, aiškinu... Atker-

ta man: “Tamsta tiek metų amžiaus neturi, kiek metų aš esu advokatas. Užtikrinu, kad su įstatymo sąlygomis mes nesame apsilenkę ir jeigu sutrukdysi mums mitingą, aš išvilksiu tamstą iš šio gražaus mundieriaus! Tik pagalvok, gerbiama-sis!” — jau šaukte šaukė advokatas. ... “Esu doras žmogus, bet už tokią šunybę — reaguosiu taip, kad ilgai mane minėsite!” — grąšindamas tęsė advokatas Venclauskis. Kiti tylėjo. Aiškinausi, kad suprantu jį ir jo nusivylimą, bet taipgi suprantu įstatymą ir privalau jį vykdyti pagal turinį ir prasmę. Faktas — jų klaida — pranešta pavėluotai, knygoje įregistruota, rengėjams oficialiai ir laiku apie tai pranešta, kam tad jis važiavo?... nieko pakeisti aš negaliu, mitingo prašiau nevykdyti, nes būsiu priverstas išskirstyti — rimtai atsakiau.

Venclauskis su draugais demonstratyviai pakilo ir trenkė duris, iš raštinės išėjo. Žvalgo pranešimu, žmonės būriais eina malūno aikštėn. Nuėjęs ten Venclauskis su savo satelitais, bet ir vargonininkas su karingai nusiteikusių pavasarininkų būriu. Mano nuojauta pildosi: jeigu vargonininkas aikštėn nusivedė savo “kovos” būrį — triukšmas neišvengiamas. Juk atsitikdavo mitinguose net ir “kraujo praliejimai”, kai besivaržantieji politikieriai paleisdavo apyvarton plytgalius, akmenis, butelius... Pareiga labai nemaloni, bet lieka *pareiga*. Klanan puolęs sausas nekelsi — pamaniau. Žvalgą palikęs raštiniėje, išėjau, kaip į mūšį. Labai laukiau naktį išjojusių vyrų. Žvilgterėjau į tą pusę iš kurios tikėjaisi juos parjojant ir net akys nušvito: per Šonos tiltą beatjoją mano “bravorininkai”. Moju paskubėti. Prijojusiems aiškinu situaciją ir įsakau tuojau (nenusėdant) joti Melco malūno aikštėn ir išskirstyti ten vykstantį nelegalų mitingą. Įsakyta. Nujojo. Einu paskui juos. Man nuėjus, jie jodinėjo po aikštę ragindami žmones skirstytis. Jokio triukšmo nebuvo. Žmonės palengvėle skirstėsi. Priejau aikštės centre apstojusius Venclauskį su “štabu” ir pakviečiau juos nuovados raštinen mitingo uždarymo formalumus atlikti. Venclauskis piktai paklausė: “Tai areštuoji mus?” “Anaiptol, ne, tik kviečiu raštinen formalumus sutvarkyti, nes čia neturime kur nei ant ko atsistėti, nei ant ko rašyti, be to, kiek lašnoja” — atsakiau. Einame.

Išėjus iš aikštės į gatvę, mus “užatakavo” pavasarininkai: svaidė mūsų kryptimi pagaliai, grumstus, gal akmenis ir šiauliečių adresu šaukė: “bedieviai, cicilistai, bolševikų išperos, proletarai - pilvūzos” ir kt. Griežtai juos sudraudžiau išpėdamas, jei nesiliaus, areštuosiu. Visus pažinojau, buvo apylinkės kaimų vyrukai. Todėl tuojau visi pasitraukė. Nuovadoje advokatas pats savo paaiškinimus rašė, o kiti sutiko man padiktuoti.

Netrukus darbą baigėme ir advokatas vėl provokuojamai kreipėsi į mane, kad visi girdėtų: "Tai jau paleidi mus?" "Areštuoti nebuvo". Atlikom reikalą ir galime atsiveikinti" — atsakiau. Išėjo neatsisveikinę. Svečius išleidęs paskambinau apskrities v-kui, kuris kaž kieno (manau iš klebonijos), apie įvykį jau buvo painformuotas, tik laukė mano išsamesnio, oficialaus raporto.

Savaitės bėgyje iš Šiaulių apygardos teismo valst. gynėjo sulaukiau adv. Venclauskio, tulžimi rašytą skundą, kurio įžanga, labai jau patetiškai skambėjo: "Tik vergijos, kruvinojo caro laikais, Kražiuose, lietuviai išgyveno įvykį ir matė šlykštų vaizdą, kokį šiemet, balandžio 24 d., laisvoje, nepriklausomoje, demokratinėje Lietuvoje, Šaukėnuose, pakartojo smarkusis policijos viršininkas. Raudonsiūliai policininkai, kaip kazokai, raiti, kartais ir bizūnais švaistydami, šuoliavo po aikštę, betrypdami savo teises ramiai vykdžiusius piliečius susirinkusius pasiinformuoti seimo rinkimų reikalais". . . Baigmėje prašė tą "žiaurųjį" policijos viršininką ir aikštėje jodinėjusius jo valdinius patraukti teismo atsakomybėn už: a.) valdžios perviršijimą (neleido mitingo vykdėti), b.) valdžios neveiklumą ("menkai" reagavo į "chuliganų" puolimą), c.) neteisėtą jam ir kt. laisvės suvaržymą (neva jie buvo areštuoti), d.) neleistinomis priemonėmis mitingo skirstymą (mat jam nepatiko raiti skirstytojai) ir be to, dar visokių kitokių "pigų" kaltinimų. . . Kadangi skundas buvo "persūdytas", labai jau tendencingas, inkriminuojami nusikaltimai neatitiko faktams, turėjau liudininkus, tai pasiaiškinimas nesudarė problemos, juoba, kad įstatymai nenumatė kokiomis priemonėmis (kaip — raita, ar pėsčiomis) policija turi skirstyti nelegalius mitingus ar kt. sambūrius. Jau iš paties skundo matėsi, kad skundėjas yra neteisus, labai tendencingas. Bet to neužteko. Pirmąjį skundą tuojau sekė kitas, aršesnis. Pastaruoju prašyta patraukti mane atsakomybėn už žmogaus sužalojimą ir leisti reikalauti iš manęs lėšų gydymuisi. Neva, mitingą beskirstant, policijos arklys (aštriai pakautas) užmynęs skundėjui koją ir labai ją sužalojęs. Jojusieji netik apie tokį įvykį, mitingą skirstant, man neraportavo, bet ir skundą gavus abu griežčiausiai paneigė: tokio įvykio nebuvo!

Skundėjas buvo pakviestas nuovadon, nuklaustas pagal skundo turinį, viską kaip skunde išdėstyta, prie kviestinių ir įspėtas, kad už melagingą skundimą gali būti baudžiamas kalėjimu (B.K. 157 str.). Jis dešinę koją buvo storai amuturiavęs skudurais. "Nukentėjusįjį" skundėją teko gabenti ligoninėn ir ten su gydytoju formaliai apžiūrėti. Tik nenoromis Songaila vyko ligoninėn. Tenai gydytojas (dr. Kvedaras, soc.-dem.) apžiūrėjęs konstatavo, jog žaizda visai ne trau-

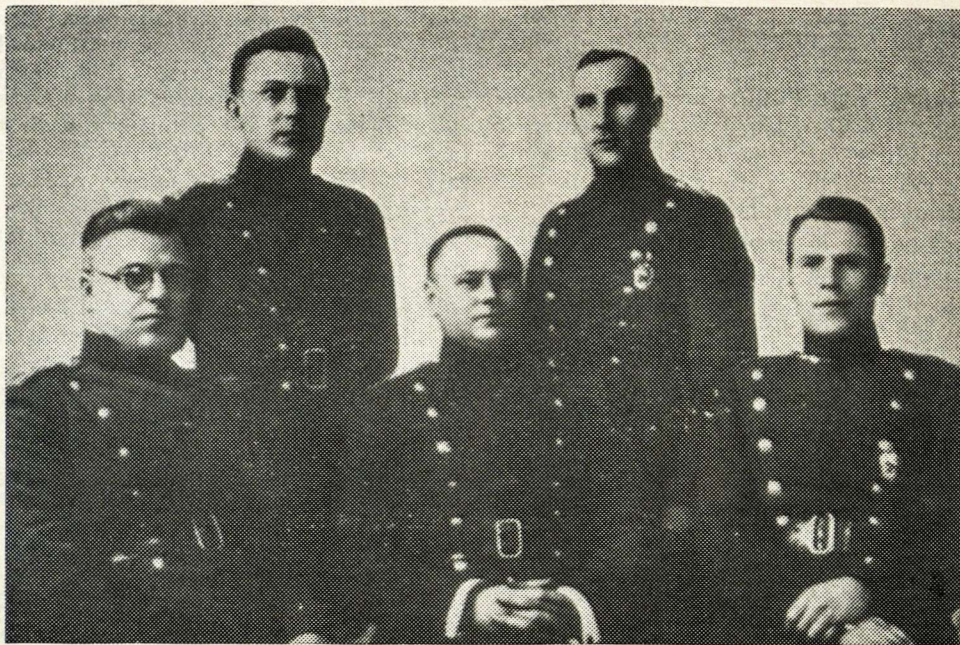
matinės kilmės, kad yra atsiradusi prieš kokius 6-7 mėnesius, ir kad policija čia nieko dėta. Nuovadoje buvęs labai "narsus", Songaila nusmurgo, nusiminė, o kai apžiūrint gailestingoji sesuo, pasišaipydama, priminė patarlę: nekask duobės kitam — pats įkrisi, skundėjas Songaila suprato savo klaidą. . . Susigraudinęs papasakojo, kad "veikėjai", žinodami jį turint nesveiką koją, norėdami "pamokyti" policijos viršininką, surežisavo šitą bylą. Nė jie, nė jis pats nenumatė, kad skundas gaus tokią kryptį. Žaizda esanti kilusi nuo užkalbinėjimais gydytos "rožės" ir pasendinta, tolimesnis gydymasis susietas su išlaidomis, jis buvęs įtikintas, jog lengvai gaus iš policijos tam reikalui pinigų, todėl sutiko tokį skundą remti, o kai suprato, kad atsakomybė tenka jam vienam, kad pinigų negaus — susijaudinęs išdavė visus provokatorius ir maldaute maldavo jo atsakomybėn netraukti.

Gaila buvo suklaidinto (beraščio) žmogaus, bet tokioje tyrimo stadijoje bylos jau nebebuvo galima sulaikyti. Sudarytą kvotą, pirmosios (mitingo skirstymo reikalu) įkandin, pristačiau valstybės gynėjui, kuris abu skundu ištyręs, mano veiksmuose nusikalstamojo darbo žymių nerado, bylas numarino ir grąžino man, pasiūlydamas visus provokatorius patraukti teismo atsakomybėn.

Tų pat metų birželio mėn. Varnių nuovados taikos teisėjas (Užventyje), advokatą K. Venclauskį ir kitus pripažino kaltais ir visus atitinkamai nubaudė. Džiaugiausi dvasioje, kad vis dėlto teisybė melą nugalėjo! . . . Nubaustieji pasinaudojo po Seimo rinkimų paskelbta amnestija.

Advokato Venclauskio vykdytas puolimas, berods, turėjo baigtis. Tačiau, nepatenkinta ambicija tą žmogų skatino išvykdyti IV.24 d. iškilmingai tartąjį žodį — "išvilkti raudonsiūlį iš gražio mundieriaus. . ."

Kaip žinia 1926 m. Seimo rinkimus laimėjo Venclauskio ir Co. partijos. Naujas vidaus reikalų ministeris (soc.-dem. V. Požėla), buvusį apskrities viršininką tuojau atleido, jo vieton paskyrė "savą žmogų" I. Urbaitį. Šis besistengdamas pateisinti partijos pasitikėjimą, pataikavo ir Venclauskiui, todėl apskirtyje savo veiklą pradėjo akcija prie mane. Būčiau labiau nukentėjęs, jeigu ne Seimo skundų ir peticijų komisijos pirmininkas K. Kregždė (liaud., biržietis) nebūtų į šį reikalą rimtai ir teisingai pažvelgęs. Man pasiskundus, jis atvyko į Šiaulius ir čia pasikalbėjęs su Valstybės Gynėju J. Brazinskiu, adv. K. Venclauskiu, apskr. v-lu Urbaičiu, susipažinęs su tuo reikalu vestom kvotom, mano veiksmus pripažino teisėtais ir elgesį korektišką ir raštu pasiūlė apskrities viršininkui nebepersekioti manęs. I. Urbaitis, kuris pažino mane dar betarnaujant ka-

Trakų apskrities policijos vadas Jonas Šostakas, sėdi viduryje, iš jo dešinės n.v. Kalpas Uoginius, kairėje — Kazys Čaplikas; stovi iš k.: n.v. J. Damušis ir A. Tamaras (1930 m.)

riuomenėje, laikinai atlyžo. Venclauskis, tačiau, negalėjo pamiršti savosios nesekmės — išskirstyto mitingo — žinoma, ir toliau nedavė Urbaičiui ramybės.

“Socialdemokrate” ir “Lietuvos Žiniuose” pasirodė prieš mane nukreipti straipsniai, kurių vienas antgalviu: “Du jojo, keli šimtai bėgiojo” ir kt. . . . Lapkričio mėnesį aš buvau paveiktas, “pačiam prašant”, persikelti tom pačiom pareigom kiton vieton. Persikėlimas man kainavo. Pakruojus (tos pat apskr. IX nuovada) visais atvejais geresnė vieta už Šaukėnus, bet “dorojo žmogaus” geluonis siekė mane ir čia. Nežinia kada ir kuo tas kerštas būtų pasibaigęs, jeigu ne atmintina Gruodžio 17-toji, po kurios lengviau atsikvėpiau. I. Urbaitis nė atsisveikinti nespėjęs, iš Šiaulių “išgaravo”, o B. Stosiūnas grįžo savo vieton ir visų gerbiamas ir mylimas, ilgesnį laiką čia viršininavo.

Tais pat metais, priešrinkiminės kovos įkarštyje, už tos pat rūšies “nusikaltimą” dar skaudžiau nukentėjo mano kaimynas nuovados viršininkas. Atsitiko taip, kad po rinkimų, tas ponas, kuriam jis, dėl pavėlavimo, neleido mitinguoti, gavo ministerio portfelį. Policijos v-kas extra-telegrama buvo iš tarnybos atleistas. Juo didesnis ponas, juo skaudesnis kerštas . . . Kai atleistasis nuvyko ministerijon pasiteirauti atleidimo priežasties, tas pats ministeris ironiškai šypsodamasis

atsakė: “Labai gaila, tamsta pavėlavai, ton vieton jau paskirtas kitas.” Visai ėjo pagal principą: kieno galia, to ir valia. Abu nekaltai nuskriausti valdininkai buvo atsargos karininkai, kūrėjai-savanoriai, abu šeimyniniai. Juos persekiojo žmonės visai Nepriklausomybės kovose nedalyvavę, jokių nuopelnų savo kraštui neturėję, o tik partijos žmonės, socialdemokratai . . .

Norėjau gerbiamiems skaitytojams, gyvenimo faktais pavaizduoti alegoriją: nėra rožių be dyglių . . . Ne vien gražius mundurus, bet daug komplikuoato, atsakingo, pavojingo darbo, rūpesčių ir nemaža įvairių priešų, bei nedraugų — tik dėl sąžiningo savo pareigų ėjimo — turėjo šaunūs mūsų viešosios policijos tarnautojai. Ne vienas jų žuvo eidamas tarnybos pareigas nuo banditų kulkos. Skaudu buvo kartais savųjų persekiojamiems, bet vis dar turėjome ir kam pasiskūsti, buvo kas ir paguodžia ir skriaudėją sudraudžia . . . Daug skaudžiau kentėjome kai pasitikėjimą pamynę, savieji išdavė mus priešui, įsakdami jį su mielu šypsniu, su duona ir druska, kuomandagiausiai pasitikti, kelius rodyti, savuosius išduoti, Tėvynę išniekinti . . .

Buvę policijos tarnautojai tebegyvena ištikimi savo kraštui, savajai kenčiančiai, išblaškytai tautai ir pasiryžę paaukoti jai viską, kas tik gyvenimo bus iš jų pareikalauta, Tėvynės laisvei ir nepriklausomybei atkurti.

LAIMINGA PAGAVA

Du žemėlapiai Lietuvos valstybės sienoms

PETRAS BŪTENAS

(Pradžia birželio-liepos KARYJE)

Rus. *Velikaja* "didelė" upė, o latgališkai - latviškai galėjo būti **Liel+up-e* "didi, didelė upė"; žodis lat. *liels*, -a "didis, -ė, didelis -ė", atrodo, eina kaip tik iš Latgalos tėvynės ir Vidžemės. Atmigravę rytiniai slavai bus tą kaip *Velikaja* išsivertę iš čiabuvių latgalių - latvių *Lielupe* upėvardžio, kai tie slaviniai atėjūnai iš čiabuvių šios upės baseiną atėmė. Dėl to paskui latvių dalis, keliaudama į vakarus ir apsigyvendama susitikusi Žiemgalos upė *Mūšā* 4, ist. šlt. *Musa*, vok. - lot. *Mauss* flu. iš šaknies **Mūs-*, ją iš karto bus vadinę žiemg. *Mūsa*, o ir tuoj senu papratimu pramindami irgi *Lielupe* "didupe" (dar žr. Bg. III.261), šiais laikais ją daugiausia taip ir vadindami. Bet pvz. Latvijos Kurše kuršių žemėje ir Lietuvos Žiemgaloje vandenvardžius tik *Did+up-ė* 1 ir pan. šalia *Māz+up-e*, *Maž+up-ė* 2 ir pan. vadina. Norėčiau pasakyti, kad kur yra *didis*, *didelis* "lat. liels" žodžio vietovardžių, tai ten reiktų jieškoti lietuvių tautos pėdsakų.

Bet ana *Velikajos* upė bus turėjusi ir seniausią, somišką, pavadinimą: rus. *Mda* — Peipaus ež. įtakas (*Mod-skaja* guba), suom. *muta* "dumblas" (Bg. III. 616³³⁵⁴ p.), sen. rus. *Muda* (u yra tviordij znak čia), est. *muda*, suom. *muta* "Slamm, Kot" (Bg. III, 623), "Wielka seu *Muddaw*" (Reg. Pol. et Duc. Lithuaniae, Voliniae... žml.). Lenk. *Wielka* "didelė", žinoma, yra išversta iš rus. *Velikaja*. Latgalių-latvių bus tarta *Mūd-av-a* su latgališka mėgiama priesaga -av-.

Latvijos Latgalos pietryčių kampas (žr. Anž.) ir visas latgališkosios Mudavos - Velikajos baseinas apima Lietuvai bei lietuvių tautai ir Braslavo - Brėslaujos bei Dynso apskritis. Mat, etnika normaliai šuolių ar kokių protarpių nedaro, o latgaliai - latviai ir lietuviai yra baltai, ir iš baltų giminės tarpusavyje arčiausi, nuo nebeatmenamų laikų ir lig šiol buvę išbuvę kaimynais; kodėl?, — tai žr. Bg. III.97-102 p.; P. Joniko lietuvių kalbos istoriją. Chicago. Terra'os leid. 1952 m. 33-41 ir 34-37 p. Šiedvi tautos nuo amžių norėjo ir dabar stengiasi perskirti ir atskirti rytiniai slavai, t. y. variaginė - kniazinė - carinė - sovietinė ta pati kolonizacinė imperia-

listinė totalistinė Rusija. Tas pats opus klausimas gyvas ir sprendžiamas tuoj ateinančiame skirsnyje.

Už Dauguvos

Dauguvos vidurupio dešinėje — šiaurinėje - latgalinėje pusėje žemėlapis parodo gana platų ir apygilį puslankio pavidalo tarpą, išprojektuotą Lietuvos valstybės plote ne be reikalo. Žemėlapio autorius, matyt, ypač dėl svarbaus istorinio paupinio Polocko ir gyvai baltiškos Drisės ši puslankį įjungė į Lietuvos valstybę. Aišku, kad čia plačiai ties Dauguva buvo susidurta ir Lietuvos valstybės priešmindauginio bei mindauginio laikotarpio, kai iš rytų šičia grūdosi variaginių rytinių slavų įtaka, o paskui iš vakarų pridurmais ir Vokiečių livoniečių - kardininkų ordino irgi agresija, ir žr. Vilsono žemėlapio skyriaus "Šiaurėje" skirsnį. Paskui Lietuvos valstybei nebeliko kitos išeities, kaip tik progoje permesti savo veiklą ir per Drisos - Polocko - Vitebsko dauguvinę vagą į žiemryčius. Tie rusų rašiusiųjų ir teberašančiųjų antagonistikai išgalvoto pavadinimo Lietuvos "šiaubingieji puldinėjimai" buvo ne plėšikavimo tikslų, bet Lietuvos politinės bei karinės sistemos vis periodiniai karo žygiai per Dauguvą į šiaurę bei žiemryčius — į variaginio D. Naugardo, skandinaviškai Holmgardr, valdas, atsiradusias visdėlto grynai suomių - ugrų žemėje; tų mūsų karo žygių yra buvę net nuostabiai daug. Tad, manytina, ir betkam galvojančiam suprantama, kad Lietuvai pirmučiausia ir reikėjo išsaugoti Dauguvos barą, o dėl "Antrojo Kulmo" žr. plg. Vilsono žemėlapio skyriaus "Šiaurėje" skirsnį. Ir todėl Lietuvos istorijoje J. Vasio žemėlapio uždauguvinis plotas savaime buvo kur kas platesnis ir ilgesnis, jame eidavo Lietuvos valstybės kariniai maršrutai ir kovos vykdavo su variaginiu slaviniu priešu pakeliui į žiemryčius Naugardo ir Velikije Lukų kryptimi, ir per ilga čia visur yra prisisėjusių bei įsitvirtinusių lietuviškų vietovardžių šalia latgališkųjų ir somiškųjų bei rytinių slavų migrantiškųjų. Tikra įvairių kultūrų susidūrimo arena. Jau vien tų lietuviškųjų vietovardžių ten buvimas ir betkam.

įtikinančiai pasako, kad ne "siaubingųjų puldinėjimų" ten reikalas, o patvarus Lietuvos stiprinimasis uždauguvyje prieš variagų rytinių slavų augančią didėjančią grėsmę net visai aisčių baltų giminei. Tų gana apščių lietuviškų vietovardžių čia neišminėsiu, nes galgi (jau būtų gražus laikas ar "po laiko") kas nors kitas nusi-teiks tai atlikti, kad paskui ir betkas turėtų jau pilnesnį ir tikrą vaizdą apie tą Lietuvos istorijos plotą, ir lig šiol neparemtai ir neapgalvotai tebeišjuokiamą rusofilinės koncepcijos "siaubingaisiais puldinėjimais".

Tai yra iš dalies tarp vakaruose bei ištisai pietuose Dauguvos, grynai vakaruose Latvijos valstybės Latgalos, šiaurėje Volgos augštupio bei versmių su Valdajo kalnais ir rytuose Dniepro pačio augštupio bei versmių, — viskas tuoj į rytus nuo Lietuvos Braslavo - Brėslaujos bei Dysnos apskričių ir Latvijos Latgalos bei Estijos, o iš kitos pusės — toli į vakarus nuo Maskvos, taigi ir nuo Možaisko apskrities rytinių gailindų su Galindos pilimi prie Protvos bei Naros (Okos, Volgos augštupio, vidurpio dešinių - šiaurinių įtakų) paupių. Tai yra buv. Vitebsko gubernijoje, kurioje carų laikais buvo ir Latvijos Latgala. Plotas yra nuo istorinio Polocko aps. miesto į šiaurę, žiemryčius ir rytus. Jis stovi didžiajame Baltijos jūros — Suomų įlankos — Nevos (upės; suom. *neva* "bala" Bg. III. 887) — Ladogos ežero (rus., o suom. Aldaga) — Volchovo (upės; suom) — Ilmenio ežero (rus., o suomiškai rusišku parašymu *Ilmier'* Bg. III. 622; "Poviest' vremennyh liet" XII amžiaus metraš-tis irgi rašo: okolo ozero *Ilmera* — netoli Ilmenio ežero) — Dauguvos vidurpio — Kāspļos bei Lučėsos (liet. Kōs+upė 1 ir Lauk-es-ā 3b) upių — Dniepro — Juodosios jūros — Bizantijos vandens politiniame ir prekybiniame variaginiame kelyje, kuriame ypač IX amžiuje po Kr. normanai - varingai (rus. variagi) švedai (taigi šiauriniai germanai) į šiaurę numigravusiųjų rytinių slavų bizantinei naudai ir savo prekybiniais reikalams perskėlė rytinius baltus ir dalį jų išjudino iš tokios okupacijos trauktis į vakarus ir sau naujų sodybų susirasti apsigyventi ir vėl kurtis prasikurti, o ten likusius nukariavus ėmė vadinamai pravoslavinti ir savaime be ceremonijų kniaziskai slavinti, ir žr. plg. Vilsono žemėlapiu skryzius "Pietuose" skirsnį, kur rašoma apie dregovičius ir jotvingus su lietuviais. Čia yra padniepryje "variaginis bizantinis" rytinių baltų perskėlimas. O ankstesnis buvo daug anksčiau, kada apie 527 metų datą (žr. Bg. III. 99 p. par. 43) iš užpriepčio į šiaurę migravo rytiniai slavai po pokristinių centrinės Europos tautų peštynių ir kraustynių, pasiekdami Ladogos ežerą ir jo apylinkes, kur daug

vėliau, perplaukę Baltijos jūrą, ir išlipo iš savo linijinių laivų minėtieji varingai (rus. variagi) — švedų giminė ruotsi "rusai" (žr. plg. Bg. II. 228, III. 402 - 403, 463, 548).

Galima sakyti, kad Dniepro 1500 km ilgio augštupys ligi Pripetės žiočių, gyvenamas į šiaurės pusę (ypač už Dauguvos) suomių - ugrų, o į pietų pusę — rytinių baltų, matė patyrė nelyginant "kryžminę ugnį": rytinių slavų migraciją į šiaurę ir šiaurinių germanų prekybišką valdovišką keliavimą į pietus, — tų ir tų padniepriais, padauguviais, palovate ir pan. Čia ilgai-niui ir susidarė šiaurinių germanų ir bizantinės krikščionybės simbiozė, remiama ir skelbiama atneštąja senslaviškąja kalba, iš kurios ir rusų kalba, ir lig šiol per prievartą kariama visoms Sov. Rusijos pavergtoms tautoms. Tada tos kei-marinės bangos ir buvo užlieti rytiniai baltai ir suomiai - ugrai.

Gi čia uždauguvyje daugiausia ir yra rytinių baltų latgalių plotas, žinoma, jau kiek begalint drastiškai supravoslavintas ir suslavintas. Ir tai yra anos "kryžminės ugnies" auka. Ar nepanašu į XIII amžiaus Vokiečių ordinų "šlykščiausius žygdarbius" baltų Pabaltijo pajūriuose - pamariuose? Quis regio — eius religio! O apie šiuos laikus Pabaltijo pilietis aborigenas ar neapsiimtum išdrįsti rimtai ir bešališkai pasvarstyti, kas ten dėjosi prieš I pas. karą, per II pas. karą ir po II pasaulinio karo, ir kas dabar ten tebesideda?

Toliau sužymėsiu to uždauguvinio ploto kai-kuriuos bent stambesnius Lietuvos istorijoje iš-garsėjusius vietovardžius, iš kurių bus galima suprasti ir to ploto etnikos pobūdis, o iš jų gyvenviečių ką prisiminti iš sen. Lietuvos valstybės istorijos. "Dar XII amžiaus pabaigoje D. Naugar-do žemės kentėjo nuo lietuvių *siaubingųjų puldinėjimų*" (pagal lietuvių dainos žodžius "strekinėjo puldinėjo apie mane jauną merguželę"), kaip ir šiais laikais, išsiversdami grynai iš rusų, mūsų istorikai teberašo net ir lig šios valandėlės. O apie tokius "puldinėjimus" žr. "Lietuva karalystė", — Karys 1 ir 2 nr. 1968 m. Apie "siaubinguosius puldinėjimus" variagiškai bizantinius mongoloidinius prašom paskaityti pvz. labai rimtų ir patvarių Ukrainos istorikų ukrainiečių istorines knygas, ir bus galima su-prasti ir įsitikinti, kaip Maskvos kniazestva ruoš-davo, cerkvinėmis ceremonijomis laimindavo ir siūsdavo savo družinas (anų laikų enkavedistus gestapistus), o šios paskui, jau žygio pakelėse sunaikindamos gyvenvietes, net moteris ir vaikus (kad liudininkų neliktų!), apsupdamos badu marindamos ir degindamos, Maskvos kniazestvai žiauriausiai pasivergdavo miestus, pilis, net ir patį laisvąjį D. Naugardą su sritimi. Tada nebus

reikalo stebėtis ir šių laikų tos pačios Sov. Rusijos išradingaisiais žiaurumais, Pabaltijo . . . , Čekoslovakijos ir dar būtinai ateisimomis naujomis okupacijomis. Obuolys nuo obels netoli tenureda!

O Polocko sritis karaliaus Mindaugo (mirė 1263 m.) laikais jau buvo Lietuvos valstybės. Bet D. Naugardą su visa jo sritimi ir su Velikije Lukais — pilimi miestu 1478 metais žiauriai užėmus Maskvos kniaziui Joanui III, atėjo neramūs laikai ir Lietuvos Polockui su jo sritimi.

Apie čia aprašomą Polocko sritį žr. "Priešmindauginė Lietuva", — Karys 3 nr. 1966 m.; Gudijos, arba gudų tautos, plotą, — LE. VIII. 29 p., arba ir Gudijos, gudų tautos velikarosinio stumdymo žemėlapi su ten straipsniu, — Karys, 6 nr. 1967 m.; per Lietuvos valstybės pirmąjį padalinimą buvo ir Polocko sritis prie Maskvos kniazestvos prijungta, ir žr. Lietuvos valsbės — Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos (LDK, nes "Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos" nonsensinio vardo nėra) 1772, 1792 ir 1795 metų padalinimų žemėlapi V. Daugirdaitės - Sruogienės Lietuvos istorijos. 1956 m. 731 p.; Lietuvos istorinius žemėlapius prie A. Šapokos, V. Sruogienės ir A. Alekno Lietuvos istorijos vadovėlių; apie seniausią aisčių - baltų žemės tarpą du žemėlapius LE. II. 196-97 p. Reikia pastabiškai priminti, kad dar neturime labai tikslų, geravardžių nustatytų įvardų ir vietovardžių žemėlapių, o dėl to iš dalies praverstų prisiminti ir "Du siūlymai", — Karys, 8 nr. 1968 m. Pragiedrulių nematyti, iš mūsų periodikos nė su žiburiu jų dar negalima pastebėti. O 1968 sukaktuviniai metai, čiūkšt - brūkšt, ir pračiaužė.

Čia yra iš LE. IV. 369 p. perspausdintas *Dauguvos baseino* žemėlapis, liečiąs ir ši "Už Dauguvos" bei "Latgala" skirsnius. Tai geras orientyras. Bet reiktų to žemėlapio ir visus upėvardžius nusakyti ir iš jų kilmės, iš jų etninės priklausomybės. Žinoma, ten trūksta dar daugelio upėvardžių, nes Dauguva gi 1000 km ilgio upė. O šalia suomiškųjų ten esama ir baltiškųjų upėvardžių. Apskritai imant, Dauguvos baseinas nuo amžių yra šiaurinėje pusėje suomių - ugrų, o pietinėje — baltų, paskui maltas permaltas rytinių slavų ir šiaurinių germanų normanų bei rytinių germanų Vokiečių livoniečių - kardininkų ordino, šio nuo upės žiočių augštyn ligi Polocko. O sen. Lietuvos valstybei atiteko grumtis su jais visais.

Būtinai reikia Dauguvos baseino istorinio ir etnografinio žemėlapio pilniausio, nors Dauguva yra Latvijos upė, kaip Nemunas Lietuvos upė. Tada dar net labai daug ko gero ir naujo patirtumėm ir Lietuvos seniausiam laikotarpiui, arba vėlesniam — iš plačiosios Polocko žemės,

arba dar vėlesniam, kaip matėme, iš atsikūrusios Lietuvos valstybės nepriklausomybės kovų laiko, bekovojant su Sov. Rusijos okupacine armija. Ypač visas Dauguvos vidurpis nuo seniausių laikų buvęs tebėra Lietuvos istorijos ir etnografijos ženkle. Dėl pirmosios rytinių slavų migracijos iš užpriepčio (apie 527 metų po Kr. datą) į šiaurę padniepiais šiame Dauguvos vidurupio tarpe buvo priversta per Dauguvą į Latgalą tėvynę keltis rytinių baltų plati šaka latgalialatviai.

O ten Dauguvos kairėje — pietinėje-lietuvinėje pusėje taip pat rytinių baltų šakai lietuviams ir teko pradėti akciją prieš iš rytų besiveržiančią migrantų rytinių slavų bangą, ir šandie nepaliovusią, nesustojusią. Summa summarum, — ir suprantame, kodėl ir sen. Lietuvos valstybė Dauguvos padangės negalėjo išleisti iš savo tautinių bei politinių interesų. O Lietuvos bent žiemrytinės pusės gyventojams ir šiais laikais Dauguva pasiliko sava upe ne tik iš liet. *Daug-uv-à* 3b vardo, ir žr. Bg. IV. 63 p. nuorodus apie pačią *Dauguvą* ir šaknies *Daug-* vietovardžius bei asmenvardžius. Mažesnę *Dauguvōs* upę turime ir pačioje Lietuvoje, sen. Lietuvos valstybės susikūrimo branduolyje, ir žr. Lupež. 28, 27 p., taip pat ir Dakšiai-Daukšiai", — Karys 8 ir 10 nr. 1968 m. Bet ir Latvijoje tas pats, ir žr. Endzelyno Lat. vtv. I 198, 199 p. Dauguva mūsų žmonių atminime tebegyva. Užtat ir mūsų poetas Antanas Baranauskas (1835-1902 m.), keliaudamas į tolimą Petrapilį augštųjų mokslų eiti, atsisveikindamas su savo Anykščiais ir Lietuva, dainavo: "Nu, Lietuva, nu, Dauguva, pasilikit sveikos, — tegul visi šioj šalelėj sveiki žmonės laikos!"

Istorikai sutiks ar nesutiks, — jų išminties ir nuotaikos reikalas. Bet tai, kas šime skirsnyje yra parašyta, yra skiriama ir naujai papildyti sen. Lietuvos valstybės uždauguvinei, kartu ir jos polockinei istorijai bei etnikai. O kaip buvo baltų ir sen. Lietuvos valstybės grumtasi su į baltų teritoriją atklydusiais "svetimaisiais pasauliais", tai reiktų išžiūrėti pvz. dar ir į šiuos žemėlapius: 1) Regni Poloniae et Ducatus Lithuaniae, Voloniae, Podoliae, Vcraniae (=Ukraina), Prvssiae, Livoniae et Cvrlandiae descriptio emendata per F. de Witt. Amstelodami, žemėlapis, kurio iškarpa rodanti padauguvį, uždauguvį, Braslavą bei Polocko palatinatus, Latvijos Lagalą, Mudavos-Velikajos baseiną ir "Moscoviae pars", t.y. rytinių slavų moskvičių užimtų žemių dalį (tilps gruodžio KARYJE, Red.), žinoma, lygtinai žiūrėti ir į kitus visus istorinius sen. Lietuvos valstybės žemėlapius; 2) Naselennyje punkty, upominaemyje v "Poviesti vremennyh liet", sostavil D. S. Lichačev, — XII amžiaus etninis vaizdas nuo Ladogos—Lovatės—Kasplos (Kosupės) —Lučesos (Laukesos)—Dniepro didžiojo vandens

JAUNAS ŽEMAITIS RYTŲ IR VAKARŲ FRONTE

BUVĘS KARO TALKININKAS

(Pradžia Karys Nr. 5)

Puolimą praleidome laimingai, nors bombos krito aplinkui visai arti. Visur tik ugnis ir dūmai. Neberandame savo grupės. Kas daryti? Sakome, traukiam, gal rasime. Po antrojo puolimo mūsų patrankų visai nebeliko. Traukiame vėl visi kartu, vorele. Priejus pirmą kryžkelę, sulendame į pusiau apgriuvusį tarpdurį, dairomės. Staiga balsas: "Halt, nejudėti!" Žiūrime — karo policija. Vienas jūreivio, o kitas žandarmerijos uniformoje — abu atstatę automatus, klausia, kur traukiam. "Nežinome. Pasi-klydę".

Jūreivis klausia, kas tokie esame. "Lietuviai", o lietuviai! Ar mokate kas rusiškai?" —

"Taip", vienas atsiliepia. Patikėjo mūsų pasiaiškinimu: "Sekite paskui mane!" pasakė. Pakeliui sugraibė daugiau pasimetusių karių. Susidarė visai nemaža grupė.

Po kiek laiko prieinam didžiulį pastatą, visai netoli Zoologijos sodo. Čia pilna kariuomenės. Matosi pastatyti trys ar keturi tankai; tankistai susėdę ant tankų; taip pat keli šarvučiai ir prieštankinės patrankos, o karių, tai visokio plauko ir visokių uniformų. Čia, atrodo, tvarka visai griežta. Didžiulėje salėje karių prigulę, prikimština. Radome vietele, kritome ant grindų ir mes. Taip pat, stengėmės laikytis drauge. Kariuomenės, pavieniais būreliais, vis

kelio į mums rūpimus baltiškuosius vakarus; 3) L. Niederle, Východni slované na konci I. tisíciletí po Kr., kur vaizdžiai rodomas rytinių slavų brovimasis ties Polocku ten į baltų žemę ir prieš tą brovimą pačių baltų atsvara, žūtbut, atsilai-kyti savo svarbiame padauguvyje; 4) Galicko-Volynskaja Rus' v seredine XIII v. i gosudarstva Vostočnoj i Srednej Evropy, sostavil I. A. Golubcov, — vaizdus žemėlapis, bet ir per akis visur perdaug giliai rytinius slavus įstumias į vakari-nių suomių-ugrų ir baltų tirščiausia gyvenamas žemes; 5) Pats juodašimtiškiausias rytinių slavų žemėlapis prieš vakarinius suomių-ugrus ir bal-tus yra randamas 1962 metų žemėlapyne (žino-ma, ir kitur, net ir atskiomis): Atlas istorii SSSR so svedenijami iz novoj i novejšej istorii zarubež-nych stran dlia 7-go i 8-go klassov. Moskva. 1964 m. Šis atlasas įsakytas vartoti ir okupuotosios Lietuvos valstybės visose mokyklose. Tebetrium-fuoja Lenino-Stalino-Molotovo ir Ordinų-Hitlerio-Ribbentropo santalka ir kompanija. O tokio so-vietiško rusiško žemėlapio kopijos, aišku kabo ir ar kaip kitaip vartojamos ir JAV, Kanados, Pietų Amerikos, Anglijos, Prancūzijos, Italijos, Japoni-jos, Australijos... ir t.t. net mokyklose, jų vadi-namiesiems pragmatiniams politikams diploma-tams vis dar tebesaldžialiežuvaujant apie tautų lygybę bei laisvę ir apie "taiką, taiką, taiką" su vienašališkaisiais "kultūriniais mainais" ir, jei kiek kur kas ne taip pasvirsta, tai tuoj potekomis galvatrūkčiais skubant į Maskvą (Moskva—

tretij Rim) "naujųjų Miunchenų ir Jaltų" suda-rinėti, visdélto greičiausia jiems nežinant, kaip seniau Lietuva Smurgainyse ponias meškas (ru-sų medvied') dresuodavo paklusniai šokti ir su-sirinkusiai miniai pajukinti. Mat, tarsi laukiama, kad Maskva išperės vėl Hitlerį, o po to tas perės vėl Maskvos Kremlį.

Svarbesnės polockinio uždauguvio gyvenvie-tės, kaip sakiau, žinomos iš sen. Lietuvos valsty-bės veiklos juostos:

Drīsa 4, rus. *Drīsa*, lenk. *Dryssa*, gud. *Drysa*; *Drysa* flu. ir *Drīsa* gv. — aps. miestas bei Dauguvos dešinys-rytinis 160 km ilgio įtakas prie šio miesto. Sen. slav. *Drysa* (*y* reiškia rusų jary, t.y. kietąjį *y*, kurio tokio baltų kalbos neturi ir kuris nėra senas, atsiradęs iš ilgojo balsio *ū* sulig XII amžiumi po Kr.) iš **Drūsā*, — taigi vie-tovardis yra baltiškąs, kaip plg. prūsų **Drūso*, vok. *Drausensee* (Bg. I. 501, III. 501, 880 p.; taip pat žr. Analiz. 156 p.) "Drūs-uō, -eñ-s, Drūs-en-į 3b" ežeras Prūsų žemės Pamedės ir Pagudės "pa-krūmės" šiaurinėje riboje, piečiau Elbingo išta-kos ir aps. miesto.

Kaip rodo dauguviniai upėvardžiai, tai Dau-guvos baseinas buvo anksti apgyventas baltų, kada čia dar jokių slavų nebuvo maišytasi. Dau-guvos dešinėje-šiaurinėje pusėje tegali atsirasti dar ir suomiškų vandenvardžių, o tos upės kai-rėje-pietinėje pusėje ištisinai vyrauja baltiškieji vandenvardžiai.

(Bus daugiau)

plaukia į tą didžiulį surinkimo punktą. Čia laiko visai negaišina. Tuoj pat suformuoja naujus dalinius, naują vadovybę, apginkluoja ir vėl traukia į frontą. Prie mūsų prisistato Luftwaffe uniformoje karys. Pasirodo, lietuvis. Sako, jo dalinį rusai prie Tempelhofo aerodromo sumušė, tai dabar jis atsidūrė čia. Sako, ėjo smarkios kautynės, buvo net vieną ruselį į nelaisvę paėmę. Kalbinam pasilikti prie mūsų, bet, matyt, mes jam atrodome per jauni.

Staiga visas pastatas sujudėjo. Dar kažin kas suriko: "Aliarm!" Bėga visi, vienas per kitą, grūdasi, kad patekus į rūsį. Bombos, atrodo, krinta tiesiog ant galvų. Girdėti didžiausi sprogimai.

Sugulame rūsyje ant anglių ir laukiame kada užgrius.

Puolimui praėjus lendame lauk. Visi dulkinai, dūmais atsiduodą. Koridoriuje guli vienas užmuštas, visas pasrūvusiame kraujo klane. Uniforma primena Lietuvoje matytus žandarmerijos karius: žalia, rudu kalnierių ir rudais rankogaliais. Kas žino, gal ir lietuvis. Po puolimo mūsų sutikto lietuvio daugiau nebematėme.

Atėjo ir mūsų eilė — gavome šilto maisto, priedui — sausą davinį: gabaliuką sviesto ir duonos.

Kaip minėjome, bandėme laikytis kiek galint krūvoje. Dabar priskiria mums jauną viršilą ir du jaunu vokiečių. Sudarome grupę: dešimt karių ir viršila. Vokietukai paima lengvą kulkosvaidį, mes — kelis panzerfaustus, o šovinių diržais, kiek paneši. Aš ir draugužis, paėmim dar ir po pistoletą. Prieš išeinant, Raudonojo Kryžiaus seserys dalina šokoladą, cigaretes, išbučiuoja, linki kuo geriausios sėkmės. Kitoje didžiulėje salėje, matosi, kaip moterys ir mergaitės papildoma šovinių juostas, išpakuoja rakinę granatas. Visi įkinkyti ginti Berlyną.

Taip vokiečiai, ant greitųjų, sudarydavo mažus dalinėlįs ir tuoj mesdavo frontan. Bent taip bandė užkišti skyles.

Gauname dozes ir propagandos. Drožia kalbą augštesnio rango karininkas. Sako: "Mus bolševikai spaudžia, mūsų gretos retėja, žūsta kariai už tėvynę, bet šiandien vokiečių karys dar nenugalėtas. Vakar, vykdytas mūsų Wehrmachto puolimas prie Schoeneberg, bolševikus atstūmė. Atmušime mes juos visur". Ploja rankomis, šaukia "Ura!", visi džiaugiasi. "Ateina Venko armija, padės mums galutinai Berlyną išvalyti nuo bolševikų!"

Tokios kalbos pakelia nuotaiką. Kiek teisybės — niekas neklausia, bet ateinant Venko armijos visi laukėme, net valandomis.

Vos tik įžengus į gatvę, netenkame žado. Atrodo, kaip pragare. Tankai dega, tankistai ne-

spėjo net išlipti. Vienas guli visai be galvos, kitas persisvėręs per tanką, sudegęs. Negyvų karių priguldyta visur. Viena tanketė, apversta augštyn vikšrais, dar rusena. Nemanom, kad iš jos spėjo kas iššokti. Bolševikai gerai nutaikė. Guli paklotas arklys. Puolimas vos tik praėjo, o civiliai jau darinėja tą arklį. Atsipjauna gabaliuką mėsos, odą užverčia ir bėga slėptuvėn.

Slenkame Kurfuerstendamm gatve. Gatvė labai plati ir graži, bet jau gerokai apdaužyta. Slenkame pro sudaužytas mašinas, patrankas. Pasimetę kariai, būreliais ir po vieną, traukia į surinkimo punktą. Prieš akis išdygsta didieji Brandenburgo Vartai. Tie garsieji Brandenburgo Vartai jau labai nukentėję. Visi skylėti. Virš vartų, į bėgančių arklių statulą, pataikyta artilerijos. Du vokiečių Tikrai, prisispaudę prie vartų kolonų, spiaudomi ugnimi.

Manėme čia bus mūsų naujos pozicijos. Bet, aplinkiniais keliais ir vėl pro surinkimo punktą, traukiame link Kurfuerstendamm. Seku iš paskos viršilos. Jis dar gerai atrodo. Per petį persimetęs automata, šešias apkabas ir žiūroną. Praeiname pro vieną didesnę kryžkelę. Atrodo labai gerai įtvirtinta. Tankas įleistas į žemę, matosi tik šaudymo bokštelis, toliau pastatytos prieštankinės patrankėlės. Daugumas SS kariai, bet maišosi ir Wehrmachto. Mes traukiame toliau. Darosi sunku eiti: apsikrovę šoviniais, priedui dar panzerfaustas, tai svoris nemažas. Praleidome kelis oro puolimus, taigi buvo progos truputiuką atspūsti.

Po kiek laiko dasikapstėme paskyrimo vietas, Kurfuerstendamm ir Bahnhof Hallensee, maždaug 3-4 km. nuo Zoologijos Sodo. Geležinkelio stotis dar nesudaužyta, apylinkės namai irgi dar visai mažai paliesti bombardavimo. Stoties rūsyje įsitaisome būstinę. Čia pat didelis tiltas, užblokuotas gera barikada. Apačioje natūrali dauba. Pristatyta daugybė vagonų. Mes papildėme čia jau įsitaisiusį mažą dalinėlį. Jie klausia, ar mes būsime iš Venko armijos. "O, ne!" — "Bet", sakome, "mes laukiame Venko nemažiau už jus. Visi gyvename ta viltimi, kad būsime išlaisvinti iš apsupimo".

Gavome kiek pailsėti, o į pavakarę viršila išdėstė sargybas. Aš ir Alfa vėl papuolam kartu. Sulendame į apgriuvusį namą, įsitaisome patogias vietas šaudymui. Iš čia aiškiai matosi stotis, tiltas ir prieš tiltą tokia maža aikštelė, krūmeliais apsodinta. Ten, krūmuose, įstatyta prieštankinė patranka. Likusieji, su lengvu kulkosvaidžiu, sulindo į stotį. Naktis šaltoka. Iš kitos pusės pradėjo kalenti kulkosvaidis. Matosi, kaip šviečiančios kulkos lekia augštai virš galvų. Daužo Dievui langus. Po kiek laiko pasigirsta lėktuvo ūžimas. Skrenda, atrodo, visai

žemai. Bet debesuota ir dar tamsu, tai nematyti. Atskubėjęs viršila sako: "Vyručiai, dabokite atydžiai — gali išmesti parašiutininkus". Kiek palūkęjęs iššovė šviesos raketą — vistiek, nieko negalima pastebėti. Lėktuvas, apsukęs kelis ratus, nuskrido. Visą naktį girdėjosi baisūs sprogimai, dundėjimai, atrodo, kad visas miestas būtų paskendęs ugnyje.

Dieną gavome kiek nusnausti stoties rūsyje, bet dalis mūsų turėjo eiti prie barikados, pakeisti budėjusius karius, nes kai kurie jų jau dvi naktis buvo nemigę. Prieš tai viršila nurodė visiems mums kokias pozicijas užimti; jeigu būtų staigus puolimas, tai būtinai turėtume remti tilto gynėjus. Aš pakliuvau prie kulkosvaidžio. Pasistatėm jį ant verandos. Nuo čia matosi dauba ir dalis tilto. Atsinešam kelis gabalus mūro priedangai, kad būtų saugiau nuo priešų ugnies.

Antrą naktį praleidome visi parengties stovyje.

Vis daugiau karių traukiasi, pavieniais būreliais. Kai tik pralenda pro barikadą, tuojau, matyti, atsidūsta lengviau. Vokietukas ir klausia tų nuvargusių karių, ar toli dar rusai. "O, broliuk, visai netoli, jų tankai beveik lipa mums ant kulnų". Jie visi traukia į surinkimo punktą. Rytojaus dieną, tikriausiai, jie ir vėl bus metami į kautynes, be miego, be maisto ir beveik, be jokio sanitarinio patarnavimo. Lengviau sužeisti, kurie dar pajėgia paeiti, traukia ligoninės link.

Staiga, užpakalyje mūsų, pasigirsta stiprus sprogimas. Matyti, kas tai dega. Girdisi vokiški balsai ir keiksmi. Nenorime tikėti, kad rusai galėjo taip tyliai pro mus praeiti. Pasirodo, vokiečių tanketė gabeno maisto ir šaudmenų. Tamsoje, matyti, užsimiegojęs folkšturmietis, budintis užpakalyje mūsų linijos, ėmė ir pašovė ją panzerfaustu. Vokiečiai už galvų imasi. Viršila įtužo, atėmė iš folkšturmiečio automata, padavė lietuviui, sakydamas, kad anam nereikalinga. Dūmais nuėjo tanketė, visas maistas ir šaudmenys. Laimei nežuvo nei vienas tankistas.

Kai atžygiavome į Hallensee stotį, pati stotis ir apylinkės dar buvo visai mažai paliestos bombardavimo, dar pasirodydavo vienas kitas gyventojas. Frontui priartėjus viskas nutilo — nei gyvos dvasios nebuvo matyti. Kartais civiliai gyventojai išlįsdavo iš rūsių atsinešti vandens. Vandens pompa buvo prie pat stoties. Mes vaišinomės juodu alum. Aludės durys išmuštos, alaus stiklai ant stalų, kiti dar visai pilni. Kartą, nešant man kelis panzerfaustus, užkalbino mane dar nelabai sena moteriškė ir visai nenori manęs paleisti. Sako: "Tu, vaike, mesk tuos panzerfaustus, šovinius ir einam su manim".

Kratau galvą, rodydamas, kad visai ir negalvoju eiti drauge. Supratau, jinai turėjo sūnų, labai panašų į mane, o dabar nežinanti, kur jis dingęs. Paskutiniu metu buvęs netoli Baltijos jūros. Aišku, aš nepaklausiau moterėlės.

Auštant bolševikai pradėjo apšaudyti mūsų pozicijas. Sproges sviedinys sužeidė vieną lietuvių ir du vokiečius. Sužeidė ir ranką ir petį, bet nesunkiai. Taigi, pirmoji auka jau yra. Atrodo, kad šitas atsparos taškas bus ginamas iki paskutinio kareivio. Trauktis jau nebėra kur. Atsiunčia daugiau karių. Vieni užima pozicijas prie barikados, kiti toliau, tarp namų. Sunkiųjų ginklų neturime, matosi tik viena prieštankinė patranka. Viršila laksto sušilęs, išpėja mus, kad bolševikai bandys pulti, kad puolimas galimas kiekvienu momentu. Dalį lietuvių pasiunčia prie barikados, o aš, Alfa, mūsų vertėjas žemaitis ir vienas vokiečių puskarininkis pasiunčiami į apkasus. Apkasai iškasti prie pat stoties, medeliais ir krūmais apgusioje pakriaušėje. Mūsų užpakalyje dideli namai, ten būtų geresnės pozicijos.

Nespėjam gerai įsitaisyti, kai ivanai atidaro nežmoniškai stiprią artilerijos ugnį. Taip daug, kad drebina viską. Artilerijos ugnis tokia taikli, atrodo kiekvienas sviedinys krinta į numatytą vietą. Namai dega, dreba nuo šaudymo, bet ugnis nei kiek nemažėja. Po kiek laiko Alfa atšliaužia pas mane visas dulkinas, išbalęs: "Vyreliai, tie ivanai čia mus gyvus palaidos!" Visa laimė, kad mudviejų apkasas prie pat pakriaušės, kitaip tikrai būtų mūsų palaidoję. Sviediniai krinta virš mūsų galvų, arba apačioje, tarp bėgių. Ugnis nei kiek nemažėja, bet, atrodo, stiprėja. Kenčiame dantis sukandę. Užsimečiam virš galvos porą lentų, kad sulaukius žemes ir dulkes. Šautuvai apnešti žemėm, tikriausiai neveiktų. Aš turiu pistoletą. Nežinau, kas mano draugužiui užėjo, sako: "Duok pistoletą, išbandysim! Matai tą stoties laikrodį perone? Pilk!" Padaviau pistoletą: "Pilk, jei nori", sakau. Draugužis paleido porą šuvių, bet nepataiko. Dar bando — tas pats. "Duok pistoletą, ką dabar durinių volioji", sakau jam.

Staiga ugnis nutyla, tik dulkės ir parako kvapas beliko.

Pamažu apsidairom. Slenkame draugų link, pirmyn. Kur buvę apkasai, dabar viskas sulyginta su žeme. Mūsų vertėjas, žemaitis nuo Telšių, pavarde Lapžendis, puriom žemėm užverstas, galva paguldyta ant apkaso krašto, visa sutraiškinta. Kiek toliau nusiritęs šalmas. Visas skylėtas. Daugiau Lietuvos, nei Žemaitijos, jaunuolis nebematys. Tėvai gal dar laukia sugrįžtant sūnaus, bet jis palaidotas svetimoje žemelėje. Vokiečio puskarininkio tik automatas

kyšo ir matosi viena ranka, taip visas ir palaidotas. Neriam į rūsį, abu išbalę, kaip popieris, visai nepanašūs į žmones.

Prie pat stoties, apkasuose, randame vieną folkšturmietį. Tas žmogelis visas dulkinas, išbalęs, vos žodį ištaria. Mostelėjome ranka sekti pasukui mus į stotį. Trupučiuką atsipeikėję išgirdome didžiausią šaudymą ir šauksmus ant tilto. Visi griebiamės už šautuvų ir gulam prie langų, pasiruošę sutikti ir atremti bolševikų puolimą. Manome, rusai, po paruošiamosios ugnies, tikrai jau puola.

Prie pat tilto sukinėjasi vokiečių Tigras. Atskubėjo į pagalbą. Viršila pasiunčia mus kelis prie barikados sužinoti, kas ten darosi. Lietuviai ir vokiečiai, sugulę už barikados, pila, bet visi atrodo labai linksmi. „Žiūrėk“, sako, „nukepėm ruskiams tanką“. Tikrai, tankas paskendęs dūmuose, dega. Bolševikai, matyt, norėjo išbandyti, kaip stipriai ginamas tiltas.

Pasirodė trys tankai ir slenka pamažu tilto link. Vienas, kokią 400 m. nuo tilto, bando pravažiuoti per gatvę. Stovėjęs vokiečių Tigras, nusitaikęs per barikados šaudymo angą, iš pirmo šūvio jį nudėjo. O, vyručiai, jeigu taip šaudys toliau, tai dar pakariausim! Gal dar ir net Venko armijos susilauksime.

Likę du tankai visai pakraščiu slenka pirmyn, vienas paskui kitą. Vokiečiai ir lietuviai sugulę už barikados, su paruoštais panzerfaustais, laukia. Vokietis sako gulinčiam lietuviui: „Kai tankas priartės, tai duok! Jeigu, kartais, nepataikytum, tai aš paleisiu savo panzerfaustą!“.

Vienas tankas sustojo, užlindo pusiau už namo, bet patranka pusiau atsukta į barikadą. Kitas tankas artėja. Galima gerai įžiūrėti, tai T 34. „Dabar duok, nelauk ilgiau“, patylomis prašniškėda vokietukas. Trenksmas, ir tankas dega. Draugužis net šoktelėjo iš džiaugsmo. Iššoko vienas tankistas, antras, trečias, ir stovi prie tanko, nežino ką daryti. Pirmieji du davė muilą į namą, o trečiasis tik po kelių momentų susigaudė, kas reikia daryti. Kiek pabuvē, pasi-leido bėgti atgal, o buvusieji už barikados — pilti. Kulkos atsimuša aplink bėgančius rusus, bet niekas gerai nepataiko. Vienas krito, bet tuoj atsikėlė ir šlubuodamas dingo už namo kampo. Tankas dega, šoviniai sproginėja. Likęs tankas, kiek palūkėjęs, paleido porą šūvių į barikadą. Tuo tarpu aš bėgu barikados link. Plytgaliai tik laksto iš barikados. Vienas man pataikė į ranką, tai kokią pusę valandos nebegalėjau šautuvo pakelti. Pasakiau kas nutiko, su vertėju, tai visų veidai surimtėjo. Vakarop bolševikai visai rimtai pradėjo spausti. Mes, ir dalis vokiečių, atsitraukėme nuo tilto. Mus pakeitė atžygiavęs naujas dalinys. Su savim jie

atsitempė prieštankinę patranką. Netoli tilto, krūmuose, buvo dar viena prieštankinė patranka. Pagalvojom — daugiau, tai geriau. Mes, rūšiais kiek atsitolinę ir radę kiek patogesnę vietelę, sustojome nakvynei. Kokia čia nakvynė — tik trupučiuką nusnausti. Berlyno gyventojai irgi kenčia. Rūsiai prigrūsti, perpildyti, tvanku — net dvokia. Trūksta vandens, maisto taip pat. Vienas mūsų, tamsoje beedamas, pražudė panzerfaustą, tai jam viršininkas davė velnių.

Apsižvalgom tamsoje, gal sugraibysim ką nors užkąsti. Kalbos beveik nėra ... supranta visi ir be kalbos, kuo tai kvepia.

Vienas žuvęs, kitas sužeistas, taigi iš dvylikos jau belikome tik penki. Beveik nevalgę, alkani ir visai pervargę, bandome kiek nusnausti. Šalia manęs prisispaudė vaikiną iš Vilkaviškio, pavarde Baliūnas. Vadinom jį daktaru, nežinau kodėl, bet ir atrodė panašus į daktarą. Nusigriebęs pilną SS uniformą, apsivilkęs, užsikišęs granatą už diržo, atrodo kaip tikras SS. Pažiūrėjau taip, jį ir, kiek palūkėjęs, sakau: „Mes jau ir taip didelį bėdą, o tu dar SS uniforma dėvi. Ar tau neužtenka, kad SS apmokė?“ Jis tik pamojo ranka — bus gerai.

Lauke girdėti dunda, krinta artilerijos sviediniai, tai arčiau, tai toliau. Rusai nelabai puldavo naktimis, duodavo kiek atsipūsti.

Auštant lendame lauk iš rūsio. Tarpduryje randame daugiau prigulusių karių. Kitoje gatvės pusėje iš antro augšto, jau kalena vokiški kulkosvaidžiai. Geriau įsižiūrėjus, matyt, kas taip duoda — o, gi Hitler Jugend. Jauni, kaip ir mes. Duoda iš trijų kulkosvaidžių. Rusai irgi atsako gan stipria ugnimi. Visa ugnis ateina nuo tilto. Nejaug bolševikai jau prasiveržė per tiltą? Pasikeliam į antrą augštą, suklaupiam prie langų ir prisidedame prie bendros muzikos. Priešo nesimato, taigi, nužiūri iš kur parako dūmai, tai ten ir nukreipi ugnį. Hitler Jugend ir keli Luftwaffe kariai keičia pozicijas. Pasisekė paslinkti porą namų pirmyn, bet ne visiems tokia laimė. Matau, kaip išslenka vienas iš Hitler Jugend su panzerfaustu, tačiau tuoj sukrinta. Draugi jį išitraukia. Kitam pasiseka perbėgti į kitas duris, bet užpakalyje jo krinta Luftwaffe karys ir daugiau nebesikelia. Bolševikai pradeda apšaudyti iš minosvaidžių ir artilerijos. Vienas sviedinys sprogsta beveik tarpduryje, paguldo du karius, o vieną sunkiai sužeidžia. Sužeistų vis daugėja. Girdisi, kaip šaukia: „Sanitar, Sanitar!“ O jų jau nebėra. Taip būtų gera, kad vokiečiai turėtų bent kelis artilerijos pabūklus — duotų bolševikams paragauti tokios pat ugnies.

Pasirodo rusų lėktuvai, numeta bombų krovinių; visai netoli nuo mūsų pozicijų pataiko į na-

mą — užgriuvo ten buvusius kareivius. Mato-me, kaip du išlindo apdraskyti. Eina beveik vi-duriu gatvės, mūsų link. Dūmai ir dulkės — beveik nieko nematyti; kitaip rusai būtų juos se-nai nukepę. Žiūri akis ištempęs, kiek gali, ar, kartais, ivanas neatsiras prie pat nosies. Pa-simaišo trys SS kariai. Matyti, kad seni vilkai. Vienas vyresnis, tai vyras nusagstytas medaliais. Tas su medaliais truktelėjo man už peties, pa-mojo galva. Einame kartu, atsinešime daugiau panzerfaustų. Kaip mes sulaikysime rusų tan-kus? Reikia daugiau panzerfaustų turėti. Slen-kame prisispaužę prie namų, su perbėgimais. Kiek atsitolinam nuo pačios ugnies, bet arti-lerijos sviediniai krinta visur aplink. Vienoje kryžkelėje taip gražiai artilerijos sviedinio pa-guldyti guli po kareivį ant trijų kampų. Vienas dar laiko rankose naujus batus.

Prieiname prie buvusios SS būstinės. Ne-simato nei gyvos dvasios. Mano SS žino kur eiti. Parodo man ten palaukti, o jis dingsta. Šautu-vą paruošęs pradėdu apsižvalgyti. Matau virtuvę. Einu. Galvoju, gal rasiu ką užkąsti. Nudžiugau radęs lėkštėje porą keptų bulvių ir gabaliuką mėsos. Patvarkiau viską, kaip alkanas vilkas. Panzerfaustų neradome, tai traukiame atgal, bet trupučiuką kitais keliais. Po kiek laiko įsmun-kame į apkasus. Į tuos pačius, kur guli užmuš-tas lietuvis. Niekas jų dar nepajudino. Velnias, pagalvojau, čia tai tikrai nenorėjau atsidurti. Pasidalinom po du ir paslinkom, kiek galėjom, pirmyn. Man beslenkant pribiro į šautuvą smė-lio. Rodau tam SS, kad bus blogai, reikėtų iš-valyti. Tas pakratė galvą. Taip, reikėtų, bet su kuo? Pasirodo, dabartinis mano draugas, tai veng-ras.

Dunda, trata iš visų pusių. Bolševikai be-veik nieko nesigaili. Matosi, kaip anapus bėgių bolševikai, su perbėgimais, slenka artyn stoties. Aiškiai pažįstu: — ta pati spalva, tos pačios uniformos. Žemiau, prie pat bėgių, mūriniam name, jų daug susispietę. Slenka vorele ir dings-ta už namo ir vagonų. Bakstelėjau vengrui, sakau: “Duokim”, o jis rodo į akinius, kad nie-ko nemato. Aš nusitaikau ir pilu, o vengras už-taiso šautuvus. Pasirodo, šautuvai taip uždulkė-ję, kad reikia su kojom spyną atidaryti. Kiti du SS nešaudo, mat, apginkluoti automatais, tai jiems per toli. Bolševikai, nužiūrėję mūsų pozi-cijas, pradėjo šukuoti kulkosvaidžių ugnimi. Vy-resnis SS pamojo namo link, sako: “Einam ten”. Dar kartą prašliaužiu pro užmuštą draugą. Su-stojame kokiai minutei prie namo, tarpduryje, ir lipam į antrą augštą. Suklumpame prie lan-gų ir laukiame. Tas vyresnis SS, matyt, žinojo vokiečių pozicijas. Jis sako man: “Eik pažiūrė-ti, ar veikia stotyje vokiečių kulkosvaidis”. “Ru-

pūžė”, pagalvojau, “dabar tai bus!” Stotyje kulkosvaidžio, žinau, tikrai nėra, nes aš buvau prie jo priskirtas, tai nėra tikslo nei eiti. Grei-čiausiai, dabar stotyje jau rusai.

Nuslenku laiptais žemyn, prisispaužiu prie sienos ir dairausi labai atsargiai. Stoties link matau tik juodus dūmus. Kiek palūkėjęs ir pa-sižvalgęs, grįžau. Ranka rodau, kad nėra. Einam žemyn, matom, kad visos durys vien tik skylės. Jeigu būčiau ilgiau ten pastovėjęs, būtų visą sukapoję. Visi SS patraukė pečiais — tai ma-no laimė! Neriam kuo greičiausiai už kampo. Čia duoda išstatytas kulkosvaidis. Už medžio at-siklaupęs, be vienos rankos SS karininkas, pila iš automato. Pamaniau: “Tai bent pasiryžęs ka-rys”. Nešamės į tarpuvartę, nagi žiūriu — čia visa mano “chebra”. Nustebo mane pamatę. Tik-riausiai galvojo, kad jau guli nudėtas kokioj gatvėj. Rodau tam, su medaliais, kad čia mano dalinys, aš pasilieku. Nenori jis manęs palikti. Nežinau kodėl jis mane taip nusižiūrėjo. Tie-sa, klausė kas apmokė ir kur apmokymą gavau, atrėžiau, kad esu karo talkininkas.

Kautynės eina visu smarkumu, beveik to-se pačiose pozicijose. Bolševikai ypatingai pra-dėjo spausti mūsų ruožė ir mūsų laikomą gatvę. Pastebėtina, kad gatvių kautynės yra labai žiau-rios: kova eina namas už namą. Jeigu rusai ne-būtų metę tiek daug tankų ir taip sistematiškai viską deginę, tai Berlynas būtų daug ilgiau iš-silaikęs. Kai bolševikai dasimušė iki Hallensee kvartalo, tai beveik visas Berlynas jau buvo jų užimtas. Žinoma, mes, ir likę vokiečiai, to nežinojome ir bandėme išsilaikyti kuo ilgiau-siai, kad galėtume susijungti su “ateinančia Ven-ko armija”. Visi tuo tikėjo.

Mus bolševikai atstūmė per visą Berlyną. Čia jau buvo paskutinis kvartalas. Vokiečiai lai-kėsi iš pačių paskutiniųjų jėgų. Dezertyrų be-veik nebuvo. Daug kas bando tvirtinti, kad stul-pai buvo nukabinti dezertyrais, su užrašais ant krūtinės: “Čia kabo tautos išdavikas ir didžiau-sias bailys”. Pasakysiu teisybę — nei vieno ne-mačiau, nors pirmose linijose prabuvau nuo pra-džios — iki galo.

Mes, lietuviai, ir keli vokiečiai, užėmėm po-zicijas antrame augšte, prie langų. Matome, kaip rusai, vienas po kito, dingsta tarp namų. Mes, kiek galėdami, nusitaikom ir duodam. Bolševi-kai pradėjo irgi labai smarkiai šveisti. Pasirodo rusų tankas. Slenka nuo tilto pusės. Sustoję tarp krūmų aikštelėje prie tilto, už tokio mažo bun-kerėlio. Patranką atsuko tiesiai mūsų link. Tuo-j pasirodo antras tankas ir, visai pamažu, slenka pirmyn. Širdis pradeda plakti smarkiau — pan-zerfaustu, iš antro augšto, šauti negali — per-maža vietos, bet, kitoje gatvės pusėje laukia

kiti su panzerfaustais. Staiga, garsas! Atrodo, kad tankas kilstelėjo, dega. Vienas patvarkytas! Bet, tuo pačiu momentu, kitas, užlindęs už bunkerėlio, atidaro ugnį. Sviediniai sprogsa visai netoli. Dabar tik pamatome, kad pirmąjį tanką taip gražiai patvarkė vokiečių Tigras. Tigras išlenda iš už namo kampo, patranka atsukta, ir duoda, tik duoda. Nėra laiko gerai nusitaikyti. Iššovęs slenka atgal. Rusų tankas, Tigrui išlindus, irgi duoda, bet nei vienas nepataiko. Laukiam, kada Tigras pasiųs kokią salvę į prie pat tilto stovinčius namus, nes iš ten ateina labai stipri ugnis. Aplink pradeda sproginėti visokios rūšies sviediniai. Vienas sviedinys sprogo tarpduryje ir labai smarkiai sužeidė arbediensto uniforma dėvintį karininką, kuris šaudė stačias iš lengvojo kulkosvaidžio. Didelė skeveldra išplėšė jam nugarą. Riksmas didžiausias, šaukia jau nebesuvaldomai: "Ivan, Ivan!" Taip vokiečiai vadino rusus. Kiti bando, kiek galint, jį apšauti. Sugriebė neštuvus ir nuskubėjo ligoninės link. Palydint juos akimis, matome atvažiuoja tanketė. Privaziavusi prie kryžkelės sustoja. Kiek pastovėjus, bando nerti kiton pusėn, bet nepasiseka. Kilsteli, apsisuka porą kartų ir jau dega. Išsoko du tankistai ir neria. Pasirodo ir trečias. Tas susiėmęs už galvos ir sukinėjasi aplink. Kiek vėliau susigriebia ir — mauna.

Viršila rodo mums ranka, sako, kad nešimės kiton pusėn, ten, kur kulkosvaidis. Jis vos čia nepaguldė galvos — didžiausia skeveldra įstrigusi į automato apkabas, tik neturėjo jėgos apkabą prakirsti. Belikome mudu su Alfa. Kiti jau naujose pozicijose. Nešu muilą kiek galėdamas; kulkos tik švilpia, kitos atsimuša į grindinį. Alfa bėga, bet visai netoli pabėgęs sukniumba. Moju ranka ir rėkiu, kad greičiau skubėtų. Jis vos tik ištaria: "Negaliu". Bando šliaužte šliaužti arčiau namo. Skubiai įtraukiam jį vidun. Matosi — nevaldo dešinę koją. Viršila tuoj nupjovė kelnes ir užveržė, kad sulaikytų kraują. Nemažai jau nutekėjo. Atrodo, visas kelias ir augščiau kelio sudraskyta. Pamažu nutraukiam batą — tas pilnas kraujo. Žiūriu, vienas draugužis visas išbales, kaip drobė, vos pastovi. Klausiu, ar sužeistas — krato galvą, kad ne, bet negalįs pakelti kraujo. Alfa darosi visai silpnas. Viršila ir aš pagriebiam jį ir lekiam,

Mokslo draugą Antaną Gelažių, jo mylimai motinai MARIJAI GELAŽIENEI Lietuvoje mirus giliai užjaučia ir drauge liūdi

Jonas Vizbaras

kiti sekite iš paskos, sakome. Panešus koki 100 metrų, gavom neštuvus. Savo šautuvą padaviau draugužiui, o mes keturiose griebėme už neštuvų

Ligoninę pasiekti reikia kirsti Kurfuerstendam gatvę. Ji labai plati ir smarkiai apšaudoma. Skubame, kaip galėdami greičiau. Jaučiu, mano jėgos silpsta. Prie pat ligoninės stovėjęs vokie-tukas vos spėjo nugriebti neštuvus, nes būčiau sukritęs kartu su neštuvais.

Atsipeikėjęs pradedu apsižvalgyti. Karo ligoninė. Įrengta ant greitųjų. Atrodo — buvusi mokykla, o kita dalis — sandėlys. Sužeistų karių pilna. Suguldyta eilėmis. Spėja aptarnauti tik sunkiai sužeistus. Tuos irgi neša — nenu-trūkstama eile.

Belikom mes jau tik penki lietuviai. Nuotaika visai bloga. Mūsų eiles bolševikai jau praretino. Vienas žuvęs, du sužeisti. Naktį praleidome ligoninės rajone, su kitais kariais. Ant rytojaus gavome gerai užkąsti: šiltos sriubos, duonos. Tai kiek atsigavome.

Tačiau nespėjome nei gerai apsilaizyti, kai mus sugrupavo ir sumaišė su vokiečiais ir — pirmyn. Sudarėm kokią dvidešimties karių grupę. Labai maišyta, bet daugiausia Luftwaffe uniformomis. Na, kad tave kur velnelis, pakliuvo ton pačion gatvėn. Rusai visai nedaug pasistūmėję, bet labai spaudžia. Aplinkui sproginėja sviediniai, netoli rusena sudaužytas tankas. Sulendame visi į namą. Čia randame visai jauną leitenantą. Tas laiko negaišina. Padalina po keturis grupelėmis ir — pirmyn! Sako: "Duokit pirmyn, kiek galit, prisijunkit prie toliau esančių wehrmachto karių ir bandykite likviduoti rusų kulkosvaidžius tame mūriniame name".

Namas prie pat geležinkelio, be to, gatvė atsimuša tiesiai į namą ir ten baigiasi. Taigi, matomumas labai geras, bolševikai jį gerai išnaudoja. Prie pat mūsų guli nukauti du kariai. Karininkas taukštelėjo per petį: — du SS uniformom — pirmyn; po minutes kitiems — pir-

Padėka

Mūsų mylimai mamytėi ir uošvei a.a. dr. LIDIJAI STANAITIENEI mirus, Kario puslapiuose mums pareiškusiems užuojautas: LŠST Centro Valdybai, LVS Ramovės New Yorke skyriui, L. Bilerio šeimai, G. ir J. Matiukams, S. ir V. Savukynams, L. ir A. Sperauskams ir V. Zadvydui, Kario atstovui Los Angeles, — iš visos širdies dėkojame.

Taip pat tariame nuoširdų ačiū Ženei ir Jonui Jasinskams už 25 dol. auką Kariui, vietoje gėlių prie Mamytės karsto.

Marina ir Zigmas RAULINAICIAI

Atkurtos Lietuvos valstybės antrajam prezidentui, Nepriklausomybės Akto signatarui, Ginkluotų jėgų viršininkui ir Steigiamojo seimo pirmininkui ALEKSANDRUI STULGINSKIUI, sugrįžusiam iš tremties Sibire ir 1969.IX.22 Kaune-Viljampolėje mirus, Lietuvių Vėteranų S-ga "Ramovė", liūdėdama kartu su tauta, mirusiojo šeimai reiškia giliausią užuojautą.

LVS "RAMOVĖ" CENTRO VALDYBA

Nenpaklausomybės Akto signatarui, buvusiam Lietuvos valstybės Prezidentui, Sibiro kankiniui,

ALEKSANDRUI STULGINSKIUI

pavergtoje Lietuvoje mirus, gilaus liūdėsio valandose reiškiamame užuojautą Jo giminėms ir artimiesiems.

LŠST CENTRO VALDYBA

myn. Staiga, vienas jaunuolis wehrmachto uniformoje davė muilą tilto pusėn ir dingo. Karininkas pažiūrėjo į mane, parodė pirštu — "Dezertyras, dezertyras! Gražink jį! Jeigu negali, tai..." parodė į automatą, "nudėk be gailėsčio". Nėriau per gatvę. Kulkos švilpia pro ausis. Laimingai pataikiau į tarpduri, kur tas kareivukas dingo. Žengiau porą žingsnių gilyn, šautuvą atstatęs. Ką pamačiau — nenorėjau tikėti savo akim: priguldyta krūva negyvų karių, gal dvidešimt, gal daugiau. Surinko iš kautynių lauko, bet laidoti, tai jau nebespėjo. Žiūriu, pro kiemą matosi apdaužyti namai — griuvusių krūvos. Numojau ranka, galvoju — tegul pasikaria — nejieškosi. Moviau atgal, pataikiau kur draugai buvo susimete.

Rusai duoda kaip padūkę. Smarkiausia ugnis ateina iš to namo. Wehrmachto puskarininkis paduoda lietuviui panzerfaustą. Visi mes jį vadinom Šernu — plaukai jo visuomet būdavo pasišiaušę kaip šerno. "Stok už to medžio ir, daug nesitaikęs, duok į tą namą. Kitaip mes jų neiškrapštysim!" Nutaikė momentą, trinktelėjo. Pasirodė dulkės, po kiek laiko dūmai — namas dega! Tokiu būdu galėjome atsikirsti prieš rusų tankus ir artileriją.

Žinoma, mes išvijome bolševikus iš to namo, o kol jie susigaudė, mes išnaudojome progą, pasidavėm kiek pirmyn, prisijungėm prie mažos vokiečių saujelės, kuriuos bolševikai buvo visai jau prispaudę. Jie pasigavę du civiliniai apsirengusius piliečius, kurie sakėsi esą lenkai. Vokiečiai klausia, ar kas nors mokame lenkiškai. Atsirado vienas trupučiuką mokantis.

Abudu lenkai atrodė labai nusigandę, tik žvalgosi. Puskarininkis klausia, kaip jie čia atsirado? Tie aiškina: "Mes esame lenkai, važiuome namo. Pakeliui rusai atėmė mūsų vežimą, arklius, visą turėtą turtą ir pavarė savais keliais". Niekas tokiom pasakom nenori tikėti. Liepia pasakyti tiems lenkams, kad reikės eiti į štabą. Atrodė labai įtartina. Greičiausiai tuodu piliečiai nurodinėjo artilerijos ugnį, ar, bendrai, šnipinėjo. Besiruošiant juos vesti, bolševikai sustiprino apšaudymą iš artilerijos ir minosvaidžių. Vienas sviedinys krito prie pat mūsų, sužeisdamas vokiečių ir, kiek lengviau, lietuvi, tą, vadinamą, Šerniuką. Prakirto galvą ir vienam, tariamam, lenkui. Rėkia — kas dabar bus? Vyresnysis, nieko nelaukdamas, abu išsivarė. Rodos, vienas iš mūsų matė — abu buvo paguldyti prie sienos.

Kur mes prisispaudę, tas namas pusiau apgriautas, o kiemas beveik visai užverstas. Ten vokiečiai ir pasigavo tuos lenkus. Dabar mes akių nenuleidžiam. Pastatė du vokiečius ir lietuvi. Po kiek laiko vokiečias moja atnešti kulkosvaidį. Matosi kažinkas juda tarp griuvusių, bet negalima gerai įžiūrėti. Kilstelėjo vokiškas šalmas, paskui dar du. Mus pastebėję mostelėjo ranka ir atskubėjo visom keturiom. Jie buvo atkirsti netoli stoties, pasirodo, tai, kaip galėdami, per griuvėsius, slinko link savųjų. Vienu tarpu, netikėtai, užlipo ant rusų kulkosvaidžio, pasakojo: "Mes buvome augščiau, tarp griuvėsių, taigi trys ruskeliai visai mūsų nepastebėjo. Truktelėjome iš automatų ir baigta".

(Bus daugiau)

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

ŠAUDYMO VARŽYBOS DAINAVOJE

š.m. rugpjūčio mėn. 30-31 dienomis Dainavos stovykloje įvyko antrosios tarpkuopinės šaulių sportinio šaudymo varžybos. Jose dalyvavo Toronto VI. Pūtvio š. kp., Stasio Butkaus Detroito š. kp., švyturio j.š. kp. Detroito ir Klaipėdos j.š. kp. Cicero šaudymo ekipos bei pavieniai šauliai.

Šaudyta iš 22 kalibro šautuvų, 50 jardų atstume, po 20 šūvių iš gulom, klūpom ir stačiom padėčių. Viso galimų taškų — 600. Kuops ekipa sudarė keturi šaudytojai.

Komandinėse varžybose I vietą ir kartu LŠST pereinamąjį taurę jau antrą kartą iš eilės, laimėjo Toronto Pūtvio š. kp. ekipa, surinkusi 2001 taškų iš 2400 galimų ir palikusi St. Butkaus kuopos šaudytojus su 1875 taškais.

Geriausiai sušaudė ir gavo asmenines dovanas—taures: š. Eugenijus Sičiūnas — 536 t., š. Algirdas Girdvainis — 515 t. ir š. Gediminas Daugėla — 512 t. (visi iš Toronto Pūtvio š. kp.). Jie teisėjų komisijos pristaityti LŠST CV apdovanojimui "Geram šauliui" bronzos ženklų. "Geram šauliui" ženklai yra trijų rūšių: aukso, sidabo ir bronzos. Pirmąjį gali gauti šaudytojas surinkęs 555 taškus iš 600 galimų, antrąjį — 543 t. ir tretįjį — 510 taškų.

Kiti paminėtini rezultatai: š. Vyt. Keturakis — 499 t., š. Jonas Šostakas — 482 t., š. Vitalis Šeputa — 485 t., š. Adas Ivanauskas — 470 t., š. Matas Baukus — 438 t., š. Jurgis Astauskas — 438 t., š. Jonas Kavaliauskas 428 t. ir j.š. Stasys Bernatavičius — 412 taškų.

Taip pat pavieniai rungtyniavo jauniausi, šaulių tėvų vaikai, po 10 šūvių iš trijų padėčių. Geriausiai pasirodė Silvija Leonavičiūtė, Edvardas Kriščiukas, Reimondas Ivanauskas ir Juozas Kriščiukas.

Šaudymo varžybas pravedė LŠST sporto ir šaudymo vadovas j.š. St. Bernatavičius. Šaudymo teisėjų ko-

misiją sudarė: j.š. Mykolas Vitkus — šaudymo linijos teisėjas, š. V. Tamošiūnas ir š. L. Šulcas — šaudymo registracija, š. Diana Šostakienė — taškų skaičiavimas ir j.š. St. Bernatavičius ir š. Vyt. Keturakis — taikinių tikrinimas.

Nakvynėmis rūpinosi š. L. Šulcas, o mitybą tiekė šauliai Vladė ir Antanas Šiurkai. Šaudymo užbaigtuvėms buvo suruošta vakarienė, prieš kurią buvo įteiktos laimėtojams taurės ir kitos dovanos. Jas įteikė š. P. Petrušaitis, S-gos vicepirmininkas, atvykęs į šaudymo pabaigtuves iš Detroito įvykusio VII Amerikos Lietuvių Kongreso. Šaudymo pabaigtuvių proga kalbėjo: š. P. Petrušaitis, pasveikinęs varžybų dalyvius LŠST CV vardu, J. Buitkus, Dainavos stovyklos administratorius, š. Vyt. Keturakis, Kanados šaulių rinktinės atstovas, j.š. M. Vitkus ir š. Ant. Šiurkus.

Grįžtant prie pačių varžybų, malonu sveikinti pūtviečius, antrą kartą laimėjusius taurę. Šį kartą juos atstovavo nauji, jauni veidai. Tai nuopelnas jų energingo vadovo š. Vyt. Keturakio, kad sugeba lietuviškąjį jaunimą įtraukti į šaulių eiles ir jį sudominti šaudymo sportu. Gerus davinius parodė ir butkiečiai. Įdėję daugiau darbo pasidarytų visai rimtais konkurentais kandiečiams, kurie dar kartą laimėję paveldėtų LŠST pereinamąjį taurę, nes ją laimėtų tris kartus.

Tenka dėkoti Dainavos stovyklos administracijai, kad ji leidžia naudotis šia gražia vasarviete, kuri yra geografiniu atžvilgiu patogi Kanados ir JAV šaulių susirinkimo vieta.

P. P.

KELIONĖ JŪRŲ ŠAULIŲ JACHTA "ŠAULYS" PRISIMINUS

Šiais metais sueina 30 metų nuo to laiko, kai jūrų šaulių jachta "Šaulys" kpt. P. Labanausko vadovybėje 1939

metais, atliko istorinę kelionę į Gotlando salą. Atrodo, kad tai įvyko taip senai, kad nė pėdsakų nepaliko, bet iš tiesų jūrinės Lietuvos dvasia, kuri vertė tuos jaunuolius leistis tolimon ir pavojingon kelionėn jūromis nepaliko be atgarsio. Iš vienos pusės, jaunuoliškas jūrų skautų užsidegimas, iš kitos pusės, broliška jūrų šaulių globa įgalino šią istorinę kelionę.

Tiek jūrų šauliai, kurie pasistatė sau tikslą — ginti Lietuvos pajūrį, — tiek jūrų skautai, kurie tarnavimą tėvynei suprato tik per Lietuvos kaip jūrinės valstybės išlaikymą, ne tik rado bendrą kalbą, bet dalinosi ir savo įgytu patyrimu ir priemonėmis šiam pasirinktam tikslui atsiekti. Malonu pastebėti, kad šis nuoširdus bendradarbiavimas išliko ir iki mūsų laikų.

Lietuvių jūrų skautija, išsaugojo ir per karo audras išnešė jūrinės Lietuvos mintį ir atkūrė savo vienetus tremyje ir išeivijoje. Atsikūrus jūrų skautams, pradėjo organizuotis ir jūrų šauliai ir kaip ir anais laikais laisvojoje Lietuvoje, taip ir čia, išeivijoje, užsimezgė glaudūs ryšiai ir broliškas sugyvenimas. Kaip prieš 30 metų "Šaulys" nešė mūsų skautišką jaunimą į tolimąjį Gotlandą, taip dabar jūrų skautijos būrlaivis "Audra", dr. j.s. K. Aglinsko vadovybėje, savyo įguloje be jūrų skautų turėjo ir jūrų šaulius garsiojoje Mackinac 333 mylių regatoje.

Su pasitenkinimu tenka paminėti, kad anos istorinės jūrų šaulių kelionės dalyviui kpt. P. Labanauskas ir j.s. dr. K. Aglinskas yra čia išeivijoje. Pirmasis užsiėmęs "Voice of America" svarbiomis ir atsakingomis pareigomis, neturi laiko jaunimui, gi, dr. K. Aglinskas, visa savo širdimi atsidavęs jūrinei Lietuvos idejai, aktyviai dirba su skautiškuoju jaunimu ir tinkamai atstovauja jūrinės tradicijas jau ketvirtį metų iš eilės grumdamasis, ne tik su pavandeninėmis uolomis, nepalankiais vėjais, bet ir

geriausiai Amerikos būriuotojais — Mackinac regatose.

Tenka tik pasidžiaugti, kad jūrų šaulių ir jūrų skautų atlikta kelionė į Gotlandą ne tik padėjo tvirtą pagrindą jūrinei Lietuvos idėjai, bet ir sustiprino bendrus ryšius dirbti Lietuvos, jūrinės valstybės, atstatymui.

S.

↑ Viršuje, ugnies linijoje, iš k.: Vytautas Krikščiukas, Klemensas Urbšaitis, Gediminas Daugėla, Juozas Staška ir Jurgis Žilinskas.

Apačioje, teisėjų stalo, matomi: St. Bernatavičius, Vyt. Keturakis, Vincas Tamošiūnas, Leonardas Šulcas ir kt.

E. PETRAUSKAITĖ ATSISVEIKINUS

Mažeika - Evans laidotuvių koplyčioje, Čikagoje, rugpjūčio mėn. 19 d., 8 val. vakare, įvyko atsisveikinimas su velione Emilija Petrauskaite. Koplyčia buvo pilna žmonių. Atsisveikinimą surengė Lietuvos šaulių Sąjungos Tremyje Centro Valdyba.

Po pamaldų, kurias atlaikė kun. A. Stašys, atsisveikinimą pravedė Alg. Budreckas. Susirinkusiems jis prabilo šiais žodžiais:

“Susirinkome prie šaulės — sesės Emilijos Petrauskaitės karsto, kad su ja paskutinį kartą atsisveikintume. Skaudu, kad jos netekome.

Žmogus šiandien daug ką užkaravo, net ir į mėnulį įkopė, bet negali nugalėti mirties. Dažnai randame laidotuvių vėliavose įrašyta lotyniškai — Hodie mihi, cras tibi — Šiandien man, rytoj tau. Tai žodžiai, kurie primena mums visiems tą patį likimą. Suprantama, kad mirtis visus mus be išimties aplankys, bet skaudu ir nesinori su tuo sutikti. Tačiau, to pakeisti negalim ir privalom su tuo sutikti ir susigyventi.

Šiandien atsisveikins su šaule sese Emilija broliai šauliai, bendraminčiai, draugai ir jos artimieji.

Atsisveikinant su velione Emilija, šauliai pasižada niekad nepamiršti jos nuveiktų darbų šaulių Sąjungai ir tėvynei Lietuvai. Už visus tuos nuopelnus ji yra apdovanota šaulių Žvaigždės Ordinu.

Išėkis ramybėje toli nuo savo gimtųjų laukų ir namų, kurių visad ilgėjais ir kuriuos mylėjai.”

Po to, buvo pakviestas tarti žodį LŠST Centro Valdybos pirmininkas V. Išganaitis, kuris savo pasakytame jautriame žodyje prisiminė velionę. Jis dėstė, kad žmogus, kai gimsta, yra įrašomas į jo gyvenimo knygą. Vėliau į tą knygą per visą gyvenimą yra įrašomi jo visi atlikti darbai. Emilijos gyvenimo knyga yra pilna prirašyta tik gerų darbų. Jos netekę šauliai ir šaulių S-ga didžiai liūdi, nes buvo daug jiems nuveikusi. Ji buvo atsidavusi šaulių idealams ir juos stropiai vykdė nuo pat jaunystės laikų ir ji liko ištikima šauliams iki pat mirties. Ją vertindama šaulių S-ga apdovanojo šaulių Žvaigždės Ordinu.

Vytauto Didžiojo šaulių kuopos vardu atsisveikino P. Tomkus, Čikagos rinktinės pirmininkas. Savo pasakytose kalboje jis įvertino šaulės Emilijos atliktus darbus šaulių S-gai.

Liet. žurnalistų Čikagos skyriaus valdybos vardu atsisveikino žurnalistas P. Dirksis, kuris plačiau apžvelgė velionės nuveiktus darbus, ne tik

(perkelta į 291 psl.)

Redaguoja K. KODATIENĖ, 9225 Carlyle Ave., Surfside, Fla. 33154

A.a. Sesės Emilijos Petrauskaitės netekus

Em. Petrauskaitė

*Kai aš išeisiu:
duslūs durų staktai užsivers
ir pirmą žemių sauja
užguls mano būstą —
prašau — neverkite manęs!
Čia žemėje buvau
viešnia tolimųjų kraštų.
Čia žingsniai mano buvo —
nelygios išpaudos smėly.
Jas greit pakels audra —
jų būta, lyg nebūta.*

(1961 m.)

“Kai aš išeisiu, — neverkite manęs!” O taip sunku buvo susilaikyti brangiosios sesės netekus. Ilgai šauliškoji šeima gedės, negalės užmiršti taip staigaus sesės Emilijos netekimo, o ypač Čikagos sesės, broliai, visi kurie tik arčiau ją pažino.

Josios svajonė kartu pastovyklauti gražiojoje Dainavoje neišsipildė... Kaip tik tuo metu jai teko ilgesniam laikui atsigulti ligoninėn, ir jau nebeatsikelti po atrastos vėžio ligos.

Sesę Emiliją teko pažinti dar Lietuvoje, kaip idealistinę, pavyzdinę šaulę ir bendradarbę, rašančią straipsnius į moterų šaulių žurnalą “Šaulę”. Teko susitikti ją Vokietijos stovyklose ir vėliau čia. Rami, kukli, labai nuoširdi, šilta asmenybė su kuria visada miela susitikti, pabendrauti, rasti gilios minties kalbos.

Emilija, gimusi 1905 m. Žagarėje, Šiaulių apskr., 1926 m. baigė Šiaulių gimnaziją. Vėliau ilgesnį metą dirbo Žemės Ūkio Rūmuose. 1944 m., kartu su kitais, pasitraukė Vokietijon. 1948 m. išvyko Kolumbijon, iš kur 1958 m. persikėlė Čikagon ir dirbo Šv. Kryžiaus ligoninėje, kur buvo labai vertinama ir visų mylima.

Nuo pat jaunystės ji reiškėsi visuomeniniam darbe ir beletristikoje, pasirašinėdama E. Pasalantės vardu. Rašė į N. Vaidilutę, moterų žurnalus ir kt. spaudą Lietuvoje ir čia. Kolumbijoje

rašė ir kartu buvo redakcinių komisijų narė ten leidžiamų “Columbijos Lietuvio” ir “Tėviškės Aidų”.

Nepaprastai darbšti ir pareigingą būdama, vertino visus naudingą darbą dirbančius. O kai pati buvo įvertinta ir apdovanota Šiaulių Žvaigždės ordinu, atvykus Šiaulių S-gos pirmininkui į ligoninę jį įteikti (nors buvo tikėtasi stovykloje kartu su visais) jaudinosi, išgyveno ir kartu džiaugėsi. Po to, atvykus sesutei Sofijai, vis kar-tojo, kad ji jo neverta.

Visą ligos laikotarpį gausiai ją lankė Čikagos sesės, broliai šauliai, draugai, pažįstami ir bendradarbės. Ypatingai dažnai atvykdavo jos darbovietės viršininkė seselė Julija, o jai mirus, sesutei rašytoje užuojautoje pažymėjo — daug ko pasimokiusi iš Emilijos, o ypač kantrybės. Tokia ji pasiliko ir visos ligos metu rami, kantri. Kortelės, gėlės, dovanos buvo gaunamos visą sirgimo laiką ligoninėje ir namie, — tai buvo lyg raminančios prošvaitės.

— Aš maniau, kad tik Tau Zosele, aš rūpiu, bet, pasirodo, visi susirūpino man susirgus, — guodėsi Emilija sesutei Sofijai.

Sesė Emilija mūsų skyrelį *Šaulę Tremtyje* redagavo nuo 1963 m. Daug darbo, daug sielos ji įdėjo į tą mūsų skyrelį, į jo tvarkymą, redagavi-

“Šaulė Tremtyje” Redaktorė a.a. Emilija Petrauskaitė

mą: rašė pati, ragino kitus, jieškojo vis naujų bendradarbių, sielojosi, jaudinosi, kai laiku negaudavo iš sesių veiklos žinučių, nuotraukų. Ji norėjo mūsų skyrelį kas kart geresnį, įdomesnį matyti.

Šaule Tremtyje ji nenustojo rūpintis ir ligos metu. Pasisiūlius jai padėti, sutiko, kad laikinai, kol pasveiks ją pavaduočiau. Svajonoje dar pati redaguoti. Rašė, jog tiek gerų minčių prisapnuojanti, kad iš to galėtų ne tik daug naudingų straipsnių, bet ir knygą parašyti. Jos svajonės neišsipildė todėl mes likusios turime visu nuširdumu savo skyrelį tobulinti, tęsti, atlikti jos darbą, kurio ji šiandien jau nebegali... Sesė

Emilija, būdama S-gos Centro V-bos narė, nenustojo domėtis, rūpintis ir visais kitais šauliškais reikalais.

Kai Emilija pajuto savo jėgas mažėjant, prašė sesutės, kad ji nori pasilikti ir mirti savo jaukiame butelyje. Jos noras buvo išpildytas. Sesutės Sofijos, svainio Juozo ir kitų artimųjų globoje ir ypatingai rūpestingoje priežiūroje, pamaži užgėso šviesioji šauliškos šeimos žvakelė — mūsų brangioji sesė Emilija. Švieski mums iš Augštybių tikrojo šauliškumo pavyzdžiu!

*Kas tu esi — tai mes dar būsim...
Ir vėl tenai, toli... drauge...*

K. Kodatienė

Mirtis išplėdė iš mūsų tarpo šiuos lietuvius karius: žurn. VI. Barčiauskas, II Pas. karo veteranas, buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas, mirė liepos mėn. 3 d., Woodhaven, N.Y. Pietų Vietname, ties Hamburger kalnu, nuo komunistų kulų, kartu su pašautu helikopteriu, žuvo Povilas Kupchinskas. Vladas Jankins-Jankauskas, liepos mėn. žuvo Pietų Vietname, taip pat su helikopteriu; jis buvo kilęs iš Čikagos. Liepos 19 d. Čikagoje mirė plk. lt. Vincas Sakalas. Liepos mėn. 15 d. Detroitė mirė Alfonsas Putna, tarnavęs Lietuvos kavalerijoje. Rugsėjo 24 d. Baltimorėje mirė dr. A. Laskauskas; jis ilgą laiką tarnavo kariuomenėje karo gydytoju. Rugs. 16 d. prie Notinghamo, Anglijoje, mirė aviacijos viršila Petras Čeponis, biržietis. Rugsėjo 28 d. Edimburghe, Anglijoje, mirė gen. štabo plk. B. Jakutis. Liepos mėn. 1 d. Bradforde buvo palaidotas Petras Mončiunskas, tarnavęs ilgą laiką Karo technikos štabe Kaune, buvo žymus Sachmatininkas. Lenkijoje, Lodzės mieste mirė plk. L. Šilingas, inžinerijos pulko vadas, lektorius. Rugs. 20 d. Kalifornijoje staiga mirė Stasys Grebliuskas, buv. kariūnas. Mirusiųjų šeimoms tariame giliausią užuojautą.

— Pfc Jonas Klimas, kilęs iš Čikagos, rašo iš Vietnamo karo fronto, kad jis ir jo draugai yra labai dėkingi artimiesiems ir nepažįstamiems už atsiunčiamas įvairias dovanas; jie džiaugiasi, kad Amerikoje dar yra žmonių, kurie gerbia savo karius.

— Ged. Juška iš Čikagos, trejus metus tarnavo savanoriu JAV armijoje, dabar jau grįžo į Čikagą, o dirbti persikels į Washingtoną.

Serž. Ronaldas Rubas, iš Čikagos, rugsėjo 12 d. buvo sužeistas Vietname, prie Quan Loc, 65 mylios nuo Saigono. Dabar jis gydomi Japonijoje.

LIETUVIAI KARIAI! laisvajame pasaulyje

Jam suteiktas "Purpurinės širdies" medalis. Linkime jam pasveikti.

— W. Noreika išstarnavęs 7 metus Filipinuose ir Vietname aviacijos seržantu, grįžo į Čikagą ir įstojo į kolegiją.

— Kpt. Algirdas Makaitis, kurio tėveliai gyvena Norwood, Mass., buvo apdovanotas "Bronzos žvaigždės" medaliu už pasižymėjimą Vietname, kautynėse.

— M. Bernodas, iš Čikagos, metus išbuvęs Vietname, grįžo į namus sveikas.

— Kpt. Arūnas Mažeika, iš Čikagos, yra Garfield Ridge skvadrono 23 grupės "Civil Air Patrol" ryšių vadovas ir patarėjas. Jis savo žinioje turi 100 kadetų.

— Dr. J. Aukers, su šeima grįžo iš kariuomenės, kur tarnavo du metus karo aviacijoje, Dacoda, Mich. Jis numato tobulinti akių ligų specialybę.

— J. Sabas dabar tarnauja JAV kariuomenėje, prie New Yorko.

— Mykolas Užemeckas, rugs. 21 d., išvyko į P. Vietnamą; ta proga jo tėveliai, gyveną Skokie, Ill., surengė jam gražias išleistas. Sėkmės jam!

— Jonas Šimutis, JAV karo aviacijos pulkininkas, išbuvęs 3 metus prie Hamiltono, Cal., buvo perkeltas

į kitą vietą. Ta proga jis buvo atvykęs į Park Forest pas tėvelį, buv. "Draugo" red. L. Šimutį.

— Rimgaudas Povilaitis, karo aviacijos leitenantas, grįžo iš Korėjos ir apsilankęs Omahoje pas tėvus, išvyko į Ispaniją, prie Madrido.

— Algirdas Česėka įstojo į Kanados karo aviaciją.

— Robertas Žemaitis, kilęs iš Čikagos, įstojo savanoriu į JAV laivyną.

— Stasys Paplauskas, iš Los Angeles, baigė karo tarnybą Korėjoje ir grįžo įsigijęs elektronikos srities specialybę ir pakeltas į seržantus.

— Lietuviai karininkai Adelaidėje, Australijoje, ruošiasi iškilmingai švęsti Karo mokyklos 50 m. sukaktį. Į darbą įsijungė V. Leveckis, J. Lapšys, K. Taparauskas, V. Patašius ir kt.

— Kpt. Noreikos, nukankinto bolševikų Lietuvoje, dukra D. Kučėnienė, Čikagoje, atliko solo dainų ir arijų recitalį — koncertą, kurį suruošė D. L. Kunig. Birutės draugija.

— Don Varnas Amerikos Legiono postas turėjo naujos valdybos įvesdinimo iškilmes, rugsėjo mėn. 20 d., Čikagoje. Naujas vadas bus Paul Jočys, jo žmona Violeta bus pagalbinio vieneto pirmininkė. Don Varnas postas labai gražiai gyvuoja ir jo veikla yra plati.

E PETRAUSKAITĖS NETEKUS...

(atkelta iš 288 psl.)

kaip šaulės, bet ir kaip spaudos darbuotojos Lietuvoje.

Mokslo draugių vardu kalbėjo Marija Ročkuvienė. Ji prisiminė jaunystės ir gimnazijos mokslo laikus, kuomet kartu su Emilija mokėsi. Savo jautriam ir sentimentaliai atsisveikinime, ne tik jai pačiai, bet ir susirinkusiems, ne vienam, nuriedėjo ašara per skruostus.

Mykolas Maksvytis, LŠST Centro Valdybos narys prisiminė velionės šaulių S-gai nuveiktus darbus ir jos didelį prisirišimą šauliams. Įvairiuo-

se posėdžiuose, pasitarimuose ji buvo ne tik reikalinga, bet ir labai pageidaujama, nes savo patarimais buvo visad pranaši. Jis su velione atsisveikino Jūros šaulių vardu.

K. Kodatienė, LŠST moterų vadovė, negalėdama pati asmeniškai dalyvauti atsisveikinime, man kalbant su ja telefonu, prašė visų šaulių moterų vardu perduoti giliausią užuojautą, šaulei Emilijai mirus, jos giminėms ir artimiesiems.

Laidotuvės įvyko, po atsisveikinimo su velione, kitą dieną 9:15 v. ryto, iš koplyčios į šv. Kryžiaus bažnyčią, iš kurios, po gedulingų pamaldų, buvo vykstama į šv. Kazimiero kapines.

Karstą nešė šauliai: V. Išganaitis, P. Padvaiskas, S. Bernotavičius, Š. Pranaitis, S. Radzvičkas ir K. Bubinas. Bažnyčioje prie karsto garbės sargybą nešė šaulės: S. Cecevičienė, S. Baltakevičienė, K. Brazienė, G. Balsevičienė, E. Genčiuvienė, E. Petrauskienė, E. Paškauskienė, E. Prancėvičienė, J. Paškevičienė ir E. Vencienė. Vėliavų tarnybai vadovavo P. Balsevičius.

Lietuvos šaulių Sąjungos Tremyje Centro Valdyba ir visi kiti šaulių padaliniai, mirus šaulei — sėsei Emilijai Petrauskaitėi, liūdi ir reiškia nuoširdžią užuojautą jos giminėms ir artimiesiems.

Algirdas Budreckas

MEDIKAS SAULIUS ŠVENTORAITIS

aršiose kautynėse prie Thu Duc, Vietname, su stipriai įsikasusiu vietkongio batalionu, gelbėjo sužeistus priekinės saugos vyrus. Traukdamas sužeistą būrio vadą į uždangą tapo kulkosvaidžio ugnies sunkiai sužeistas į nugarą. Kautynės virė apie 4 valandas, vietkongiečiai buvo persvaroje ir mūsų dalinys turėjo pradžioje nemaža nuostolių, buvo priplaktas žemėn smarkios ugnies. Tik atlaikius pirmą ataką, atmušus granatomis priešą atgal, dalinys sulaukė tankų ir helikopterų paramos. Sutelkta ugnimi įsikasę vietkongiečiai buvo ištaškyti ir dalinys išgelbėtas iš kritiškos padėties.

Už narsumą šiose kautynėse, gelbstint savo kovos draugus vietkongiečių ugnyje, medikas S. Šventoraitis tapo apdovanotas Sidabrine žvaigžde (Silver Star) su ažuolo lapais:

Awarded: Silver Star (First Oak Leaf Cluster). Date of action: 15 March, 1968. Theater: Republic of Vietnam. Reason: For gallantry in action while engaged in military operations involving conflict with an armed hostile force in the Republic of Vietnam: On this date, Specialist Sventoraitis was serving as a medical aidman with an infantry company during a reconnaissance in force operation south of Thu Duc. The friendly force had made sporadic contact with the Viet Cong throughout the day. At approximately 1530 hours, Specialist Sventoraitis' company suddenly made contact with a large, heavily armed Viet Cong force utilizing machine-guns, automatic weapons and small arms. In the initial exchange of fire, the lead element of the friendly force sustained several casualties. With complete disregard for his personal safety, Specialist Sventoraitis rushed forward through the heavy enemy fire to the aid of his wounded comrades. Although wounded himself, Specialist Sventoraitis remained exposed to the intense hostile fire as he administered first aid to the casualties and prepared them for evacuation. His gallant actions and exemplary skill were instrumental in saving the lives of several men. Specialist Four Sventoraitis' unquestionable valor in close combat against numerically superior hostile forces is in keeping with the finest traditions of the military service and reflects great credit upon himself, the 1st Infantry Division, and the United States Army. Authority: By direction of the Presi-

S. Šventoraitis Vietname

dent, as established by the Act of Congress, 9 July 1918, and USARV Message 16695, dated 1 July 1966.

For the Commander: Archie R. Hyle, Colonel, GS Chief of Staff.

2 Lt. Vitas G. Paškauskas (sūnus a. a. Jurgio ir Antaninos Paškauskų, gyv. Čikagoje), gimęs 1947 m. rugsėjo mėn. 15 d. Čikagoje, lankydamas pradžios mokyklą ir gimnaziją, dirbo skautų organizacijoje, buvo apdovanotas Erelio medaliu.

Nuo pat vaikystės dienų Vitas svajoto būti karininku. 1961 m. baigė šv. P. Gimimo parapijos pradžios mokyklą ir tais pat metais įstojo į šv. Ignaco gimnaziją. Pirmieji metai buvo sunkūs, nes staigi tėvelio mirtis pasunkino mokslą. Per darbą ir prisirišimą prie mokslo, jis baigė 1965 m. gimnaziją su garbės pažymėjimu. Po to, buvo priimtas į Lojolos ir šv. Jono, Collegeville, Minn., universitetus. Pasirinko pastarąjį, nes gavo kariuomenės stipendiją. Studijavo prancūzų ir vokiečių kalbas ir karinį apmokymą. 1967 m. buvo pasiųstas į Koelno universitetą vasaros studijoms. Ta pačia proga aplankė beveik visus Europos didmiesčius ir gimines, gyvenančius Lenkijoje. Tais pat metais jis gavo paskyrimą į West Point akademią. Kadangi abu keliai vedė prie to paties tikslo, jis pasirinko baigti universitetą. 1969 m. gegužės mėn. 25 d. baigė universitetą, gaudamas Regular Army Commission pažymėjimą. Po iškilmingos priesaikos, mamytė ir brolis Denis jam prisegė leitenanto laipsnį.

Vitas tolesnei karjerei pasirinko pėstininkų - parašiutininkų diviziją. Po dviejų savaitių atostogų išvyko į Fort Benning, Ga. Per 4 metus universitete, jo kambarį bendrabuptyje puošė Lietuvos Vytis ir trispalvė vėliava. Universitetą baigė bacheloro laipsniu ir su karinio apmokymo pasižymėjimo laipsniu. Nuo JAV prezidento gavo diplominį sveikinimą. Universiteto naudai laimėjo 3 pirmus prizus Pershing Rifles varžybose su Marquette, Nebraskos ir Iowa universitetais.

Vitui, universiteto baigimo ir į kariuomenę išvykimo proga ir jo broliui Deniui, pradžios mokyklos baigimo proga, šių metų birželio mėn. 8 d. giminės suruošė šaunų balių — išleistuves, kuriose dalyvavo krikšto tėvai, giminės ir artimieji draugai. Vito jaunesnis brolis Denis šių metų rudenį pradės lankyti šv. Ignaco gimnaziją.

Liepos mėn. mamytė su broliu Deniu aplankė Vitą Fort Benning, Ga. Apžiūrėjo karinius muzėjus, mokyk-

Ltn. V. G. Paškauskas

lą patalpas ir kartu su Vitu pasigrožėjo pušimis apaugusiomis vietos apylinkėmis. Džiugu, kad ir dabartinės Vito buto sienas puošia Vytis ir lietuviška Trispalvė.

2 Lt. Vitui linkime sėkmės karinėje karjeroje — pasiekiant augšto rango, o jo broliui Deniui — sėkmės moksle.

— Si vis pacem para bellum —
“nori taikos, ruoškis karui” yra senas lotyniškas posakis. Šiandien Amerikos kai kurie politikai skelbia šūkį “Nori taikos — nusiginkluok”.

Pagal nusistovėjusią taisyklę, karas yra politikos sąsaja, todėl politiniai įvykiai taikos metu yra barometras ginkluotiems veiksams. Štai buvęs kandidatas į prezidentus H. H. Humphrey, š. m. rugpjūčio mėn. grįžęs iš Maskvos, padarė prezidentui pareiškimą, kad reikia sustabdyti branduolinių ginklų gamybą, nes rusai dideliu įkarščiu gamina branduolinius ginklus ir raketas, kad pralenktų amerikiečius. H. Humphrey ragino prezidentą, užtikrinti rusus, kad amerikiečiai, ne tik sustabdys gamybą, bet ir ateityje negamins, tada, H. Humphrey tvirtino, ir rusai sustabdys gamybą ir bus išvengta pasaulinės katastrofos. Pasak Dr Pearson, pats Kosyginas tai užtvirtino pasikalbėjime su H. Humphrey.

Atrodo, kad yra amerikiečių, kurie žino, ką rinkti į prezidentus, kad išvengtų pasaulinės nelaimės - karo.

Tenka pažymėti, kad ano taikingo pasikalbėjimo metu Kosyginas priminė H. Humphrey, kad Alaska 1867 m. buvo išnuomota amerikiečiams 99 metams ir nuomos sutartį Kosyginas laiko gliaui nedegamoje spintoje, kad atėjus laikui patiektų ant stalo UN sekretoriui. Pagal amerikiečių šaltinius, 1867 m. kovo 30 d. buvo pasirašyta su rusais pirkimo - pardavimo sutartis dviguba pirkimo kaina — 7.2 milijono dolerių, kaip kompensacija už pasiuntimą rusų karo laivų 1864 m. į San Francisco ir New Yorko uostus, kad atbaldytų britus nuo bandymo sulaužyti Konfederatų blokadą.

— Amerikiečiai pagamino važiuoklę 105 mm gaubikai, kuri motoro varoma galės važiuoti visokiomis vietovėmis. Tai yra kombinacija daugelio plačių ratų, po tris trikampėje formoje, kurie galės suktilis apie savo ašis ir apie trikampio ašį, tuo būdu esant labai nelygiam paviršiui galės lyg ir laiptoti. Ši važiuoklė pritaikyta kilnoti helikopteriais.

— Šveicarai užsisakė 60 naujų Alouette III helikopterų, gynybos tikslams. Šiuo metu kariuomenės ginklavime yra 30 Alouette II ir 26 Alouette III helikopterų.

— Vakarų Vokietijos ginklavime jau keletas metų planuojamas vidutinio dydžio, vertikalaus kilimo lėktuvas VC 400. Tai keturmotoris kintamo žingsnio propelerių, su kintamų plokštumų sparnais. 1970 m. jis numatomas išleisti praktiškam vartojimui kariniams ir civiliams reikalams. Kariuomenėje bus naudojamas užpildyti tarpą tarp helikopte-

rių ir transporto lėktuvų. VC 400 lėktuvo skridimo greitis — 400 mazgų; tolis su 5 tonų kroviniu, be kuro pasipildymo — 750 mylių, viena kryptimi, ir 1500 mylių su 2.5 tonų pakrovimu. Varikliai — turbo-prop.

— Anglai pagamino ir išbandė krantų apsaugai pirmą sprausminį lėktuvą NIMROD žvalgymui, taikinių nustatymui ir sudaikinimui povandeninių laivų vandens paviršiuje ir pasinėrus. Jis galės susekti ir lydėti prieš lėktuvus; atlikti trumpu laiku didelio ploto žvalgyimą; atlikti gelbėjimo uždavinius; galės pernesti oru kautynių dalinius. NIMROD yra patobulintas ankstyvesnis Comet 4C.

— 1970 metais, tikslu sumažinti 26 milijonus išlaidų jūrų gynybos biudžete, amerikiečiai išims iš apyvartos 24 karo laivus.

— Jau dveji metai, kai amerikiečių artimų kautynių pėstininkų šautuvus—automatas M-16 “tebebandomas” Vietnamo poligone. Nežiūrint augštos amerikiečių technologijos, M-16 kautynėse, kritiškais momentais, neveikia. “Kodėl mes negalime aprūpinti kareivių geriausiu ginklu, galėdami iškelti koją mėnulyje?” — The Star Ledger atkarpoje klausia Jack Anderson. Jis toliau dėsto, kad “civiliams svarbu gauti 4.5 milijono dolerių ir visai nerūpi, kad dėl blogo gaminio žuva Amerikos kareivis... kai tuo tarpu sovietų AK-47 beria švino lietu be jokių kliuvinių...” Kitą variantą, rusai mėnulin neišlipo, tačiau naikint savo priešus pasigaminę geriausią ginklą. Pasak Andersono, žinomis iš slaptų armijos pranešimų, M-16 yra perdaug sudėtingas, judančios dalys smulkios, džiunglių sąlygose greit užsiteršia, rūdija — todėl ir daro kliūtis, kai artimose kautynėse dažnai lemia pirmasis šūvis. M-16 gamina “Colt” bendrovė, kuri paruošė brošiūrą TM 9-1005-293-34 kaip džiunglių kautynėse kareivis turi pataisyti “užspringusį” M-16 ir dar pridėda “repair kit” (tai-

symo įrankius), kurį galės karys panaudoti, nes Colt bendrovės inžinieriai neranda būdo pagaminti geresnį šautuvą.

— Pagaminta ir pradėta įrenginėti amerikiečių laivynui 5 colių patranka, kuri pakeis ankstyvesniasias, pastatytas atvirai ant laivų denio. Šios naujos patrankos turės savo individualinius šarvuotus bokštus su automatine — mechanizuota valdymo sistema ir, vietoje buvusių 16 vyrų tarnybos, vienam pabūklui valdyti tereikės tik 6. Visus taikymo, užtaisymo ir ugnies paleidimo veiksmus tarnyba vykdys atstu nuo pabūklo, specialiai įrengtose uždangose, specialiu valdymo aparatu. Šis naujas pabūklas galės naudoti iki šiol turėtus sviedinius ir raketas.

— Švedai laivams naikintojams “Halland ir Smaland” pritaikė raketą (ST-20—prancūzų gamybos, apie 150 mylių tolianašos). Minėti laivai buvo pastatyti 1950 m. ir raketoms turėjo specialiai paruoštus lizdus.

— 200 egiptiečių pilotų grįžo iš Maskvos, kur buvo apmokyti naudoti naujausius rusų lėktuvus.

— Italai pastatė pirmą atomine energija varomą prekybinį laivą “Enrico Fermi”, 18,000 tonų talpos, 21 mazgo greičio. Laivas gali būti pritaikytas ir kariniams reikalams.

— Jugoslavai pagamino 20 mm trivamzdį pabūklą prieš žemai skrendančius lėktuvus. Tikroji ugnis, iki 5000 pėdų (apie 1600 m.) augščio.

— Sovietų MIG-21, YAK-28, ir SU-7 lėktuvams, čekai užleido septynis aerodromus, iš kurių jie galės vykdyti oro operacijas į Balkanus ir Viduržemio jūros sritį.

— Š. m. rugsėjo mėn. kiniečiai išsprogdino trijų megatonų branduolinės energijos bombą.

— Amerikiečių kautynių lėktuvas F-111 pasirodė netinkamas naudojimui, dėl General Dynamics bendrovės nesąžiningumo — tam tikra dalis pagamintų lėktuvo dalių neatitiko inži-

nierinius reikalavimus, bet kad išventų nuostolių, papirkus inspektorių, buvo praleista. Dėl to, Vietname dėl minėtų dalių blogos kokybės nukrito keletas lėktuvų, tuo pačiu, žuvo ir pilotai. To pasekoje naikintojai F-111 išimti iš apyvartos. "Gynybos sekretoriui MacNamarai rūpėjo biznesas, ne krašto saugumas" (Jack Anderson), nes jis buvo civilis ekonomistas bet ne karys.

JAV Armija bando 8 ratų, sienas nugalintį autovežimį

JAV armija bando dviejų motorų, aštuonių ratų autovežimį, sugebantį nugalėti 3 pėdų augščio stačią kliūtį ir važiuoti keliais 60 mylių per val. greičiu. Tai 18 pėdų ilgio, 8 tonų vežimas, susidedąs iš dviejų beveik atskirų vežimų, turinčių keturis 45" diametro ratus. Vežimus jungia metalo jungtis, viršum kurios įrengta vieta šoferiui, ir kuri atstoja transmisijos sistemą, įgalinančią kiekvieną vežimą važiuoti savarankiškai. Kiekvienas motoras gali varyti visus 8 ratus. Kai viena vežimo dalis kyla, netekdama traukiamosios jėgos, kito vežimo ratai įgalina visą vežimą judėti.

PO VIETNAMO . . . SUAUTOMATINTAS KARAS?

Amerikos karų istorijoje Vietnamas gali ir neatrodyti garsiausiu karu, bet šio karo pamokos ir kariavimo priemonės būsimąjį karą lauką gali tiesiog surevoliucinti. Buvęs Amerikos Vietnamo karo vadas, generolas Westmoreland numato suautomatintą kautynių lauką, pasižymintį įvairiomis automatinėmis sekimo priemonėmis, nurodančiomis priešų judėjimą, taktiniais kompiuteriais, vertinančiais įvairių pranešimų potvynį, ir sunkiais ugnies smūgiais, galinčiais staigiai pratrūkti pagal surinktas žinias. Suprantama, kad tuo atveju pėstininkų reikalingumas galėtų ir sumažėti, nes jų vietą užimtų mašinos. Jie galėtų būti sutelkti į judrius malūnsparnių vienetus, kurių veiksmingumas Vietnamo kare buvo nekartą išbandytas.

Naujos žvalgybos davinių rinkimo priemonės karybą gali tiesiog surevoliucinti, kaip kad I Pas. karo metu išrastas tankas surevoliucino II Pas. karą.

Iki paskutinių metų didžiausias dėmesys buvo kreipiamas į vis didesnį judrumą, šaudymo tikrumą ir ryšių patikimumą. Į antrą eilę buvo numatytas reikalas surasti priešą, prieš kurį tos trys priemonės galėtų

būti sekmingai panaudotos. Remiantis Vietnamo karo patyrimais, galima numatyti šiuos ateities reiškinius: 1. būsimasis kautynių laukas bus sekamas patikimų, arba beveik patikimų sekimo priemonių visais 24 valandais; 2. žaibiškos ryšio priemonės ir beveik žaibiškas kaunamosios ugnies sukoncentravimas įgalins sunaikinti visa, kas bus susekta; ir 3. priešui nustatyti ir jam sunaikinti dar labiau padidės reikalas turėti ypač judrius kautynių vienetus.

Vietnamo kare daugiau kaip du trečdaliai priešų nuostolių buvo pasiekta artilerijos ir taktinių lėktuvų bombardavimais.

Ateities kautynių lauke priešų jėgos bus surastos, sekamos ir, panaudojant kompiuterius žvalgybos daviniams įvertinti, beveik tuoj pat automatinės ugnies kontrolės pagalba apšaudomos. Galimumas, kad pirma šūvių serija bus jau naikinanti ugnis, artėja prie tikrovės, o įvairios sekimo priemonės, įgalinančios priešą sekti be pertraukos, atpalaiduoja didelių jėgų reikalingumą priešui surasti.

Iš naujųjų sekimo priemonių galima paminėti mažas klausomąsias priemones, išmėtomas lėktuvų pagal numatomas priešų judėjimo kryptis ir kurių siunčiami signalai gali būti gaudomi lėktuvų ir pastovių klausimosi stočių, sustiprinant jų patikimumą lėktuvų ir žemėje esančių radaro stočių, infra-raudonų, laser'io ir naktį matančiųjų priemonių. Daugelis tokių priemonių ir dabar yra naudojamos pagal šiaurės Vietnamo infiltracijos kryptis Laos ir Kambodijoje, nors jos dar tebėra tik jų kūdikystės stadijoje. Jas reikia tik iš-tobūlinti ir išmokti kaip geriau jas panaudoti. Jų turima šimtus įvairiausių, vienos yra naudojamos, o kitos dar tik tyrimo stadijoje, tačiau pagrindinė problema yra tęsti tyrimus ir išnaudoti technologiją ir visa tai įjungti į integruotą sausumos kautynių sistemą.

Tam reikalui JAV armijoje yra sukurta nauja žinyba Pentagone ir bandomoji stotis Fort Hood, Texas. Tvirtinama, kad suautomatintas kautynių laukas bus pasiektas už 10 metų.

K. J.

— Raketų ir branduolinės energijos ginklų laikotarpyje, durtuvas, atrodo, turėtų būti išimtas iš ginklavimo. Tačiau "... durtuvu galima viską daryti, išskyrus ant jo sėdėti" (Napoleonas). Baigiant II Pas. karu ir iki paskutiniųjų dienų karo veiksmų Vietname, durtuvas tebeįvartoja-

mas pasekmingai, kaip vienas iš individualių ginklų.

Durtuvą pirmieji (1640 m.) pavartojo prancūzai — dviašmenis, tiesus, apie 12 colių ilgio, peilis su medžio, arba dramblio kaulo rankena, kuri tilpo muškietos vamzdin (laibugalyje). Durtuvo įvedimas ginklavime turėjo įtakos organizacijoj — buvo panaikinti jietininkai, kurie saugodavo muškietininkus šautuvų užtaisymo metu. Šio durtuvo nepraktiškumą parodė britų kautynės Škotijoje 1689 m., kai staigiu puolimu britai buvo užpulti ir sunaikinti, nes nesuspėjo sukišti durtuvus vamzdžiui (esant durtuvui vamzdžiui, negalima užtaisyti šautuvo ir šauti). To mūšio pamokos dėka durtuvus pritaikė prie vamzdžio dviem žiedais. Šis patobulinimas davė šauliui daugiau lankstumo. 1700 m. pelio pavidalo durtuvus buvo pakeistas trikampio durtuvo forma ir su trumpu cilindru, kuris būdavo užmaunamas ant vamzdžio. Šiuo durtuvu buvo galima tik durti, jis nepjovė. Ilgis buvo virš 18 colių. Šis durtuvus išsilaikė iki 1802 m. (garsiose Waterloo kautynėse 1815 m. britams turėjo lemiamos reikmės, laimint mūšį). 1830 metais Europoje pasirodė kardas — durtuvus, dviašmenis ilgas peilis, kurį buvo galima vartoti kaip kardą, arba kaip durtuvą. Jis turėjo specialų įtaisą prijungti prie šautuvo. Ilgis siekė apie dvi pėdas. Vėliau atsirado kitas pavidalas: viena pusė dantytą, kaip pjūklą, kuris buvo daugiau taikomas pionieriams.

19 šimtmetyje patobulinus šaunamuosius ginklus, kautynių atstumai padidėjo ir pabaigoje 19-to šimtmečio, išradus kulkosvaidžius, durtuvo reikšmė pradėjo mažėti. Tik išsivysčius I Pas. kare poziciniams — apkasų veiksmams, durtuvo reikšmė vėl grįžo. II Pas. karo metu, iki veiksmų Vietname, durtuvus savo vietos dar neužleido, tik sutrumpėjo ir pasidarė lengvesnis, daugiau panašus į medžiotojo peilį.

Moderniuose karo veiksmuose durtuvus turės pasilikti, ypatingai miestų, miško ir džiunglių kautynėse. Durtuvus ypatingai turės reikšmės, esant šaudmenų trūkumui. Durtuvus gali būti pavartotas kaip kastuvus, maskavimui medžiagos parengimo įrankis, asmeniškios apyvokos reikalingas ir kt. Durtuvus turi ir turės tam tikros moralinės reikšmės (durtuvus ant šautuvo reiškia visišką parengtį atremti puoliką, arba pulti). Dėl mažo svorio ir pigumo durtuvus — peilis, atrodo, dar ilgokai pasiliks ginklavime.

B. B.

NETEKOME PLK. PETRO GENIO

A. a. kūrėjas-savanoris, pulkininkas Petras Genys mirė 1969 m. spalio 15 d., sulaukęs 75 metų amžiaus; palaidotas Čikagoje šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Velionis buvo gimęs 1894 m. rugšėjo mėn. 27 d. Gallionių k. Joniškėlio v. Biržų apskrityje. Baigė Panevėžio miesto 4 klasių mokyklą ir privačiai gilino mokslą iki pašaukimo į rusų caro kariuomenę. 1916 m. jis baigė Maskvoje Aleksiejevo vardo karo mokyklą ir karininku būdamas dalyvavo I Pasaulinio karo veiksmuose. 1917-18 metais buvo įsijungęs į suorganizuotą lietuvių batalioną Rusijoje.

Grįžęs Lietuvon jis savanoriu įstojo į Lietuvos kariuomenę, Vilniuje 1918 m. lapkričio mėn. 10 d. ir buvo paskirtas į I pėstininkų pulką karininku. Vadovaudamas savanorių daliniui, 1919 m. dalyvavo kautynėse su bolševikais prie Alytaus, Daugų ir Varėnos, o vėliau, nuo Ukmergės iki pat Dauguvos upės, mūšiuose prie Kurklių, Anykščių, Andrioniškio, Užpalių, Antalieptės, Zarasų ir Kalkūnų. Su bermontininkais — prie Radviliškio ir 1920 m. su lenkais prie Varėnos, Nočios, Semeliškių ir Trakų.

Už nuopelnus Tėvynei Lietuvos Vyriausybė plk. P. Genį apdovanojo Vyčio Kryžiaus 5-to laipsnio su kardais ordinu, Vytauto Didžiojo ir Gedimino 3-čio laipsnio ordinais, Kūrėjų-Savanorių ir Lietuvos Nepriklausomybės 10 metų medaliais. Be to, buvo atžymėtas Latvijos 10 m. Neprikl. medaliu, šaulių žvaigžde ir Skautų Svastika. Baigė Augštuosius karininkų ir Augštesniųjų Viršininkų kursus. Buvo ilgametis 7-jo pėstininkų žemaičių Kunigaikščio Butegeidžio pulko vadas.

1940 m. bolševikams Lietuvą okupavus, iš kariuomenės buvo atleistas rugpjūčio 1 d. ir gyveno savo ūkyje. Antrosios bolševikų okupacijos pavojaus akivaizdoje 1944 m., su šeima pasitraukė į Vakarų ir po vokiečių kapituliacijos gyveno Kaselio lietuvių tremtinių stovykloje.

Į JAV-bes jis atvyko 1949 m. ir apsigyveno Čikagoje. Spalio mėn. 9 d. įstojo nariu į organizuojamą Liet. Kar. Kūr. Savanorių Sąjungą. Visą laiką būdavo išrenkamas į Sąjungos centro organus, o pastaruoju metu buvo Sąjungos Garbės Teismo pirmininku. Buvo L. Veteranų Ramovės S-gos ir Lietuvių Bendruomenės nariu. Amerikoje išgyveno 20 metų. Liko žmona Vilhelmina ir dukros: Liuda Gvidienė, Nijolė Poškienė ir Marija-Eglė Ariėnė su šeimomis.

Netekę vieno iš pirmutinių, dra-

saus, ryžtingo, pasišventusio patrioto — kovotojo su visais mūsų tėvynės priešais, uolaus ir nuoširdaus Sąjungos centro organų nario, Laisvės kovų dalyviai, kūrėjai-savanoriai giliai sujaudinti ir su gallesčiu liūdi.

M. K.

Gen. S. Dirmanto kalba
atsisveikinant su

A. A. PLK. PETRU GENIU

Nors mirtis mus tykoja nuo pat gimimo dienos, nors žmogaus amžiui didėjant ji skuba pas eilinę nužiūrėtą auką vis augančiu greičiu, tačiau, kai kas numiršta, net ir ilgiau sirgęs, — artimiesiems tai atrodo staigmena.

Kai prieš porą mėnesių, pats, eidamas į ligoninę, užsukau pakely pas ponus Genius ir pasikalbėjau su maloniais abiem šeiminkais, niekuomet nemaniau, kad krizė jau taip arti.

Įvyko tas, kas turėjo įvykti ir kas Augščiausiojo buvo tai dienai numatyta nuo gilaus atminimo, pulkininko P. Genio paties gimtadienio.

Atsisveikinant su velioniu, tenka apie jį tarti keletą minčių, keletą žodžių.

Šiais laikais kariuomenė yra didžiai sudėtingas organizmas. Be tikrų kovos (ar jas pavadinsiu) ugnies dalinių kariuomenėje yra dar visokios tarnybos: svarbios tarnybos — be jų kariuomenė neišsilaikytų nė kelių dienų. Kiltų chaosas, badas, katastrofa. Tai štabai, ginklavimo, intendentūros, sanitarijos, mokyklos, teismai... Todėl yra ir daug visokių rūšių karių. Žiūrint, kokį darbą jiems skirta atlikti. Svarbios ir atsakingos yra tos tarnybos. Tačiau dauguma pačių karių ir visuomenė pagrįstai augščiausiais vertina ir stato tuos karistus, kurie patys dalyvauja mūsų pirmoje ugnies zonoje, kurie patys ginklu kovoja. Nes tik jie yra tikri, kario žodžio verti, kariai.

Velionis, plk. Genys, kaip tik priklausė prie tų iškiliausių kovos vyrų. Jis su ginklu rankoje priešą vaiky-

damas išvaikščiojo skersai ir išilgai visą Lietuvos žemelę. Nuo Nemuno, Alytaus, Vilniaus iki Dauguvos ir Daugapilio... Nuo Radviliškio šiaurėje iki Suvalkijos pietuose ir iki Trakų rytuose... Jis jau nuo 1917 m. dirbo lietuvių batalione Vitebske.

Velionis buvo karys ne atsitiktinai, ne vien iš profesijos. Petras Genys buvo karys savo dvasia, savo būdu.

Kilęs nuo Joniškėlio, tai yra to Lietuvos pakraščio, kuris būdamas tolokai nuo Vilniaus, Kauno ar Šiaulių, pats pirmas, savo sveiku išmanymu ir ryžtu, stojo ginklo kovon su įsiveržėliais. Tai kraštas, kuris pirmas savo sūnaus—partizano krauju palaistė laisvės ištroškusių mūsų žemę. Joniškėlio-Biržų savanoriai didžiai prisidėjo prie Vasario šešioliktosios Dienos Akto įkūnijimo. Garbė Jiems!

Garbingam Lietuvos Laisvės kare susigyvenęs su mūsų žemės gynėjais — kariais, plk. Petras Genys su jais bendravo ir taikos metu. Jis jų neapleido ir už Lietuvos ribų — tremty ir emigracijoje. Jis mieliai dalyvavo ramovėnų-veteranų veikloje, ar tai jiems paruošdamas įdomią paskaitą apie savo žygius Laisvės kare, ar nevenddamas atlikti kitą kokį uždavinį ar pareigą. Veteranų Sąjungos skyrių suvažiavimų jis pakartotinai būdavo išrenkamas į Sąjungos Centro revizijos komisiją. Šiam garbingam poste jį ir užklupo giltinė.

Iš Augštaitijos kilęs, a. a. Petras Genys buvo malonaus, švelnaus būdo, pareiškęs, drausmingas, sumanus karys. Pasižymėjo atvirumu ir kitomis gero kario ir lietuvio savybėmis. Buvo atsidavęs savo gausiai šeimai.

Jo mylėtai, dabar liūdėsi ir skausme paskendusiai žmonai—našlei Vilhelminai, trims jo dukroms ir jų šeimoms, Lietuvių Veteranų Sąjungos, Centro Valdybos ir savo vardu ne žodžiais, bet širdimi ir protu reiškia gilia užuojautą.

Lietuva, nustojusi vieno savo kilnaus kūrėjo ir gynėjo, irgi liūdi. Nes, ne kas kitas, o tie vyrai, kaip Petras Genys, 1919-1920 metais išvijo vieną, apkūlė antrą ir sustabdė trečią mūsų tautos užpuolikus...

Lietuvių Veteranų S-ga irgi pajus skaudų nustolį. Todėl mes jungiamės liūdesiu prie, be vyro, tėvo ir dieduko, likusios šeimos skausmo.

Jis dirbo ne sau. Dirbo Lietuvai, jos kariuomenei, šeimai, Veteranų Sąjungai. Dievas už tą Jam teatylgins. Nusiraminkime. Tęskime jo darbą. Augščiausias žino ką daro. Žmogui tenka sutikti su Dievo valia. Kad ir su giliu skausmu širdyje ir sieloje.

Sudiev pulkininke, sudiev ištikimas Ramovėne!

Gen. S. Dirmanto kalba
atsisveikinant su
A.A. PLK. POVILU ŽILIU

Mirtis vėl praretino ir taip jau neaugias ramovėnų eiles. Šį kartą grynai amerikonišku būdu. Ir man tenka šį rudenį tarti kolegai ramovėnui prie karsto atsisveikinimo žodį net trečią kartą. Šį kartą — nustojome brangaus plk. Povilo Žilio. Nustojome visai netikėtai, ūmai, tragiškai. Krito darbo vietoje. Paskutiniai jo žodžiai nakčia telefonu buvo šeimai: "Ryt pasimatysim". Visai netikėtai, todėl, kad buvo geros sveikatos ir už mane 11 metų jaunesnis.

Skausme paskendusiai žmonai Marijai, broliams, seserims, tolimesnei giminei, broliams ramovėnams, sesėms birutietėms ir gausiai susirinkusiai lietuvių visuomenei man tenka priminti—atpasakoti velionies Povilo žemišką kelią. Neliesiu jo jauniausių dienų. Pradėsiu nuo laiko lygiai prieš 50 metų.

Tada Povilas buvo Panevėžio gimnazijos vyresnės klasės mokinys. Rusai po I Pasaulinio karo veržėsi Rytų Lietuvon. Povilas Žilys su kitais moksleiviais—jaunuoliais prasiveržia per frontą, pasiekia palyginti laisvą, nors dar vokiečių okupuotą, Kauną. Čia Lietuvos vyriausybė bando organizuoti Lietuvos valstybę, ginti kraštą. Į pirmą Karo mokyklos laidą Povilas nestoja. Tada ypač buvo reikalingi plunksną valdą žmonės ir Povilas įtraukiamas dirbti į Krašto Apsaugos ministeriją spaudos darbui.

Panevėžį atvadavus ir bolševikus išvijus už Dauguvos, Povilas turi progą užbaigti gimnaziją. Lenkams sulaužius Suvalkų sutartį ir dėl Želigovskio smurto mums netekus Vilniaus, tauta nesupasavo, nenusileido. Pradėjo pagrindinai ruošti karui. Ginklo jėgai sustiprinti buvo organizuojama didžiulė dviejų kuopų (209-180 kariūnų) ketvirtoji Karo mokyklos laida. Jon įstoja Povilas. Ši laida nuo ankstyvesnių skiriasi savo pagilintu mokslu: jau ne 4-6 mėnesiai, bet metai su viršum. Mokyklos viršininkas jau ne Galvydis Bykauskas, o plk. Tvaronas. Aš — bataliono vadas ir inspektorius. Kariūnai paruošiami rimčiau: dvi kuopos leidžia laukuose organizuoti dvipusius taktikos pratimus. Nuo 1922 metų pradžios Povilas karininkas kavalerijos pulke. Be abejo, po kiek laiko, jis baigia vienerių metų mokslą Karininkų Augštuošiuose kursuose. Pasijūmęs inteligentiškumu, veiklumu Povilas atkreipia į save viršininkų dėmesį. Jis parenkamas ir siunčiamas užsienį tobulintis karo mokslė ir mene. Po trijų metų, 1931 metais, jis grįžta iš Belgijos Karališkosios karo akademijos su generalinio štabo karininko diplo-

mu. Vėl tarnauja raitelių pulke. Pasizymi pulko vado pareigose. Dar po kurio laiko jis jau augštame atsakinigame mūsų kavalerijos štabo viršininko poste. Čia paruošia štabams "žinyneį". Be darbo štabe jaunas genštabininkas dėsto Karo mokykloje, Vytauto Didžiojo Karininkų Augštuošiuose kursuose, o mūsų nepriklausomybės saulėlydy Povilas kavalerijos taktikos ir karo istorijos lektorius mūsų naujai įsteigtoje Vytauto Didž. Augštojoje Karo Mokykloje, kitaip — Karo Akademijoje. Gilesnis susipažinimas su karine istorija atliepia jo tolimesnėje veikloje emigracijoje.

Vėl atslenka Lietuvai neramūs grasiną laikai. Povilas Žilys skiriamas vadu Trečiojo dragūnų Geležinio pulko vadu. Jis su tuo pulku įžengia į Vilnių. Deja, neilgam: 1940 metais jis okupanto paleidžiamas iš karo tarnybos. 1944 m., kaip ir mūsų čia esančių dauguma, atsiduria Vokietijoje, Šėligenštate. Vėliau parašo tos laikinos lietuvių kolonijos tremties laikų istoriją.

Atsidūręs šioje Atlanto pusėje, ne krante, o pačioje Čikagoje, Povilas Žilys nenustoja energijos ir ryžto dirbti saviesiems. Jis penkerius metus vadovauja Lietuvių Bendruomenės Marketparko apylinkė, atsidėjęs dirba šalpos darbą Balfe, aktyvus narys Lietuvių Veteranų Sąjungoje; rašinėja Dirvoje, Drauge, Naujienose, Kary ir kituose spaudos organuose. Nuo 1958 metų, tai yra apie dešimt metų, Povilas Žilys energingai darbuojasi būdamas paskirtas į CValdybos sudarytą Lietuvos Karo Istorijos komisiją. Čia jis pilnai kvalifikuotas darbininkas trijų narių komisijoje. Greit parašo jam pavestomis I-jo tomo temomis: apie šiaurės partizanus, bermontininkus, kovas su jais Latvijoje, kaip lenkai antrą kartą atėmė iš rusų-bolševikų Vilnių; jis efektyviai padeda kitiems bendradarbiams, kritiškai įvertindamas jų paruoštus rašinius.

Pirmame Lietuvių Kovų dėl Nepriklausomybės tome jam skirtą dalį parašęs ir LKIK-jos pirm-kui pakeitus darbo metodą ir organizaciją, Povilas Žilys pasijuto be darbo, komisiškai nereikalingas ir pagaliau, joje padirbėjęs dešimt su viršum metų, pasitraukė. Pakalbinau jį savarankiškai rašyti apie Lietuvos Krašto Apsaugą taikos metu. Apie 1966 metų Kalėdas jau gavau iš jo rašinį apie "kadru", atseit karininkų, paruošimą mūsų karo mokslo įstaigose. Nustebau, nes toji tema LKIK-jos raštu buvo pavesta man. Gražinau su pastabą, kad reikia stipriau pagrįsti, panaudojant Čikagos Lietuvos konsula-tes esamą Vyriausybės žinių kompleks-

tą. Žadėjome kartu ten padirbėti. Po kiek laiko Povilas Žilys man pristatė jo iš inž. plk. Briučio užsakytą—užprašytą labai vertingą studiją apie Krašto Apsaugos min-jos Ginklavimo darbą, nuo 1918 iki 1940 metų: ginklų užpirkimai, mūsų ginklų pramonės organizavimas Kaune ir Linkaičiuose, Tyrimo laboratorijos statyba ir kt.

Visuomenei dažnai keliant klausimą, kodėl nepasipriešinome tinkamu laiku sovietams, Povilas parūpino ir KARYS 1967 m. atspausdino knygą "Suomių sovietų karas". Dar anksčiau, 1964 m. P. Žilys prisidėjo karinėm temom prie kolektyvo išleistos knygos "Panevėžys".

Velionis turėjo stiprų norą, gal net aistrą ir gebėjo rašyti. Buvo greitas galvoti. Kartą jį paklausiau, kodėl jis, kaip ir kitas mūsų karo istorikas, ramovėnas, nerašo mašinėle. Atsakė: "Mašinėle nemoku greit rašyti. Mano mintys bėga greičiau negu pirštai mašinėle. O rašydamas senoviškai, plunksna — galiu suskubti."

Kai buvo kiek prislėgtas ir nusiminęs po 1967 metų, įkalbėjau įstoti į Lietuvių Istorijos draugiją. Netrukus tos draugijos leidžiamo žurnalo III tomo redaktoriui J. Dainauskui įteikė rašinį, kurį tikiuos, pamatysime, kaip velionies pomirtinį spausdinį. Greičiausiai jis bus ne paskutinis, nes turiu viltį, kad jo raštų palikime yra likę vertingų darbų. Dristu prašyti LVS-gos vardu gerbiamąją našlę, kad susitarus, perleistų ramovėnų Centro Valdybai jo knygas ir rankraščius.

Gen. štabo pulkininkas Povilas Žilys buvo Lietuvos Respublikos karininkas jau visai naujo, savo tipo: grynai lietuviškos formacijos — visai netarnavęs rusų carų armijoje. Net ir bendrą mokslą jis jau buvo įgijęs savo lietuviškoje mokykloje. Kurį laiką velionis yra studijavęs teisę jaunam mūsų universitete. Savo būdu tiko tarnybai kavalerijoje ir pilnai buvo kvalifikuotas darbui štabe. Suvokdavo ir sprendė greit, pagrįstai. Reiškė iniciatyvą. Kietai gindavo savo nuomonę. Mėgdavo dalyvauti diskusijose. Kompromisų nepakęsdavo. Buvo labai jautrus savo asmens atžvilgiu. Sunkiai pergyvendavo moralius smūgius, kurie devėlk neišvengiami emigrantų visuomeninėje veikloje.

Povilo Žilio gyvenimo kely nedaug buvo laimingų malonių džiuginančių įvykių. Prisimenu vieną smagų žygį, kurį kartu atlikome. Tai Karo mokyklos abiejų kuopų kelionė iš Kauno traukiniu iki Kretingos ir pėsčia su dainomis 12 km į Palangą, tą mūsų krašto žibantį balzganį perlą iš

latvių atsiimti. Nors žygiavome be ginklų, bet kartu su tauta jautėmės laimėtojais.

O, štai, ryt bus sunkus ir niūrus mudviejų žygis į Kazimierines. Juo labiau, kad nei mokynys lydės savo mokytoją, o atvirksčiai, nenormaliai.

Nes, štai, toji kūrybingoji galva, taip reikalinga ramovėnams ir visuomenėi ir žmonai, toji galva, kuri taip noriai savo iniciatyva imdavosi ne tik pasvarstyti, pamokyti, patarti, bet kurti, parašyti, padaryti, — toji galva, neatlaikiusi barbaro fizinio smūgio, — štai, čia guli sudaužyta, perskelta jo paskutinėje darbovietėje. O tos rankos, kurios mokėdavo veikti raitelio kardu, tie pirštai, kurie rikiavo popieriuje jo mintis, — guli suverti, amžinai sustingę...

Liūdi žmona—našlė, liūdi artimieji, liūdi lietuviškoji Čikaga, liūdi ir ramovėnai, kurių eilių velionis neapleido. Nustojome vertingo kvalifikuoto sąjungos ir bendruomenės nario, Lietuva nustojo savo ištikimo sūnaus kvalifikuoto gynėjo. Krito nelaiku, nesavo numylėtoje žemėje... Nepasiekęs savo tikslo — Laisvos Lietuvos. Kas jį pavadojus?

A.a. dr. atsargos kapitonas ADOMAS LASKAUSKAS

Baltimorėje, rugpjūčio mėn. 24 d. mirė dr. Adomas Laskauskas.

Gimė 1887 m. rugpjūčio mėn. 16 d. Purniško kaime, Svedasų vl., vyriausias iš 14 vaikų. Netrukus, tėvas Julijonas su šeima persikėlė į Lagėdžių vienk. Anykščių vl. Utenos aps. Baigęs Mintaujos gimnaziją įstojo į Tartu (Dorpatu) universitetą, kurio medicinos fakultetą baigė 1914 m. daktaru. I Pasaulinio karo metu jį, gydytoją, rusai mobilizavo. 1916 m. jis pateko vokiečių nelaisvėn. Grįžęs, 1918 m. apsigyveno Anykščiuose, čia

KARYS

buvo pradininkas kuriant valsčiaus komitetą, kuriam ir pirmininkavo. Valsčiaus komitetas veikė iki gruodžio mėn. pabaigos, kai Anykščius užėmė bolševikai. Pirmasis pėstininkų pulkas, vadovaujamas karininko K. Ladigos, bolševikus iš Anykščių ir apylinkės išvyjo 1919 m. gegužės mėn. Dr. Adomo Laskausko 70 metų sukaktį minint Baltimorėje, jis pasakojo kaip įsijungė į Lietuvos kariuomenės eiles. Tuo metu, rūpintis sužeistaisiais reikėjo gydytojo. Jį surado ir jam pasakė, kad jis kariuomenėje labai reikalingas. Tuo būdu dr. Adomas Laskauskas liko kariuomenėje ir su daliniais pasiekė Dauguvą. Karo tarnyboje buvo nuo 1919 m. lapkričio mėn. 15 d. iki 1923 m. vasario mėn. 10 d. Į pirmąjį karininko laipsnį pakeltas 1922 m. liepos mėn. 14 d. Nuo 1923 m. vasario mėn. 10 d. paleistas į karininkų atsargą. Dėl nesveikatos paleistas į dimisiją nuo 1939 m. gruodžio mėn. 5 d.

Dr. Adomas Laskauskas buvo vienas iš pradininkų steigiant sanatorijas Palangoje ir Kėdainiuose. Būdamas Palangos sanatorijos vyriausiu gydytoju susipažino ir, 1921 m. spalio mėn. 4 d., vedė Barbarą Indzulaitę. Apeigos įvyko Birutės kalne prie koplytėlės. Jo žmona mirė 1928 metais.

A. Laskauskas buvo veiklus šaulys. Ypatingai rūpinosi šaulių namų statyba Anykščiuose. Lankydavosi su paskaitomis iš medicinos srities. Priklausė tautininkų sąjungai. 1940-1941 m. buvo bolševikų kalintas Utenos kalėjime. Vokiečiams atėjus, pats savo jėgomis iš kalėjimo jau nebegalėjo išeiti. Dr. Adomo Laskausko motina mirė Sibire 1942 m. Brolis, taip pat mirė Sibire.

Dr. Adomas Laskauskas iš Lietuvos pasitraukė į Vokietiją 1944 m. Gyveno Ingolstadto lietuvių stovykloje. 1949 m. atvyko į JAV ir apsigyveno Baltimorėje. Buvo Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovė" Baltimorės skyriaus garbės narys, priklausė Tautinės S-gos skyriui ir LB Baltimorės apylinkėi.

Laisvajame pasaulyje liko sūnus Kęstutis, marti Valerija; anūkai — Ona, Romas, Regina; sesuo Marija Paliokienė. Pavergtoje Lietuvoje liko brolis ir trys seserys.

Palaidotas Lauden Park kapinėse. Dr. Adomas Laskauskas iki paskutinio atodūso troško ir svajoto grįžti Tėvynėn dėl kurios taip daug kentėjo. Tėvynėn, kurios labai ilgai, našiai ir garbingai dirbo. Bet Lietuvos Trispalvė pridengtas ir gausaus baltimoriečių ir ramovėnų būrio palydėtas, tapo priglaustas nors svetingos, bet svetimos žemelės.

M. Šimkus

Mirė gen. štabo pulkininkas B. JAKUTIS

Senosios gvardijos eilės retėja. Po sunkios ir ilgos plaučių ligos, rugsėjo 28 d. mirė Edinburh ligoninėj, Didž. Britanijoje, plk. B. Jakutis. Palaidotas buvo ten pat, spalio 2 d.

Jis buvo gimęs 1890 m. sausio 13 d. Kalviškių km., Dukšto vals. Zarasų apskr. Mokėsi Kauno gimn. 1901-09 m., baigęs matavimo kursų, dirbo šioje srityje Lietuvoje. 1916 m. baigė Karo mokyklą Maskvoje. 1919 m. vasario 4 d. stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę, kurioje ėjo įvairias pareigas: Karo mokyklos lektorius, brigados, vėliau divizijos štabo, v-ko. Baigęs Belgijoje gen. št. akademią buvo štabo III ir IV sk. v-kas, 1930-1937 m. — karo atašė Latvijai, Estijai ir Suomijai, 1937-1940 m. — Karo mokyklos v-ko pavaduotojas. 1920 m. spalio 9 d. pasižymėjęs mūšyje su lenkais gavo Vyčio kryžių.

Antrojo Pas. karo metu pasitraukęs Anglijon kurį laiką buvo vienoje karo mokykloje rusų kalbos instruktoriumi. Išsitarnavęs pensiją, gyveno nuosavame bute Edinburge. Jis buvo gabus karininkas, turėjęs nemažą patyrimą ir diplomatinėje srityje, gero ir draugiško būdo kolega. Tegul bus jam lengva svetinga Škotijos žemė, gi mielai našlei Emilijai mūsų visų giliausia užuojauta. R. Liormonas

MIRĖ PLK. L. ŠILINGAS

Čikagoje gyvenęs Stasys Šilingas gavo žinią, kad jo tėvas, Leonas, mirė šią vasarą. Lietuvos Šilingų šeima buvo iš seno atvykusi Lietuvon iš Austrijos, kur naudojosi baronų titulu. Leonas buvo gimęs dvare netoli Kėdainių 1884 m. Buvo baigęs kadetų korpą Polocke ir Karo Inžinerijos Akademiją Peterburge. Dalyvavo I-am Pasauliniam kare. Grįžęs Lietuvon, kaip prityręs karo inžinierius, nuo 1920.II.12 ėjo mūsų jaunoje atgimstančioje kariuomenėje "armijos inžinierių viršininko" pareigas. Organizavo inžinerijos pulką ir buvo jo pirmasis vadas. Augštuosiuose Karo Technikos kursuose dėstė apie kelius ir tiltus. 1926 m. atspausdinta jo KELIAI (XIII ir 227 psl. ir atskirai 42 psl. brėžinių). Išėjęs atsargon nuo 1928 m., ilgai buvo direktorium stambiausios ir moderniausios Lietuvoje plytinės ties Palmono gelež. st. Pastaruoju metu su žmona ir dukra gyveno Lodzėje, Lenkijoje.

Buvusių bendratarnautojų vardu likusiai šeimai užuojautą reiškia

St. Dirmantas

Virš.: Ed. Vengianskas praveda KARIUI paremti kavutės programą. Kairėje nuo jo — KARIO atstovas Čikagoje J. Stankūnas. Vid.: Čikagos Birutininkų stalas. Apač.: KARIO rėmėjai ir svečiai pobūvio metu. M. Kasniūno nuotr.

KARIUI PAREMTI POBŪVIS — KAVUTĖ ČIKAGOJE

Spalio mėn. 26 d., sekmadienį, 4 val. p.p., Jaunimo Centre, Čikagos ramovėnai ir birutininkės suruošė žurnalui KARYS paremti pobūvį—kavutę. Pobūvį pradėjo savo kalba Čikagos ramovėnų skyriaus pirmininkas A. Juškevičius: "...man yra labai malonu Čikagos skyriaus ramovėnų vardu pasveikinti atvykusius į šią kultūrinę popietę. Šie metai yra šeimos ir lietuviško švietimo metai. Šei-

ma yra Tautos pagrindas ir ateitis. Šeima yra lietuviybės išlai ymo židinys ir tvirtovė. Birutininkės ir ramovėnai sudaro vieną didelę lietuvišką šeimą. Kiekvienos šeimos nario pareiga rūpintis savo šeimos reikalais. Siekti, kad ji augtų, stiprėtų, didėtų ir jos reikalai gerėtų, o nariai galėtų lengvai atlikti jiems pavestus Tautos uždavinius. Šiandieną mūsų kiekvieno yra šventa pareiga paremti tą

vienintelį mūsų šeimos — organizacijos laikraštį—žurnalą KARYS. Žurnalas KARYS yra gimęs 1918 metais — Lietuvos Laisvės kovų metais. Jis stiprina ir gaivina lietuvių karių kovojus už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Šiandieną KARYS taip pat mus visus stiprina ir gaivina bei ragina vieningai dirbti ir aukotis Tėvynės Lietuvos išlaisvinimo žygiams ir darbams. Linkiu, kad žurnalas KARYS šiandieną būtų mūsų visomis išgalėmis paremtas. Linkiu, kad ši kultūrinė popietė būtų linksma, nuotaikinga ir smagi, o mums taptų miela poilsio valandėlė. Ačiū labai!"

Kavutės programai praversti buvo pakviestas Ed. Vengianskas ir žodį tarti — KARIO atstovas Čikagoje J. Stankūnas. Savo trumpu žodžiu KARIO atstovas pasveikino gausiai susirinkusius žurnalo rėmėjus ir padėkojo ramovėnams ir birutininkėms suruošusiems šį gražų tradicinį žurnalo paramos pobūvį. Tęsdamas savo žodį pažymėjo "... spalio mėnuo yra KARIO sukakties mėnuo. KARYS yra ne tik buvusių karių, šaulių, savanorių ar partizanų žurnalas, KARYS yra mūsų visos lietuviškosios visuomenės žurnalas. Atvykę į šį pobūvį būkime duosnūs ir paremkime KARĮ savo nuoširdžia auka. Nesigailėkime! Duokime ir dar pridėkime!" Toliau KARIO atstovas, Centro V-bos Premijų komisijos pavestas, padarė pranešimą apie tilpusius 1967 ir 1968 metais KARYJE straipsnių autorių premijavimą. Už 1967 m. KARYJE tilpusius geriausius straipsnius premijos po 40 dol. kiekvienam yra skirtos: mjr. P. Gudeliui — už straipsnį "Širvintų miesto ir apskrities karo komendantūra" (nr. nr. 1, 2, 3); dr. A. Budreckiui — "Etnografinės Lietuvos rytinės ir pietinės sienos" (nr. 7); P. Būtėnui — "Ten lietuvių, ne gudo šalis" (nr. 6). Už tilpusius geriausius straipsnius 1968 metų KARYJE premijos po 40 dol. kiekvienam yra skirtos: dr. J. Puzinui už straipsnį "Vasario šešioliktosios genėzė" (nr. nr. 1, 2, 3); J. V. Sūdaviui — "Kautynės prie Sedos" (nr. 9); ir J. Vasiui — "Lietuvos Valstybės sienos" (nr. 4 ir nr. 5).

Po šio pranešimo Ed. Vengianskas pakvietė meninės dalies atlikėjus. Akomponuojant muz. Bjanskui, p-lė L. Nakutytė savo žaviu ir sodriu balsu padainavo St. Šimkaus "Kur bakūžė samanota", Zamecnik — "Puiki naktelė" ir Strauso iš op. "Sokoladiniai kareivėliai" — "Mano karžygis". Dainininkė savo išpildymu tiek visiems patiko, jog nesiliaujant gausiems plojimams buvo priversta vieną iš dainų pakartoti.

Kiekvienais metais, kaip dovaną visuomenei už dosnumą, rengėjai parūpina vieną mūsų dailininkų kūri-

nių, kuris laimės keliu skiriamas vienam iš KARIO rėmėjų. Šiais metais toks kūrinys buvo dail. Jurgio Juodžio paveikslas "Moderni amazonė", o laimingasis liko KARIO skaitytojas Bronius Draugelis. Mūsų dosniųjų prekybininkų suaukotomis parengimui dovanomis — dviem tortais ir radio aparatu laimė nusišypsojo dar keliems iš atsilankiusiųjų.

J. Stankūno parodytame trumpame filme iš 1968 m. KARIO kavutės parengimo dalyviai pamatė patys save, laimėtų dovanų įteikimą ir meninės dalies atlikėjus.

Po trumpos pertraukėlės pobūvio dalyviams buvo parodytas L.V.S-gos "Ramovė" Centro V-bos rūpėščių paruoštas filmas "Iš dabarties į praeitį". Nebūtų galima pasakyti, kad šis filmas yra grynai iš "Ramovės" gyvenimo. Jame matome ir ramovėnus, ir birutininkes, šaulius, savanorius ir skautus tremtyje, o iš čia, muzikos ir matomų vaizdų, esame gražinami į mūsų didžią praeitį, į mūsų laisvą Tėvynę, matome žygį į Vilnių, žiauriausias abi okupacijas, karo vaizdus, degančias mūsų sodybas, griūvančias bažnyčias ir miestų pastatus, ir vėl mūsų sodybas, mūsų žemę... žemę... žemę artojo rankose, žemę įmirkusią lietuvio prakaitu ir krauju...

Filmas žiūrovams paliko nepamirštamą įspūdį ir kai salėje vėl buvo įžiebta šviesa — dauguma šluostėsi ašaras ir buvo giliai sujaudinti gautų prisiminimų įspūdžių. Yra rekomenduotina visiems "Ramovės" skyriams pasistengti suorganizuoti savose apylinkėse šio filmo parodymus lietuviškajai visuomenei. Filmas garsinis, — trunkas apie 1 val. 20 min.

Pasibaigus programai susirinkusieji ponių birutininkių buvo vaišiniami skaniais sumuštiniais ir kava. Pats pobūvis praėjo darnioje ir jaukioje nuotaikoje ir pasižymėjo dalyvių gausumu ir nuoširdžiu duosnumu KARIUI, o taip pat ir rengėjų atsilankiusiems patiekta vertinga programa. Atsisveikindami visi linkėjo — "Tki pasimatymo kitais metais!"

jonas k-lis

"KAUTYNĖS PRIE SEDOS" straipsnio papildymas ir klaidų atitaisymas

Aprašyme "Kautynės prie Sedos" (KARYS nr. 9, 1968 m. lapkričio mėn. jubilėjinis numeris), skaitytojams pagėdaujant, daromas šis papildymas:

1. Vietoje Lietuvių Rinktinė, turėtų būti vadinama Tėvynės Apsaugos Rinktinė. Įsikūrė Vieškniuose 1944

m., liepos mėn. 29 d. Akta pasirašė: kapitonas Izidorius Jatulis ir Jonas Česna, dr. Jonas Steponavičius, Vincas Tamošiūnas, Aleksas Gasperavičius, ir Tamošaitis.

2. Fronto ruože Papilė - Tryškiai, nakties patrulių tarnyboje, žuvo: Jonas Rūkštelė iš Utenos apskr. Ties Sedos klebonija, rusų puolimo metu, didvyriškai žuvo Pranas Mozūra iš Zarasų apskr., panceraustais sunaikinęs du puolančius rusų tankus. Studentas Algis Čepėnas, iš Utenos apskr., žuvo bataliono atsitraukimo metu.

3. Aprašyme išspausdinta, kad kpt. Henrikas Počebutas žuvo 1943 m. Turi būti — kpt. Edvardas Počebutas žuvo 1944 m.

4. Sodoje, dar prieš kautynes, mirė ir buvo palaidotas plk. inž. Mečys Kareiva, ne plk. inž. dr. Vėbra, kaip buvo per klaidą atsiminimuose paduota ir išspausdinta. Už šią paklaidą straipsnio autorius nuoširdžiai atsiprašo plk. inž. Vėbrą. Drauge dėkoja visiems skaitytojams, kurie pastebėję netikslumus, bei paklaidas, jas pranešė. Kaip jau aprašyme "Kautynės prie Sedos", buvo minėta, greitai bėgančio laiko tekmė apdildė atsiminimus ir pasilikusios paklaidos pateko į rašinį ne dėl blogos valios.

J. V. Sūduvas

PADĖKA

Šių metų spalio mėn. 26 d. Čikagoje, Jaunimo Centre, buvo surengta žurnalui KARYS peremti pobūvis-kavutė. Šis tradicinis KARIUI paramos parengimas praėjo su nemažesniu pasisekimu kaip ir buvę praėjusiais metais. Šį pasisekimą nulėmė rėmėjų ir aukotojų nuoširdus talkininkavimas ir auka. Gautas pelnas 704.60 dol. sumoje pasiūstas KARIUI.

Šia proga, aš, kaip KARIO atstovas Čikagoje ir Illinois valstijoje, dėkoju šio pobūvio rengėjams L.V.S-gos "Ramovė" skyriui Čikagoje ir ponioms Birutininkėms, dėkoju Jaunimo Centru ir jo direktoriui kun. J. Borevičiui už pastogės suteikimą ir nuomos sumažinimą net 50 dol. auka KARIUI, dėkoju dail. Jurgiui Juodžiui už loterijai paaukotą paveikslą "Moderni amazonė", dėkoju p. J. Matulaitienei (New Yorke) už paveikslą pristatymą iš New Yorke į Čikagą. Dėkoju muzikui J. Byanskui ir p-lei L. Nakutytei už meninės dalies atlikimą. Dėkoju p. T. Šluti už filmo "Iš dabarties į praeitį" demonstravimą. Dėkoju visiems KARIO skaitytojams (Čikagoje ir Illinois valstijoje), kurie už jiems pasiūstus loterijos bilietukus prisuntė auką paštu ar atsiskaitė tiesiog, o taip pat dėkoju tiems, kurie prie šios aukos dar pridėjo, kaip: K. Keturakis — 10 dol., M. Melienė — 7 dol., dr. L. Žibas — 7 dol., Ant. Baleišis — 5 dol., V. Ausevičius, K. Bartašius, dr. J. Bartkus, J. Bernotas, Ant. Butkūnas, Pov. Burneikis, St. Dirmantas, Vyt. Grickett, Ad. Jelionis, K. Kielius, Vyt. Lapėnas, St. Mykolaitis, V. Moras, J. Namikas, J. Rapšys, Br. Ražiūnas, dr. R. Sidrys, J. Stulgys, J. Šležys, J. Valaitis, Olga Vyšniauskas, A. Ališauskas (Montreal) — po dol., St. Virpša — 2 dol. ir K. Vieraitis 0.50 dol. Dėkoju loterijos bilietukus platinusiems: p.p. Ant. Rėklaičiui, M. Rėklaičiui, J. Bagdonavičiui, K. Petrauskui ir dr.

F. Tialat-Kelpšai. Dėkoju visiems kavutės dalyviams už tokias gausias jų aukas prie įėjimo. Dėkoju už dovanas mūsų prekybininkams: Marquette Delicatessen — p. Žvinienei ir Brighton Bakery — p.p. Mackevičiams už tortus (p. Žviniene kiekvienais metais KARIO parengimus paromia dideliais ir skaniais tortais) ir Balys Radio & TV — p. B. Brazdžioniui už dovanotą radio aparatą. Dėkoju p. Pr. Grumuldui už gausybę gėlių stalams papuošti. Dėkoju p. J. Narūkynui už rūpinimąsi menine programa. Dėkoju p.p. J. Šležiui ir K. Leknickui už gerimų tvarkymą ir didelių techniškus kavutės paruošimus ir rūpėščius. Dėkoju Lietuviai Televizijoje, Margučiai, Sophie Barcus Šeimos Radio, Draugui ir Naujienoms už kavutės garsinimą. Dėkoju mano jaunesiems talkininkams studentams Alpiui Kasnickui ir Mariui Kasniūnui už pagelbą prie KARIO leidinių platinimo ir kavutės fotografavimo ir filmavimo talką. Dėkoju visiems, visiems, kurių, kad ir menkutis, prisidėjimas prie šios kavutės parengimo įgalino suteikti mūsų žurnalui KARYS finansinę ir moralią paramą.

Visų mūsų triūsu ir nuoširdumu buvo sustiprintas KARYS ir parodytas įvertinimas KARIO štabo pareigūnų darbiui. Ačiū!

G. J. Stankūnas,
KARIO atstovas Čikagoje

KARIO štabas jungia savo nuoširdžią padėką visiems pobūvio Rengėjams, Talkininkams ir Dalyviams. Ypač dėkojame KARIO Atstovui G. J. Stankūnui už organizavimą KARIUI paramos ir Ed. Vengianskui už programos pravedimą.

New Yorko ramovėnų iškylos, kartu ir Tautos šventės minėjimo, įvykusio rugsėjo 28 d. p.p. Tomų sodyboje, dalyviai. Priekyje, vidury — plk. J. Šlepetyš, sk. v-bos pirm. su poniu. Dešiniajame kampe, viršuje skyr. sekr. V. Šventoraitis, daugiausia pasidarbavęs sėkmingam pobūviui; žemiau jo stovi J. Tomas. L. Tamošaičio nuotr.

NEW YORKO SKYRIAUS TRADICINĖ IŠKYLA

Rugsėjo 28 d., sekmadienio rytą, New Yorko ramovėnai ir birutietės pakilo iškylon — pas p. Tamus, į kalnuotą Peekskill miestelį. Gamta — rudenėjanti medžiai, davė progos keliautojams pasigrožėti įvairiomis spalvomis. Iš visų krypčių susirinkta pas p. Tamus jų gražioje rezidencijoje, kur šeimininkai laukė ir visus gražiai priėmė. Šioje, tradicija virtusioje, iškyloje buvo paminėta Tautos šventė — 8 Rugsėjo. Kalbėtojas L. Virbickas perbėgo tautos įvykius. Tautos didybės amžiais, Vytauto laikais, lietuviai sugebėjo gintis nuo juos apsupusių priešų ir organizuoti stiprią valstybę. Apie ryšį tarp lietuvių ir ukrainiečių tremtyje, kalbėjo J. Čėsna, svečias iš Čikagos, kaip ryšininkas prie ukrainiečių egz. vyriausybės.

Po pašnekėsių visi buvo pakviesti prie užkandžių, kuriuos parengė šeimininkė Tamienė ir birutietės. Inž. J.

Zabielskis rodė filmas: Izraelio karas, ir ant linksmosios — "Pirmasis emigrantas, U.S.A."

Prie kavutės pabendrauta iki vakaro, kol besileidžianti saulutė pri-

minė visiems, kad laikas apleisti vaishingus šeimininkus ir keliauti New Yorkan. Skirstytasi geroje nuotaikoje, sakant iki greito pasimatymo!

Dalyvis

STATEMENT OF OWNERSHIP, MANAGEMENT AND CIRCULATION (Act of October 23, 1962; Section 4369, Title 39, United States Code) 1. Date of filing Oct. 7, 1969; 2. Title of publication KARYS; 3. Frequency of issue Monthly except July and August; 4. Location of known office of publication 916 Willoughby Ave., Brooklyn, NY. 11221. 5. Location of [. . .] business offices of the publishers Same 6. Names and addresses of publisher, editor, and managing editor: Publisher — Lithuanian Veteran Assoc. RAMOŠE, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221. Editor—Zigmas Raulinaitis, 916 Willoughby Ave., Brooklyn N.Y. 11221. Managing Editor (same); 1. Owner Lithuanian Veteran Assoc. RAMOŠE, Address 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221; 8. Known bondholders, mortgagees, & other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages or other securities (If there are none, so state) None;

Average No. Copies each issue during preceding 12 months; A. Total No. copies printed 1350 (1350); B. Paid circulation: 1. Sales through dealers and carriers, street vendors and counter sales 109 (106); 2. Mail subscriptions 1107 (1123); C. Total paid circulation 1216 (1229); D. Free distribution (including samples) by mail, carrier or other means 64(53); E. Total distribution (Sum of C. & D) 1280 (1282); F. Office use, left-over, unaccounted, spoiled after printing 70 (68); G. Total (Sum of E and F.—should equal net press run shown in A.) 1350 (1350).

(Figures in parentheses—Actual number of copies of single issue published nearest to Filing Date Sept. 69 - No. 7

I certify that the statements made by me above are correct and complete. (Signature of editor, publisher, business manager, or owner) Zigmas Raulinaitis. (POD Form 3526, May 1968)

BALZEKO MUZĖJUS

Plk. Kazys Ališauskas su dukterim Aldona, studente, 1969 m. rugsėjo mėnesio pabaigoje aplankė Balzeko lietuvių kultūros muzėjų ir atsisveikindamas, muzėjams adresu pareiškė labai palankią nuomonę.

Plk. Kazys Ališauskas, teisininkas ir Lietuvos karo istorikas, užgyrė šio muzėjaus vadovybės planus steigti Lietuvos karių skyrių ir rinkti bei komplektuoti čia karių, kūrėjų-savanorių, šaulių ir kitų atsiminimus.

"Tik kaip paveikti mūsų karių—veteranus rašyti atsiminimus? Diena po dienos laiko srovė nusineša nebe-grįžtamai vieną po kito mus ir taip dingsta daugybė įdomių ir, jei ne istorijai, tai kada nors rašysimai karinėmis temomis mūsų grožinei literatūrai, labai vertingos medžiagos, atsiminimų" — pasakė plk. K. Ališauskas.

Šventą tiesą pasakė plk. Ališauskas. Štai, spalio 17 d., atsisveikindamas su a.a. plk. Petru Geniu, buvęs velionio, pulko vado, pavaduotojas, gen. štabo plk. Karolis Dabulevičius, papasakojo labai įdomių ir net istorijai vertingų iš a.a. plk. P. Genio gyvenimo nuotykių. Nuotykių, velionį atestuojančių kaip kūrėją-savanorį, Vyčio kryžiaus ordino kavaliere, labai taurų krikščioniškai ir pilietiniai dorą žmogų, kilnų patriotą ir bekompromisinį pareigoni, kuris bolševikų tankų apsuptas nepersigando ir nepakluso politruko nurodymams: "Nors vieną dieną, bet aš dar tebesu pulko vadas ir be manęs niekas kitas mano pulko tenedrįsta vedžioti!" — pareiškęs plk. Genys rusų politrukui, norint išvesti pulką mitingan.

O kaip gaila, niekur neteko nei skaityti, nei girdėti, kad a.a. plk. Genys, savo laiku (kol buvo sveikas ir galėjo) kur nors apie tai būtų rašęs. Tiesa, prie visų dorybių jis turėjo ir kuklumo dorybę, bet tokiems reikalams skelbti — kuklumas kenksmingas. Tai juk istorija, tai reikia skelbti. Nepaskelbimas atneša žalą mūsų palikuonims.

Gerbiemieji kariai (karininkai ir kareiviai), kūrėjai-savanoriai, šauliai ir visi kiti, rašykite savo atsiminimus. Jūsų atsiminimai muzėjuje bus gražiai apsaugoti, o prireikus, kompetentingi juos vertinti žmonių, bus rimtai peržiūrėti, suredaguoti ir paskelbti spaudoje.

Palikime apie save, savo nepriklausomybės kovų, bolševikų invazijos metų, abiejų okupacijų laikų ir kt. ir kt. žygius rašytus, atsiminimus. Jūsų atsiminimais naudosis, iš jų mokysis ir jais didžiuosis mūsų priaugncioji karta, mūsų palikuonys.

Sunku būtų įsivaizdinti gražiai išauklėtą lietuvių jaunuolį, kuris įsiskaitęs apie plk. P. Genio heroiškus Lietuvos kariuomenės drausmės ir garbės atstovavimus, kartu sąmoningai aukojantis už tuos reikalus — neužsiliepsnotų heroizmu aukotis Lietuvai. O juk ir mūsų gyvenimo tikslas — uždegti jaunųjų narsumą, įžiebtį jų jaunose sielose ir širdyse karštą Lietuvos meilę ir ryžtą atėjus metui aukotis už ją, kaip aukojosi jų praneokėjai.

Pasak mūsų tautos Himną: iš praetities turime smeltis stiprybę, tad minėkime tą praetį, rašykime savo atsiminimus, nes nekiekvienai kartai lemta tokius išgyvenimus turėti; taigi ir tokiuos atsiminimus rašyti.

Nenusineškime vertingų savo atsiminimų į kapus, ten niekam iš jų naudos!

Muzėjaus adresas: Balzekas Museum of Lithuanian Culture — 4012 Archer Ave. Chicago, Ill. 60632.

(kp)

VELNIAŽMOGIAI

Stasys Barkauskas, trijų veiksmy drama "Velniažmogiai", su prologu ir epilogu. Išleido autoriaus žmona — Berta Barkauskienė 1968 m. Bostone, Mass. Knyga paminėtina "Kario puslapiuose, nes autorius yra buvęs Lietuvos kariuomenės majoras, nepriklausomoje Lietuvoje išleidęs eilę profesinių veikalų. Jis yra gimęs 1892 m. Gailiūnuose, Kauno apskr. miręs 1950 m. rugpjūčio mėn. 5 d. Muenchene, Vokietijoje.

"Velniažmogiai" atrodo yra poka-rinis kūrinys, sukurtas tremtinių stovykloje, kuriame neįprastoje formoje pavaizduota Gimtojo krašto okupacijos, praleidžiant pro savąją prizmę. Astralinėje aplinkoje kovojantys už laisvę partizanai atsiskyrėlio oloje randa prieglaudą, kur sapno - vizijos vaizduose mato pikto — Tamosos siautėjimus ir Rūpintojėlio paaiškinimus ir atsakymus į atsiskyrėlio Kristijono maldas, išlaisvinti Mėlynųjų (partizanų) kraštą. "Sujudink Dangų ir žemei teisybę atstatyk", prašo Kristijonas. "Išlaisvink mano Numylėtą Kraštą ir Tau pasišventusią Salį". Rūpintojėlis atsako: "Nepageidauk pakeisti amžiną laisvės įstatymą... Nieko nevertas net gėris, padarytas per prievartą"... Toliau veiksmai vyksta Manteufelio dvare, kuris buvo paimtas smurtu iš Barkaus, tik jau nebe anoje oloje, bet pusiau sudvasintame gyvenime, kur dvasių pagalba atpažįstami praetie šimtmečių veidai ir pasikartojantys įvykiai (Judita — jauna mergaitė, niekad dvare nebuvus, nupa-

sakoja 500 metų senumo portreto istoriją, atpažindama jo savininke). Kaip įprasta, ir šiame veikale vyksta meilės drama, dėl Evos širdies kovoja Tamsa, kuris supina meilę su išdavimu, išvadoje Eva turi išduoti savo sužadėtinį Adomą vestuvių dieną, tačiau Mėlynųjų vadas — Adomas nelygioj kovoje žūsta ir Eva, mistišku būdu išgelbėta nuo Tamosos, miršta prie žuvusio Adomo. Gi Tamsa Šėtonas skundžiasi, kad... "laisva valia, jos (Evos) sielos šviesybės — grožis ir meilė — mano valios nepakuloso..."

Veikia apie 50 asmenų, priedui apie 20 astralų ir dvasių. Veikalas užima 520 puslapių, gražiai įrištoje knygoje: 263 puslapiai prozoje ir likusieji sudaro antrą variantą — eiliuotą.

Baltys

Mūsų bendradarbis V. Čėsna pasiuntė šį laišką redakcijos dėmesiui:

Malonus Pone Čėsna,

Visada su dideliu dėmesiu skaitau "Kari", kurį laikau vienu iš geriausiai redaguojamų leidinių emigracijoje, šalia "Aidų", "Lietuvių Dienų" ir "Technikos žodžio" ir kitų panašių leidinių. Galima įsivaizduoti, kiek už darbo, dirbamo tokiuose leidiniuose, slypi pasigėrėtino idealizmo ir tauraus pasišventimo!

Man buvo labai malonu su Tamsta dar kartą pasimatyti Romoje ir pasikeisti, nors ir trumpai, viena kita mintimi.

Tikrą pagarbą reikšdamas, lieku

Tamstos

A. Gerutis
Berne, Šveicarija

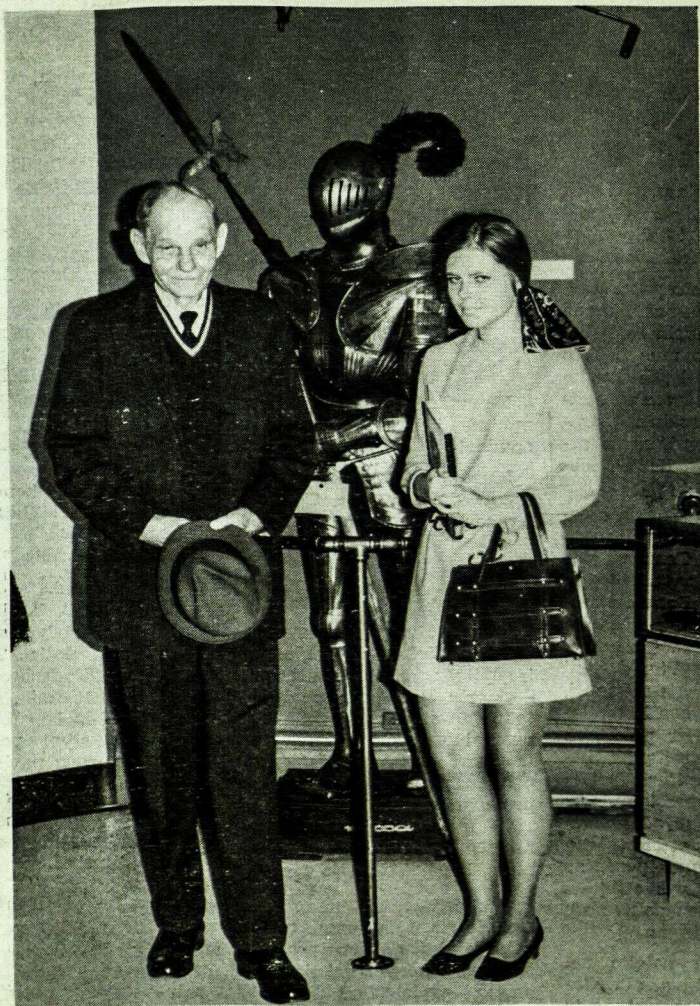
ATSIŪSTA PAMINĖTI

Literatūros metraštis, ŠEŠTOJI PRADALGĖ, 400 psl., išleido Nida, Londone.

A. Giedrius, SMILGOS, apsakymai, 206 psl., išleido Nida, Londone.

Anatolijus Kairys, PALIKIMAS, vieno veiksmo, trijų pav. drama, 74 psl., išleido Laiškai Lietuviams, iliust. dail. Zita Sodeikienė. \$2.50.

Dr. Algirdas Budreckis, SOVIET OCCUPATION AND ANNEXATION OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA, June 15 - August 3, 1940, 32 psl., išl. Amerikos Lietuvių Tautinė S-ga, Pirmasis Skyrius, New York, 1968.

Plk. Kazys Ališauskas su dukra Aldona lanko Balzeko Lietuvių Kultūros muzėjų, Čikagoje. J. Kasakaičio nuotr.

Prenumerata JAV-se ir užsienyje:
Metams — \$7.00, pusmečiui — \$3.50,
atak. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Cekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu. Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.